

© T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùtùphaneler ve
Yayımlar Genel Mùdùrlùđù

Eser Adı: Sa'id Giray Dîvânı
Mùellifi: Sa'id Giray
Hazırlayan: Saadet Karaköse
Yayın Yılı: 2017
ISBN: 978-975-17-3636-9
Ana Yayın Numarası: 3373
Kùltür Eserleri Dizisi-513

Adres: Anafartalar Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi,
No: 4, B-Blok, 06030 Ulus/ANKARA
Telefon: 00 90 312 3099001
Faks: 00 90 312 3098998
e-posta: yaphaz@kulturturizm.gov.tr

www.kulturturizm.gov.tr
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>

SA'İD GİRAY DİVANI

Hazırlayan

Dr. Saadet KARAKÖSE

Ankara
2017

KISALTMALAR

- a.g.e. :Adı geçen eser
Ank. :Ankara
Dk. :Der-kenar
DTCF :Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
G. :Gazel
Haz. :Hazırlayan
İst :İstanbul
K. :Kaside
Kıt. :Kıt'a
Ktp :Kütüphanesi
Mes. :Mesnevî
Mus. :Musammat
R. :Rübâi
Tar. :Tarih
Yay. :Yayını

I. HAYATI

Saîd mahlasıyla divan tertip eden şâirin hayatı hakkında hiçbir kaynakta tafsilatlı bilgiye rastlanmamaktadır. Saîd Giray isimli bir Kırım Hanı veya veliahdına da rastlanmamıştır. Şâirin İstanbul'da yaşadığı devir ve Divandaki hayatına dâir manzumeler, Saîd mahlasının, 18. yüzyılda kalgay olarak İstanbul'da bulunan III. Sa'âdet Giray'ın oğlu veya torunu IV. Saâdet Giray'a ait olma ihtimâlini güçlendirmektedir. Zira, divanın birçok yerinde "Hacı Selim-zâde" ibaresi geçmektedir. Kırım tarihinde Hacı Selim'in altı oğlundan sadece III. Saadet Giray' ismi eserde geçmektedir. II. Saâdet Giray'ın ölüm târihi, Divanın tertibinden yaklaşık otuz yıl kadar öncesine rastlamaktadır. İkinci ihtimal de, III. Saadet Giray'ın oğlu ve sadece kalgay olarak kalmış, hanlığa nasb olunmamış, Saîd isminde bir Kırım hanedanı mevcut. Fakat gerek sanat alanında, sesini duyurma konusundaki başarısızlığı ve gerekse hanlık yapmadığı için önemsiz görülüp kaynaklarda yer verilmemiş olabilir. 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra, hanedan mensuplarının çokluğu yüzünden olsa gerek ikinci, üçüncü derecedeki kimseler pek yer almamaktadır. Saîd Giray bu dönemlerde yaşamış olabilir. Divandan anlaşıldığına göre de, son derece münzevî ve sefil bir hayat yaşamıştır. Kimsenin, kendisinin farkında olmadığını da çok sık ifade etmektedir. Gerçekte Saîd Giray isimli biri mevcutsa, şâirin Divânına yansıttığı hayatı da kaynaklarda yer almayacak şekilde önemsiz görülmesi fikrini desteklemektedir. Yalnız, şâirin verdiği isimler, kullandığı açık kimlik, onun III. Saadet Giray neslinden olduğu yönündedir. Adı Divanda önemle zikr edildiği, hayatı hakkında malûmat bulunduğu için, kendisine en yakın han olan III. Saâdet Giray'ın hayatına kısaca yer vermeyi uygun bulduk. Bundaki amacımız, bir Kırım hanedanını tanımak sûretiyle, hayâtı hakkında bilgi bulunmayan şâirin kişiliğini teşhis edebilmektir.

III. Saadet Giray, Hacı Selim Giray'ın altı oğlundan dördüncüsüdür. Ağabeyi Devlet Giray'ın hanlığı zamanında iki defa kalgay olarak İstanbul'da bulunmuş, sonra azledilerek Yanbolu yakınlarındaki Sirâceli karyesinde ikâmet etmekte iken 1129/1713 tarihinde Devlet Giray'ın infisâli üzerine Kırım Hanlığına nasb olunmuştur. Aynı yıl askeriyle Bucak'ta Tatarlarla buluşup Osmanlı'ya karşı bağımsızlık mücadelesi için sözleşmişken, muhtemel bir Rus saldırısının haber alınması üzerine Sadrazam İbrâhim Paşa maiyyetinde Edirne'ye gelmiş ve sadakat sözü verdikten sonra tekrar Kırım'a dönmüştür. Oğlu Sâlih Giray'ı Çerkesler üzerine göndermiş; 1137/1721 yılında azledilerek yerine kardeşi Mengli Giray nasbolunmuştur.¹ Kendisi yine Siraceli Karyesine yerleşmiştir. 1144/1728 yılında orada, yaşı yetmişe yakın olduğu halde vefat etmiştir. Kerem ve sehâvet sâhibi olarak bilinen han, av sporuna da meraklıdır.²

Devlet Giray'ın hanlığı sırasında(1117/1701), Saâdet Giray , Kalgay; ağabeyi Gâzi Giray Nüreddin sultan mevkiinde bulunuyordu. Karlofça

¹ Abdülkadir Özcan (hızl.) (1989). *Şakâ'ik-i Nu'maniye ve Zeyilleri*. C. IV. İstanbul: Çağrı Yay. 715.

² Şemseddin Sami. *Kamusü'l-âlâm*. C. IV. 2564.

antlaşmasına göre, Bucak'ı işgal etmiş olan Nogay Tatarlarının, eski yerleri olan Özi suyu karşısındaki Kırım topraklarına yerleştirilmesi gerekiyordu. Bu iş için Gâzi Giray görevlendirilmişti. Ancak, daha önce Hacı Selim Giray'ın ikinci veliahtı Kalgay Şahbaz Giray'ın âsî Çerkeslere esir düşüp katledilmesinden sonra kalgaylık makamına üçüncü veliaht olarak kendisinin değil de Saâdet Giray'ın atanmasına kızmıştı. Bu yüzden Gâzi Giray, bu görevi ertelemek suretiyle muhalefet etmekle kalmamış, Nogaylarla birleşerek ağabeyi Devlet Giray'a isyan etmişti. Osmanlının müdahalesiyle Edirne'ye getirilen Gazi Giray, Rodos'a sürgüne gönderildi. Nogaylar kendi yurtlarına yerleştirildi. Bu sırada Vezir-i azam Daltaban Mustafa Paşa, kendisine nüfuz sağlamak amacıyla Devlet Giray'a Tatarlarla birleşip Ruslara karşı taarruza geçmeyi teşvik eden bir mektup gönderdi. Mektuptan cesaret alan Devlet Giray, bu taarruza Saâdet Giray'ı gönderdi. Saâdet Giray, mukavim bir orduyla Bucak'a gelip Tatarlarla birlikte kışladı. Amacı baharda taarruza geçmekti. Rusya'dan gelen haberler üzerine Sadr-azam Râmi Mehmed Paşa, hükümeti durumdan haberdar etti. Daltaban Mustafa Paşa azl ve katl edildi ve Saâdet Giray Kırım'a çağrıldı. Ancak, Saâdet Giray hana ve Osmanlıya itaat etmeme sözü verdiği için geri dönmedi. Sözüne geçiremeyen Devlet Giray azledilip, yerine babası Hacı Selim Giray dördüncü defa tahta getirildi. Devlet Giray da adamlarını toplayıp Saâdet Giray'a katıldı. Osmanlı cihetinde Daltaban Mustafa Paşa'nın katli ve üzerlerine bir orduyla gelindiği haberlerini alınca Çerkesistan'a kaçıp sığındılar. Bilahire, anlaşma sağlanmış, Sadr-azam İbrâhim Paşa'nın maiyyetinde Edirne'ye gelmiş ve bağlılık sözü vermiştir. 1716 yılında hanlığa tayinine kadar Yanbolu'da ikâmet etmiştir.³

“Giray”, Cengiz Han'ın küçük oğullarından Cuci Han'ın küçük oğlu Togay Timur Sülâlesinden gelen han ailesine verilen unvandır. Kırım hanlığı, sonradan üç kola ayrılmış olan Altın Orda Devletinin bir koludur. Tas Timur Oğullarının Kırım'da kurdukları devlet, Kerey Kabilesince yönetiliyordu. Zamanla bu kabile ismi Kırım Devletinin resmî han unvânı olarak yerleşti. Nemeth Gyula'ya göre Giray ismi Kerey'den gelmektedir. Kerey, Türkçe'de “en kuvvetli, dev” anlamındaki “ker” köküne küçültme eki -ey getirilerek oluşturulmuş bir kelimedir. Kerey>kirey>giray şeklini almıştır.⁴

Kırım Hanlığı 1454 yılında Hacı Giray tarafından kurulmuş ve Osmanlı Devletiyle iyi münasebetlerde bulunulmuştur. Osmanlı, zaman zaman taht mücadelesi yüzünden çıkan iç karışıklıklara müdahale edip yatıştırılmıştır. Mengli Giray zamanında başkent, Kırkyir'den Bahçesaray'a taşınmış ve Osmanlı hâkimiyeti resmen kabul edilmiştir(1475). Osmanlı, hakem devlet olarak, hanedan ailesinde kan dökülmesini önleyecek bir sistem geliştirmiştir: Osmanlı tarafından tain edilen han, Giray unvânını alırken, veliahdı Kalgay, ikinci veliahd (hanın kardeş olabiliyor) Nûreddin unvanıyla anılıyordu. Kalgay ve Nûreddinler, emniyet gereği İstanbul'da ikâmet ediyor, aynı zamanda tedrisat görüyorlardı. Kânûnî devrinde, Saâdet Giray'dan itibaren han kardeşlerinden birinin, devletin itaat ve bağlılığını sağlamak için, tedbir kabilinden, rehine olarak İstanbul'da ikâmeti, mecburiyet haline getirildi. Han, İstanbul'dan Giray olarak tain edilip berat

³ İ. Hakkı Uzunçarşılı. *Osmanlı Tarihi*. C. IV. 11-130.

⁴ “Giray”. *İslam Ansiklopedisi*. C. IV. 783-789.

aldıktan sonra, hayatı tehlikede olan diğer aile fertleri İstanbul'a geliyorlardı. İstanbul'da İslimiye, Yanbolu, Tekirdağ ve Çatalca gibi yerlerde çiftliklere yerleştiriliyor ve kendilerine salyâne, has ve zeamet tahsis ediliyordu.⁵

Kâmusü'l-âlam'da verilen bilgiye göre Saâdet Giray, 1713 tarihinde hanlığa nasbolunmuştur. Oysa Uzunçarşılı'ya göre 1713 tarihi Saâdet Giray'ın kalgaylığa seçildiği tarihtir. Hanlığa tayini üç yıl sonrasına 1716 tarihine tekâbül etmektedir. Ölüm tarihi de 1728'dan daha sonra olmalıdır. Saâdet Giray, han olarak Kırım'a döndükten sonra, yerine Saîd Giray rehine olarak İstanbul'a gelmiş olabilir. 1774 Küçük Kaynarca antlaşmasıyla, Kırım'ın bağımsızlığını elde edip Osmanlı'dan ayrılması üzerine Kırım'a dönmüş olması ihtimâlidir. kaynaklarda ona yer verilmemiş olabilir. Kırım, bağımsızlığını kazandıktan sonra Rusya ile ilişkilerini geliştirmiş ve Osmanlı'ya karşı olumsuz siyâset gütmüş olduğu için, siyâsî bir sebeple kaynaklara alınmamış olması da muhtemeldir.⁶ Fakat, Saîd Giray'ın yüzyıl ortalarında İstanbul'da olduğu eserinden anlaşılmaktadır. Divanda Sultan III. Osman'a yazılmış bir methiye mevcuttur. III. Ahmed, I. Mahmud ve III. Osman (ö. 1757)ın saltanatı yıllarında yaşamış olmalıdır. Çağırğan Sarayının nakş edilmesine şâirin düştüğü tarih (1167/1751)dir. Oğlu Halîm Giray'ın, kardeşi Mengli Giray yerine Sultan III. Osman tarafından Kırım hanlığına getirildiğini (1169/1753)⁷ görmüş ve eserinde memnuniyetini de ifade etmiştir:

Sa'âdet Hân-zâde ol Halîm Sultân-ı 'Âli-şân
Kılup bir 'âli- devlet-hâne için himmet-i vâlâ / Tar.2.

Gazel şeklindeki methiye, Sultan III. Osman'ın ziyafete davetini konu almaktadır. Bu ziyâfet, padişahın cülûsu münasebetiyle verilmiş de olabilir ve şâirin Sultan III. Osman devrinde yaşadığını göstermektedir.

Sad şükür lutf idüp hazret-i Sultân 'Osmân
Eyleyince o veliyyü'n-ni'ami hân-ı cedîd /G.33.

Saîd Giray, Saâdet Giray gibi Yanbolu'da, kalgay olarak kaldığı süre içerisinde, divânını tertip etmiştir. Bûstan ve Gülistan şâiri Sâdi'yi kendisine örnek aldığı için, hem üstâdının ismi hem de adıyla aynı kökten gelen Saîd mahlasını tercih etmiştir. Divânın adı "Saîd Giray Dîvânı" olarak geçmesine rağmen, hiçbir kaynakta aynı isimde bir şâire rastlanmamaktadır. Saîd Giray mahlasının IV. Saâdet Giray'a ait olduğu ihtimâli, şâirin eser içerisinde adını yer yer açık kimliği olarak kullanmasından anlaşılmaktadır. Ancak IV. Saâdet Giray'ın hayatına kaynaklarda yer verilmediği gibi, şâir olarak da bahsi geçmemekte ve herhangi bir manzumesine de yer verilmemektedir.

İsterem hazret-i Hakdan ki Sa'âdet Giray
Ola tâli' bu safâ-hânede her demde şehâ /K.3

⁵ Halil İnalçık (1996). "Giray". İslam Ansiklopedisi. C. XIV. İstanbul: TDV Yay. XIV. 76-78.

⁶ Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi. C. XXI. 162-193.

⁷ Şemseddin Sami. Kamusü'l-âlâm. C. III. 1978.

Çağırğan Sarayının inşâ ve nakş edilişini konu alan kasidede şâir, bu sarayda saltanat sürmüş olmayı dilemekte ve özellikle kimliğini açık olarak kullanmaktadır. Ayrıca birçok yerde de Selîm neslinden geldiği ,Saâdet Giray'ın oğlu ve sultan olduğu belirtilmektedir.

Beni eyle belâgat içre kelîm
Zübde-i nesl-i pâk âl-i Selîm/ Mes. 4-80

Tab'ıdur kân-ı şecâ'at o sehâvet-pîşe
Âb-ı rûy-ı şeref âl-i Selîm olsa sezâ K.3-16

Bizüz ol şâ'ir-i mâhir Sa'îdâ nola çarh içre
Sa'âdet Hân-zâde ibn-i el-hâc Selîm olsak / G 97.

Şâir, Rum elinde çok zor günler geçirmiş ve kendini âdetâ mahpus gibi hissetmiştir. Rûm'u kâfirlikle itham edecek kadar yadırgar. "Rûm-ı şûm, kâfir Rûm terkiplerini kullanmaktan kaçınmaz. Çok fazla maddî sıkıntı çektiğini, ilme sanata değer verilmediğini, ekâbirin cimriliğini dile getirir. Bir taraftan sıla özlemiyle yanarken, diğer taraftan kendini garip ve değersiz hisseder. Kendini yabancı hisseder ve yabancı muamelesi görmekten yakınır. Şairin terki-i bendi tamamen İstanbul'daki yaşantısını ve duygularını dile getirir.

Çekdi 'arûsı dünüñ ey çarh sîneye
Taht-ı safâda bir süri nâ-ehl nâ-be-kâr
İkbâl eyle ehl-i dile ey felek yeter
Hod-bîn hod-furûşları eyle zâr zâr
İtdüñ Sa'îde zillet-i genc mülk-i Rûmı taht
Ey taht-ı suhan reşk ile ol sen de laht laht / Terki1/I

Her çaresiz kimsenin yaptığı gibi Saîd de içinde bulunduğu durumdan feleği sorumlu tutmaktadır. Aksine dönen talihi yüzünden, liyakatsiz kimselere sunulan mutluluğun kendisinden esirgendiğini düşünerek haksız muameleye maruz kaldığını ifade etmekte ve feleğe beddua etmektedir. Bütün bu aksiliklerin sebebi şâire göre İstanbul'da oluşudur. Sultânlığı tanınmasa bile, şâir olarak, yüksek bir seviyede tutulması gerektiğini, fakat, gerçekte sultanlığı gibi şâirliğinin de itibar görmediğinden dolayı feleğe çatar.

Yâ Rab ne şûre- zâr olup gam-zidâ-yı Rûm
Elde girye vü gam bitirür nâ-sezâ-yı Rûm
İkbâli kalbe gelse hemân lâ-yafnâ olur
Ehvel bakar meger ki görenler safâ-yı Rûm
'İlm ehli nâ-bedîd ü ma'ârifê nâ-şenîd
A'yânı hep pelîd budur mâcerâ-yı Rûm
İşbu 'aceb ki sâlik-i merde Hüdâ 'adîm
Her kûçede nişeste iken evliyâ-yı Rûm
Bir sîm-ten de yok ki gönül kâm ala biraz

‘Ankâ-yı kûh-ı Kâf gibi meh-likâ-yı Rûm
Gördükce âdemi dem –i inkârdan gelür
Bî-gâne tarz olur revîş-âşinâ-yı Rûm
Bir dem halâs eylese lutfıyla Hak bizi
Tenden degül ki cânuma geçdi cefâ-yı Rûm
Yâ Rab halâs eyle beni Rûm-ı şûmdan
Ya‘ni ‘azâb-ı sûziş-i nâr-ı gumûmda / Terkib 1/II

Şâire göre İstanbul, kimsenin kimseyle ilgilenmediği, tanıdıkların birbirini görmezden geldiği, insanlık namına hiçbir değer bulunmadığı bir yerdir. İlim adamı diye geçinenler, ilmi uzaktan yakından tanımamış kimselerdir. En büyük sıkıntısı yalnızlıktır. Hatta o kadar ki, güzelleri bile Kaf’ın Ankâsı gibi erişilmezdir.

Zann itme Rûm mesken-i cây-ı makar bize
Her dem güzâr-ı ‘ömr gazab-ı sakar bize
İkbâl ile dil oldı hemân taht-ı ye’s-i şâh
Geldi hediye zer-ger-i gamdan kemer bize
İtdüm hakikat ile nazar gördüm ehl-i Rûm
Tündî-i saht-ı Rûm ile ‘aynı bakar bize
Gam gûşesinde yâd-ı leb-i dil-berân ile
Vişn’âb-ı keyf çekmege hûn-ı ciğer bize
İtdüm harem-i kâfir –i gamdan güzîr için
Rûm içre hasb-ı hâlüm iden mukarrer bize
Bir dem murâdum üzre dönüp çarh-ı tîz-rev
Olsa zemîn –i mülk-i Kırım’a sefer bize
Mihmân-ı keyf-i dilde o demde konuk olup
Virmezdi hüzn-i kalb-i gubâr keder bize
Yâ Rab halâs eyle bu Rûm ilinden meded
Başumdan aşdı geçer gam itdi cezr ü med /Terkib 1/III

Sâid, zaman zaman içinde bulunduğu karamsarlıktan umut dünyâsına kaçır ve kendi kendine teselli vermeğe çalışır. İstanbul’da yaşayan diğer azınlıklarla, gayri müslimlerle bir tutulmağa ve onlarla aynı muameleye maruz kalmağa içerler. Acılar içinde yaşadığını, ancak bu acıların bir gün sona ereceğini düşünür ve sabretmesi gerektiğini kendine telkin eder. Kırım’a dönmeyi hayal eder, hayalinin gerçekleşmesi için Allah’a yalvarır.

.....

Gör Rûm-ı şûmı dil-berinüñ hîç edâsı yok
Gül nâ-keşîde bülbülinüñ de nevâsı yok
Bir yirde böyle dil-bere ne mâcerâ ola
Hayretle hûn-ı ‘âşık için Kerbelâ ola /Terkib 1/IV

Şâir, o kadar kendisini yalnız ve garip hissetmektedir ki Rum’un gülnünü açmaz, bülbülünü ötmez görür. Tıpkı “Levin tutmuş goncaları açılmış / Gülleri var

bizim güle benzemez”⁸ kabilinden bir duyguyla, açılmayan gönlüne gülün bülbülün tesir edemeyeceğini dile getirir. Zirâ, Kerbelâ’ya dönmüş yüreği kan ağlarken dışarıdan etkilenmesi söz konusu değildir.

Sa’id, derdiyle gece-gündüz öylesine hem-haldir ki, münacaat kasidesinde hayal mi rüya mı olduğu belli olmayan bir olay yer alır. Bir gün, yine ağlarken bir yaşlı zat peydâ olur, hâlini sorar. O da, kıskandığı Osmanlı ile kendi durumunu karşılaştırıp, liyakatsiz kimselere devlet bağışlandığı halde kendisinin zillet içinde yaşadığını, bu duruma dayanamadığını söyler. Yaşlı zat, ona sabretmesi, sorgulamaması gerektiğini söyler ve sonunun hayır olacağını müjdelir. Destânî karakter gösteren bu olay gerçekten, hânın ruh halini ve hislerinin yoğunluğunu yansıtmaktadır.

İdbâr tutdı yüz bu Sa’âdet ocagına
Anlar şarâb-ı devletile mest her biri

Didüm ki vaz’-ı dehr geçüpdür derûnuma
İtdüm sihâm-ı ta’ne nişân çarh-ı kec-revi

Didi ki geldi hayr Sa’âdet ocagına
Zînhâr itme hikmet-i Hakdan şikâyeti /Ter.I-VI

Diğer taraftan realiteyi de inkar edemez. Gerçekte, gurbette en kötü şartlar altında yaşadığını, saltanatın sadece hayal olduğunu düşünür. Fakat, bunu dile getirmekten de çekinmez. Umutsuzluk içinde, sitem yollu bir üslupla kabullenmeğe çalışır durumunu.

Gedâ-yı zillet-i gurbet bizüz Sa’îd ammâ
Hayâl-i devlet ile gâh pâdişâlanuruz / G.72.

Bütün dualarında (bazen gazeller içinde de dua bölümüne yer verilmiş) Rum ilinden ayrılmak ve kendi tahtında hükümler olmayı dileyen Said Han, bir taraftan feleği suçlarken, diğer taraftan felekten istimdâd eyler. Hâliyle, içinde bulunduğu halde ölüp gitmekten korkar. Münzevî bir hayat yaşamaktayken, belki de saltanat umudu, bütün zamanını dolduran yalnızlık duygusuyla beslenmiştir.

Künc-i ferâgat içre zelîl itme Rûmda
Taht-ı Selîm vârisi kıl sen şehâ bizi

Kâm-ı ‘arûs-ı tahtı bize nâm-zâd idüp

⁸ Karacaoğlan, M. Fuad Köprülü (1962). *Türk Saz Şâirleri*. C. I-V. Ankara: Millî Kültür Yay. 345.

Mahtûbe –i şerîfiye ırgür Hüdâ bizi / Ter. 1-VII

‘Aks-i kânum üzredür hep gerdiş-i çarh ey Sa‘îd
Nola bir kez devlet-i Cengîz göstereñ saña / G.4.

“Garib” redifli gazeli de, şâirin ruh hâlini aks ettiren oldukça güzel bir örnektir. Kendi hâletini tabiata yansımış olarak görür veya tabiattaki garipliklerde kendini bulur. Gülün, sümbülün, bülbülün yalnızlığını kendi içinde bulur. Şahlığını, bu yalnızlıkla birleştirerek söz sahasında şah olduğuna inanmak ister. Fakat, yine de garip olarak ölüp gitme korkusu, kaçamadığı bir gerçek olarak zâhir olur.

Bâg-ı ‘âlemde kalur mecbûl-i bî-fer gül garîb
Nagme-sâz-ı tab‘-ı ‘uşşâk olmasa bülbül garîb

Hayl-i ezhâr içre zanbak kâm-rân-ı ser-firâz
Gömgök itmiş derd-i ‘aşk ile tenin sünbül garîb

Şehr-i gülzâr-ı vücûd içre terennüm-sâzdur
Nâle vü feryâd ile mânend-i bülbül dil garîb

...

Lâl olup terk-i cihân itdi Sa‘îdâ ‘ibret al
Şâh-i iklim-i suhanken tâlib-i âmil garîb / G.14.

Her şâir gibi Said de kıymetinin bilinmediğinden şikayetçidir. Bundan Rum’u sorumlu tutar. Zirâ, şiirde Muhteşem kadar hünerli de olsa, kendisine yapılan “vahşi” muamelesi, mekesine yerleşmiştir. Her hâl ü kârda gariplik duygusundan, yaban alınganlığından kurtulabilmiş değildir. En kötü muamelenin, Tatar olduğu için kendisine yapıldığını zanneder.

Muhteşem olsañ eger Rûmda yine vahşisin
Çünkü nâzımsın eger şi‘rüne virseñ sûret / G.21.

Tâtâr zan mı itdi rakîbi o mâh Türk
İt gibi dûr-bâşı suhanla padakladı / G.165.

Saîd Giray, İstanbul’da bulunduğu süre içerisinde geçim sıkıntısı çekmiştir. Sık sık, ekâbirin kerem sahibi olmadıklarını, hatta selamını almadan önce ceplerini kontrol ettiklerini dile getirir. İlim ve irfana rağbet edilmediğini, insanların paraya hürmet ettiklerini ifade eder. Borç içinde yaşadığını, borçlarını veremediğini ve borç bile bulamadığını anlatır. Divanda “karz” redifli iki gazel bulunmaktadır.

İtme ey dil ser ü sâmanuñ için matlab-ı karz
Ger Aristo ise bî-hûş olur sâhib-i karz / G.84

Rûm içre Sa‘îdâ seni terk itmedi aslâ

Belli ki, borç almayı şâh olarak kendine yediremiyor. Borç veren veya vermeyenlerin davranışları da son derece başarılı bir şekilde gözlenip tasvir edilmiştir. Borç talep edildiğinde, Aristo bile olsa akli başından giderse, bu borçtan kurtulamayanın sığınacağı bir his veya çıkabileceği bir çıkış imkânı ne olabilir ki, âh etmekten başka...

KAYNAKÇA

- Abdülkadiroğlu, Abdülkerim (1985). *İsmâil Beliğ, Nuhbetü'-Âsâr li Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Ahmed Cevdet Paşa (1307). *Kırım ve Kafkas Tarihçesi*. İstanbul.
- Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler* (1996). C. I-II. Ankara: TDK Yay.
- Bursalı Mehmed Tâhir Efendi (1972). *Osmanlı Müellifleri*. C. III. İstanbul: Meral Yay.
- Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi* (1993). C. XI. İstanbul: Çağ Yay.
- Hâlim Giray Sultan (1328). *Gülbün-i Hânân (Kırım Tarihi)*. İstanbul: Necm-i İstiklal Mat. 154-157.
- İlgürel, Mücteba (Hzl.) (1994). *Ahmed Vâsıf Efendi, Mehâsinü'l-Asâr ve Hakâ'ikü'l-Ahbâr*. Ankara: TTK Yay.
- İnalçık, Halil (1996). "Giray". *İslam Ansiklopedisi*. C. XIV. İstanbul: TDV Yay. 783-789.
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu* (1967). C. II. İstanbul: MEB Yay.
- Kurat, Akdes Nimet (1940). *Topkapı Müzesi Arşivinde Altınordu, Kırım ve Türkistan Hanlarına Ait Yarlık ve Bitikler*. İstanbul: Bürhaneddin Mat.
- Kurnaz, Cemal ve Mustafa Tatçı (Hzl.) (2001). *Tuhfe-i Nâilî*. Ankara: Bizim Büro Yay.
- Mehmed Süreyyâ (1311). *Sicill-i Osmânî*. C. III. İstanbul.
- Meydan Laorousse*. C. X. 788.
- Özcan, Abdulkadir (Hzl.) (1989). *Şakâ'ik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri*. C. IV. İstanbul: Çağrı Yay.
- Safâyi Tezkiresi*. Süleymâniye Ktb. Esad Efendi. No:2549.
- Serdaroğlu, Ahmet (1966). *Mevzuat-i Aliyyü'l-Kârî Tercümesi*. Ankara.
- Şemseddin Sami (1996). *Kamusü'l-âlâm*. C. IV. Ankara: Kâşgar Neşriyat.
- Tanyu, Hikmet (Hzl.) (1976) *Ziya Gökalp, Kızılelma*. Ankara: Kültür Bak. Yay.
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı (1982). *Osmanlı Tarihi*. C. IV. Ankara: TTK Yay.

METİN

1b.

- 1.Zâde-i kilk-i suhan-güyem olan bu divân
Nüsha-i ma‘rifet-i tab‘uma oldı ‘unvân
- 2.Her sözüml cevher-i dükkânçe-i ‘akl-ı evvel
Gam degül tab’-ı hasûda nola olursa girân

I

İn-mesnevî der-tevhîd-i Bârî

..- / .- / ..-

- 1.Hamd ol Allaha kim odur ma‘bûd
Hâlık u Kâdir ü Hüdâ-yı Vedûd
- 2.Vâhid-i *lem-yelid ve lem yûled*⁹
Kasrdur Kayyum ü Hayy İlah Ebed
- 3.Nakş-bend-i sahife-i ezeli
Sırr-ı kudret nüvis-i lem-yezeli
- 4.Dest-i dârende-i fakîr ü garîb
Vâhib-i lutf-ı cân-ı vasl-ı Habîb
- 5.Tesliyet- bahş-ı ‘aşk-ı nevha- güzâr
Merhem-i zahm-ı her dil-i bîmâr
- 6.Dâd-dâr-ı mu’în-i her mazlûm
Mebde’-i münşe’ât-ı bahr-i ‘ulûm
- 7.‘Ârif-i genc-i kalb-i sırr-ı hikem
Mûcid-i her sürûr u hüzn ü elem
- 8.Hem semî’ ü ‘alîm ü hem kakhâr
Hem hakîm ü rahîm ü hem settâr
- 9.Sâni’-i dûzah u behîşt-i vüfûr
Hâkim-i ‘adl-kâr-ı yevm-i nüşûr
- 10.Fâtır-ı hâk-i âb u bâd u hevâ
Rabb-i mahlûk-ı arz u ‘arş u semâ
- 2a.
11.Sâhib-i ‘arş-ı kürsi levh ü kalem
Vâcibü’z-zât-ı kâr-gâh-ı kadem

⁹ “Doğurmadı, O doğrulmadı da.” Kur’an 112/ 3.

12. Subh u şâm hayâl-i her- ‘âbid
‘Aşk-bahşende sâlih ü zâhid
13. Sebeb-i âh-ı şu‘le-pâş-ı Halîl
Bâ’is-i zâri-i Habîb ü Celîl
14. Bu nüh-eflâk-i hayme-i gerdûn
Levha-i kudretinde “*Kün fe-yekûn*”¹⁰
15. ‘Arş-ı kürsî¹¹ sipihr-i bukalemûn
Nüşa-i hikmetinde nokta-i nûn
16. Gör ki mülk –i cihân içinde bedî‘
Pür idüp ‘ayn-ı hikmetinde cemî‘
17. Zîrümüzde basît ‘arz itmiş
Fevkümüzde semâyı farz itmiş
18. Bî-‘imâd itmiş âsumânî bend
Rahmet-i Bâri hem-çü ebri semend
19. Reg-i zîr ü zemîn her âb-ı revân
Donanır ‘arz her cibâl-i girân
20. Sanma oldu ‘uyûn zemîn üzre
Akıdur çeşmini enîn üzre
21. Bulmaga kurb-ı Hakka cây-ı güzâr
Zâr zâr aglayup akar enhâr
22. Ger hacir ü şecer ger âb ile hâk
Bahr ü ber içre hem dü-âb-ı simâk
23. İtdiler meskenetle hep subhda
Getürür ‘abdi işbu sır vecde
24. Gözüñ aç sen hey âdem oğlanı
Saña kalmaz bu mesken-i fânî
25. Seni yokdan var itdi dil-i sübhân
Bir avuç hâke virdi lutf ile cân

¹⁰ “Ol (der) hemen olur.” Kur’an 2/ 117.

¹¹ “Yüce arş, taht, sedir.” Kur’an 9/ 129.

26.Hazretine ‘ibâdet eyleyesin
Vahdet-i “lâ-şerîke leh”¹² diyesin

27.Sen ise olduñ ey dil-i mahzûn
Nefs-i emmârenüñ elinde zebûn

28.Her kaçan eyleseñ kıyâm u vuzû
Gelür ol demde yâre câm u sebû

29.Durup el baglasañ namâza hemân
Tâ serûñde hevâ-yı seyr ü çemân

30.Eyledükce rükû’a niyyet sen
Meyl-i dil sûy-ı yâr-i sîmîn-ten

31.Secdede fikr-i zülf-i ‘anber-bû
Tâk-ı mihrâb olur hayâl ebrû

32.Hayl-i müddet gelür selâma zamân
Yâri görmekdürür dilüñde hemân

33.Reh-i câmi’ gönülde ‘ayn-ı cefâ
Cânib-i mey-gede şitâb-ı safâ

2b.

34.Ola serîrde mel‘anet der-kâr
Sâlis olduñ o demde yâhûd çâr

35.Pend-i Sa‘dîyi Hızr-ı cân eyle
Dil-i mahzûnı gülsitân eyle

36.*Dem ki bî-çâre reft der-hâbî*
Meger in-penç –rûz der-yâbî

37.*Düst nâ-pây-dâr düst medâr*
Düstî-râ nişâyed in-gaddâr

38.*Ey tehî-dest refte der-bâzâr*
*Tersemet pür-neyâverî destâr*¹³

39.Allah Allah bu mahz-ı ‘isyândur

¹² “Onun ortağı yoktur.” Kur’an 6/163.

¹³ “Uykuda çâresiz kaldığın an, bu beş günü(n ne demek olduğunu) anlarsın: Dost kalıcı değildir, dost bilmez; bu gaddarlık dostluğa yakışmaz. Ey pazarda eli boş kalan, boş sarığı taşımaktan korkarsın.”

- Na‘m-i küfrânı Hak nümâyândur
- 40.Ey Kerîm ü Rahîm ü Gaffârâ
Ey Semî‘ ü Basîr ü Settârâ
- 41.Dîde-i eşk-rîz –i âdem için
Sıdk-ı kalbile dökdügi nem için
- 42.Hazret-i Nûh hakkı kim dâ‘im
Rûz şeb da‘vet itdi ol kâ‘im
- 43.Ol Halîlüñ ki nâmı İbrâhîm
Âteşi itdüñ aña berr ü na‘îm
- 44.Hasret-i iştiyâk-ı Ya‘kûba
Sabr-ı mihnet-güzâr Eyyûba
- 45.Hazret-i Yûsufüñ cemâli için
‘İlm-i ta‘bîrde kemâli için
- 46.Sıdk-ı va‘d-i cenâb-ı İsmâ‘il
Vakt-i bismil-nümâ-yı sûz-ı Halîl
- 47.Be-hak-ı kurb-ı hazret-i Mûsâ
Nefes-i rûh-bahşât-ı ‘İsâ
- 48.Şeref-i Ka‘be-i mükerrerem için
Âb-ı rûy-ı Habîb-i ekrem için
- 49.Ol habîbüñ ki server-i *Levlâk*¹⁴
Olmasar olmaz idi nüh-eflâk
- 50.‘Âlemüñ halkına o ‘illetdür
Ümmeti hayr-ı cümle ümmetdür
- 51.Hâtemü’l-enbiyâdur ol sultân
Oldı zuhrında nûr-ı mihr nişân
- 52.Cümle mürsellerüñ o şâhıdur
Şeb-i mi‘râc anuñ güvâhıdur
- 53.Be-hak-ı Çâr-yâr o sultânlar
Dîne revnak viren dür-feşânlar
- 54.Ol iki dürr-i binâgûş-ı felek

¹⁴ “Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım” Hadis. Ahmet Serdaroğlu (1966). *Mevzuat-i Aliyyü’l-Kâri Tercümesi*. Ankara. 99.

Sırr-ı *Levlâk kurret-i ‘ayn*¹⁵-1 melek

55. Ya ‘ni şâh Hasan Hüseyin –i şehîd
Ser- tâc-ı girân-bahâ-yı seyîd

56. Dil-i vîrânımı sen itme melûl
Be-hak-ı hânedân-ı pâk Resûl

3a.

57. Dâ’imâ ‘aşkuñile ma‘mûr it
Nûr-ı tevhîdüñile pür-nûr it

58. Virme ruhsat ki ‘aşk mecâzî ola
Basayum vâdi-i hakîkate pâ

59. Yâ İlâhi hidâyet eyle baña
Lütfuñile ‘inâyet eyle baña

60. Sıdk-ı kalbile tâ‘at eyleyeyin
Cân u dille ‘ibâdet eyleyeyin

61. Ehl-i takvâyı baña yâr eyle
Ehl-i fiskı yanumda hâr eyle

62. ‘Ulemâyı baña edîb eyle
Mührini kalbüme habîb eyle

63. Cühelâ virmesün selâmı baña
Girmesün gûşuma kelâmı baña

64. Beni nâ-merde kılma sen muhtâc
Hân-ı ihsânıña doyur koma aç

65. Olduğı demde nefsum âhir –i dem
Fâ’ide virmez anda hayl ü haşem

66. Beni îmânım ile hem-râh it
Gûşe-i cenneti baña râh it

67. Baña sen eyle ey kerem-kânı
Dü-cihân içre lutf u ihsânı

68. İsmümi itdüñ ey İlâhi Sa‘îd
Beni sen rahmetüñden itme ba‘îd

2.

¹⁵ “Göz bebeği, gönül sevinci.” Kur’an 25/ 74.

Fi'n-na'tı Resûlü's-sakaleyn

..- / .- / ..-

1. Gele ey hâme-i şikeste-rakam
‘Anberîn-nefha-rîz-i müşgîn-dem
 2. Na't- gûyâ olup efendimize
Tûşe-i âhiretle kendimize
 3. Medh-i *Levlâk* ile olup gûyâ
Râh-ı na't içre ol biraz pûyâ
 4. Gerçi haddüñ degüldür evsâfi
Oldı Hak hüsn-i hulkı vassâfi
 5. Yiñemem ‘aczüm ile hâmemi ben
Cür’etüm ‘afv eyle yâ Rab sen
 6. Ey sipihr-âsitân Resûl-i Hüdâ
Vey tarîk-i hidâye râh-nümâ
 7. Sensin ol şâh-ı seyyidü'l-kevneyn
Muhbir-i sâdik u zü'l-haremeyn
 8. Oldı ey bülbül-i kelâm-ı İlah
Gülşen-i vahdetüñ kelâmullah
 9. Sen cesîm ü şeffî‘ -i ümmetsin
Hem şefâ‘at –ger-i kıyâmetsin
 10. İrdüğinde makâm-ı mahmûda
Sen şeffî‘ cümle bûd u nâ-bûda
- 3b.**
11. Olmasan sen murâd-ı hazret-i Hak
Yaradılmazdı ‘âlem-i mutlak
 12. Bu kadar rûh-ı enbiyâ-yı Hüdâ
Müştak-ı münye nûruñ oldı aña
 13. Katre-i hûy-ı nûruñ oldı çü gül
Aña âşufte haşre dek bülbül
 14. Sâhibü'l-burâksın sâhibü't-tâc
Sâhibü'l-isrâ vü sahibü'l-mi‘râc
 15. Saña mev‘ûd olan ki kevserdür
Rîg ü sengi ki dürr ü cevherdür

- 16.Saňa mahsûs vâkı‘a-i mi‘râc
Kûr çeşmân-ı i‘tizâle sirâc
- 17.‘Arş u ferş oldu zîr pâyuñda
Kaldı Cibrîl kurb-ı câyuñda
- 18.‘Üdnü minni‘¹⁶ kelâmı irdükde
Hazret-i Hak peyâmı irdükde
- 19.Ol safâ ol ‘atâ beyân olmaz
Lutf-ı Hak nakl ile ‘ayân olmaz
- 20.Rahmet ile getürdüñ ümmete
Cây-ı pencâh vakt-i penç namâz
- 21.Ey kerem-kâri-i habîb-i Hüdâ
Hâdi-i ‘arz-ı muktedâ-yı semâ
- 22.Gerçi çokdur bu ümmetüñde günâh
Gam degül hâk-i pâyuñ itse penâh
- 23.Bâ-husûs ‘arz-ı hâl ider bende
Rû-siyeh bu sa‘y ile şermende
- 24.Gerçi nefsi-i hevâya mecbûrum
Silk-i ümmet içinde mestûrum
- 25.Olamam ümmet olmaga lâ‘ik
Hüsn-i hulk içre şehâ sen fâ‘ik
- 26.İtmeyüp red kabûl eyle şehâ
Ümmetümdür di haşr içinde baña
- 27.Kıl şefâ‘at eyâ resûl meded
Yoksa nâr içre yandı gitdi cesed
- 28.Yâ İlâhî o şâh-ı *Levlâke*
Reşk-i cennet o ravza-i pâke
- 29.Günde yüz biñ ola salât-ı selâm
Ümmete işbu oldu hayr kelâm

3.

Der-Medh-i Çahâr-yâr-ı Güzîn

..-- / .-. / ..-

¹⁶ ‘‘Bana yaklaş’’.

1. Gele ey kılîk-i hoş-sarîr-i nevâ
Cilve-i nev-nümâ-yı tâze-edâ
2. Hazret-i Çâr-yâr vasfı merâm
Eyle ey hâme-i şikeste-hırâm
3. Ol çehâr-yâr ile oldı ‘atîk
Ya‘ni Bû Bekr kim refik-i şefîk
- 4a.**
4. Fahr-ı hazret-i kâ‘inâta uyar
Sânî isneyn o iz hümâ fi ‘l-gâr¹⁷
5. İtdi mi‘râcı evvel ol tasdîk
Dindi ol cihetden aña Sıddîk
6. Mâl cânın Resûle kıldı fedâ
Oldı anuñçün ‘abd-i hâs-ı Hüdâ
7. Cümle ümmetden efdal ü ekrem
Hayr-ı ümmet o emced ü efham
8. Yok nihâyet faziletine anuñ
Vasfı haddüñ degül Sa‘îd senüñ
9. Hazrete yâr-ı sâni oldı ‘Ömer
Münfek olmadı hiç feth ü zafer
10. Küfrden fark iderdi islâmı
Dindi Fârûk o serverüñ nâmı
11. Râh-ı şeş-mâhdan işâret idüp
Nâsa izhâr-ı hârîk ‘âdet idüp
12. Hışmile parmagıyla ol server
Kayseri tahtdan itdi zîr ü zeber
13. Âfitâba nazar idince hemân
Kararup kalmaz idi tâb u tüvân
14. Sen ‘aceb itme anı ey güm-râh
Nûr-ı Hakla nazar ider ol şâh
15. Sâlis-i yâr Hazret-i ‘Osmân

¹⁷ “Üzülme, Allah bizimle beraberdir”, Kur’an 9/40. âyete meâlen .

Kâmi‘u’l-küfr ü câmi‘ü’l-furkân

16.Sâhibü’l- ‘ilm idi kân-ı hayâ
Menba‘-ı sıdk idi ‘ayn-ı vefâ

17.Şöyle sâhib-hayâ idi ol şâh
İdemezdi melâ’ik aña nigâh

18.İki kez oldu hazrete dâmâd
Nûrı olmuşdı âsumânda ‘imâd

19.Hâhişiydi rızâ-yı Rabb-i celîl
Mâlmı râh-ı Hakda itdi sebîl

20.Kâtib-i vahyi şâh-ı *Levlâküñ*
Hem vezîri o server-i pâküñ

21.Sâlise râbi‘ olmuşıdi ‘Ali
Şîr-i Hak fâzıl-ı edîb ü velî

22.‘İlm şehrine bâb ¹⁸idi ol şâh
Bu hadîsi didi Resûlullah

23.Girse meydâna ceng içün bî-bâk
Zehre-i düşmenân olur idi çâk

4b.

24.*Her ki bâ-haşr-ı Hak zened pençe*
*Pençe-i hîş –i Sikender sence*¹⁹

25.Cümleden işbu fazlı artık idi
Pâyını keff-i Mustafâya kodı

26.Yiter ey hâme eyle hatm encâm
*Razıyallahu ‘anhüm*²⁰ eyle kelâm

27.Ba‘d-ez-în gel kelâm-ı maksûda
Mâcerâ-yı dil-i gam- endûda

4.

Der-Sebeb-i Te’lif

..- / .- / ..-

1.Meskenüm evvel idi şehr-i ‘adem
Çünkü basdum yoluña ben de kadem

¹⁸ “Ben ilmin şehriyim, Ali kapısıdır.” Hadis. Ahmet Serdaroğlu (1966). *Mevzuat-i Aliyyü’l-Kâri Tercümesi*. Ankara. 43.

¹⁹ “Kendini iskender pençesi seçen herkes, mahşer gününde el çırpar(dövünür).”

²⁰ “Allah ondan râzı olsun.” Dua.

- 2.Nazar itdükde bu zemîn ü semâ
Bir ‘aceb kâr-gâh-ı sun‘-ı Hüdâ
- 3.Nazarum rûşen oldı bir şehre
Dindi dünyâ-yı dîn uydı mihre
- 4.Kubbesi lâciverd reng üzre
Hem zemîni ki hâk ü seng üzre
- 5.Şu‘le-engîz olup semâda nücûm
Zemîn olmuş cihânda âteş-i mûm
- 6.İki kandil –i pür-ziyâ ki cihân
Rûşen olmuş heme zemîn zamân
- 7.Nûr-bâş olmuş ‘âleme yek-ser
Birinüñ nâmı şems biri kamer
- 8.Dahi arz-ı semâda ol Sübhân
Eylemiş devr devr-i hikmet-‘ayân
- 9.Yayılp her fezâda kûy ile şehir
Akıdup her zemînde cûy ile nehr
- 10.Berr ü bahr içre yaradup heyvân
Kimini cin idüp kimin insân
- 11.Kimi berrî kimisi bahrîdür
Kimi köylü kimisi şehriür
- 12.Kimi olmuş cerîde der -sahrâ
Kimi dahi perende-gîr-i semâ
- 13.Cümleden eşref itmiş insânı
Eyleyüp nutk u fehm üzre anı
- 14.Çün murâd itdi itmekle ikrâm
Cümle mahlûkı kıldı hükmine râm
- 15.Eyleyüp her gürûh cây-ı mu‘ter
Dahi peydâ idüp ganemle mücter
- 16.Kendülerçün ma‘iyyet itmişler
Âlet-i ‘ayş u ‘işret itmişler
- 17.Eylemiş hikmet ile Bâri Hüdâ
Kimini şâh kimini de gedâ

18.Kimi pâşâ kimisi beg olmuş
Kimi buçuk kimisi yek olmuş

5a.

19.Kimi de 'ilme fazl ile meşhûr
Kimi câhil kimisi de magrûr

20.Kimi torlak kimisi şeyh-i riyâ
Ekseri kizb-gûy-ı zerk-nümâ

21.Kimi 'âbid kimisi de fâsık
Bî-zebân kimisi kimi nâtık

22.Kimi gûyende kimisi çengî
Kimi teryâki kimisi bengî

23.Kimi şâh-ı cihân kimisi de hân
Kimi de mîr-zâ kimi de sultân

24.Kimi çavuç kimisi de kapuçı
Kimi hâtır yıkar kimi yapuçı

25.Kimi 'arz ehli kimisi eşekk
Paşa nâmıyla fahr ider her seg

26.Kimi kâtib kimisi de hattât
Kimi müslim kimisi olmuş tât

27.Kimi çorbacı kimisi ırgâd
Kimi ma'mûr kimisi ber-bâd

28.Kimi fâ'il kimisi de mef'ûl
Kimi 'âkil kimisi de ma'zûl

29.Kimi râkib kimisi de merkûb
Kimi 'âkil kimisi de meczûb

30.Kimi de şâ'ir-i fasîh ü belîg
Şu'arâ mecmu'ında şi'ri melîh

31.Hem gazel-gû kasîdede üstâd
Mesnevî vü rübâ'îye mu'tâd

32.Sad-ma'anâyı bîkr- kâr itmiş
Gayb ahvâlin âşikâr itmiş

33.Eyledükçe gazâl-i ma'nâyı râm

Eyler ol hâl –i zülf ü âna devâm

34.Keyf-i ma'nâ-yı şî'ri kim mül olur
Kilk-i hoş-gûyî elde bülbül olur

35.Şî'r-i rengîn –i 'Örfî vü Tâlib
Hüsn-i teşbîh ma'na-yı Sâ'ib

36.Tarz-ı vâdi-i hâs Selîm kullı
Nâzım-ı hoş-zemîn Nâsır 'Ali

37.Hem hayâlât-ı tâze-i Şevket
Eylemiş şî'r içre cem'iyet

38.Şâ'ir ol kimse vâdide bî-rakîb
Tâze endîşe ile şî'rini zîb

39.Yohsa dinmez ol ahmaka şâ'ir
Hâm-ı ma'nâsı noktada zâhir

40.Ne kavâfî ne vezn-i şî'r añlar
Dinse aña kamer o mihr añlar

41.Hüsn-i teşbîh ü isti'ârâtı
Bilmeyüp halt idüp 'ibârâtı

5b.

42.Tab'-ı kec muktezâ-yı fehm-i sakîm
Şî'r-i bed lafz-ı me'ânî-i 'akîm

43.Şöyle böyle şî'ri eyleme sükut
Olma pür-gû sakın zebânın tut

44.Nazar itdüm o kavme çün ben de
Olmamış mürde cümlesi zinde

45.Ölmez ol kimse şî'ri dîvânı
Cây ider dest-i ehl-i 'irfânı

46.Kendüler zîr-i hâkde mestûr
Dürr-i eş'âr-ı nîgi silk-i sûtûr

47.Zindedür bu cihânda ehl-i kemâl
Şâhid-i tab'ı ile 'arz-ı cemâl

48.Merde ancak ki nâmdur maksûd
Bu cihâna gelen olur nâ-bûd

- 49.Hâsılı şî'r için heves itdüm
Kuvvet-i tab'a dest-res itdüm
- 50.Akdı ol suya bu dil-i meyyâl
Bagladum tâze gûne böyle hayâl
- 51.Şu'arâ hayline olup pey-rev
Bulayum tarz-ı hâs-ı vâdî-i nev
- 52.İdeyin şem'a-i şûhumı dîvân
Pâdişâhâne tarh idüp eyvân
- 53.Hem-çü nakş-ı nigâr-hâne-i Çîn
Der ü dîvârın eyleyem pür-zîn
- 54.Şî'r-i hûb el-hak oldu şehir-i 'azîm
Ola nâzım belâgat içre kelîm
- 55.Beyt-i evvel ki şehir bâbıdur
İki mısra' iki kanadıdur
- 56.Gire seyrân için çü hânende
Dil-i mürde olur ol dem zinde
- 57.Gûşe gûşe dükânçe-i teşbîh
Dürr-i kelâm-ı şebih ile şebîh
- 58.Tâze ma'nâ olup gürûh gürûh
Bikr-i fikr-i hayâl-i dürr enbûh
- 59.Sebze vü serv ile âb-ı revân
Gül-i gülzâr bülbül-i nâlân
- 60.Sünbül-i turra-ı hatt-ı hoş-bû
Çeşm-i âhû-yı zülf-i 'anber-bû
- 61.Müje-i tîz gamze-i cellâd
Hûb-rûyân-ı melah u nev-şâd
- 62.Âsumân u zemîn ü mâh ile sâl
Hem bahâr u hazân u rûz leyâl
- 63.Mevzu'-ı dil-keş ile âb hevâ
Gülşen-i bülbül ile bâd-ı sabâ

64.Şi'r-i hûb içredür bu cem'iyet
Şi'r hakkında dindi biñ hikmet

6a.

65.Kuvvet-i tab' elde lîk çe sûd
Şimdi birdür cihânda bûd ne-bûd

66.Âh ta'ân cihânda memlûdur
Hâsid-i bed-keîâm u bed-gûdur

67.Fursat ister ki saña ta'n ide
Süfehâ gitdügi tarîke gide

68.Şi'r olursa eger ki dürr ü le'âl
Eyü disün mi zümre-i cühhâl

69.Hâsılı süst-dil olup kaldum
Bahr-i efkâra nice kez taldum

70.Gitdi geldi baña bu endîşe
Ey kelâm-âver-i suhan-pîşe

71.Ta'n-ı ihvâna olma sen mahzen
Böyledür çünkü kâr-ı çarh cerden

72.Ol ki 'irfân u 'ilmi kâsiddür
Hâ'in-i bed-tebâr-ı hâsiddür

73.*Hûy bed der- tabî'atı ki nişest*
Ne-reved cüz be-vakt-i murg ez-dest²¹

74.Tîr-i ta'ne ne gam isek de hedef
Dindi *men sannefe kad istihdef²²*

75.Kalem 'anberînini der-kâr it
Sayd-ı ma'nâyı şûh-ı ebkâr it

76.Eyledükce elüñde hâme sarîr
Eylesün şî'r-i pâküñi tahrîr

77.Eyledüm 'ayniye niyyet-i tâze

²¹ "Tabiatında kütü huy olan, oturur; kuşların vaktinde (seher vakti) elinden hiçbir şey gelmez."

²² "Kim tasnif ettiyse hedefe ulaşmıştır."

Şâh-bâz-ı dil itdi pervâze

78.Çünkü basdum bu râh-ı tenge kadem
Beni nazm içre yâ Rab eyle ‘alem

79.Şi‘r-i hûbum cihânda meşhûr it
Çeşm-i bedden kelâmumı dûr it

80.Beni eyle belâgat içre kelîm
Zübde-i nesl-i pâk âl-i Selîm

81.Sadef-i tab‘umı idüp ma‘den
Her kelâmumı eyle dürr-i ‘Aden

82.Ele dîvânım alalar zürefâ
Diyeler ravza-i dil-i ‘urefâ

83.Mey-i peymâ-yı ‘aşk it suhanım
Der-me‘ânî-i genc kıl dehenüm

84.Baňa lutfuñı yâ Rab eyle refik
Bulayum tarz-ı vâdi-i tahkîk

85.Hüsn-i nazm ile olayın Hassân
Keremuñ ben za‘îfe kıl ihsân

KASİDELER

1.

Kasîde der-hakk-ı Resûl-i Ekrem Nazire-i Mi‘râciye

.--- / .--- / .--- / .---

1. Gel ey dil olma sen âşufte- kâr-ı fâni-i dünyâ
Egerçi nefsi şûmuñ rûz u şeb itmekdedür igvâ

6b.

2.Meded çeşm dilüñde eyleyüp ol ‘âkıbet –endîş
Bu cây-ı bî-vefâyı kendüñ için sanma sen me’vâ

3.Düşüp da‘vâ-yı nâ-sûd-ı mecâza olma sen gerdân
Kanı râh-ı hakîkat ya‘ni kim olduñ mı nâ-bînâ

4.Düşüp bir dâm-ı terdîd-i sivâyâ pây-der-gil sen
Nedür bu nâ-şekîbâyî bu hırs-ı şûr bu gavgâ

5.Neden olduñ bu reh yohısa ma‘şûkuñ mı zann itdüñ
Nice şâh-ı cihânuñ kuyruğın yoldı zen-i dünyâ

- 6.Seni bir gün idiser tahte-i tâbûta ârâyış
Gerek Keyhüsrev Efrâsiyâb olsañ gerek Dârâ
- 7.Seni tûtî gibi ger eylese şekerle perverde
İder âmâs-ı kay-engîz mûyuñ zehr-i mâr-âsâ
- 8.Eser bâd-ı gurûriyyet başuñda serv-i ser-keş-veş
Vücûdunuñ nihâlin erre-i mevt itmede ifnâ
- 9.Meşakkatler çekersin kendüñe ârâm-ı yek-rûze
Bu cây-ı ‘âriyetde kasr-ı Şeddâdı idüp ibdâ
- 10.Güzer itdüñ ‘ubûdiyet makâmın nîk ile irdüñ
Dimâgın eylemiş bir şevk-i fikr-i rütbe-i vâlâ
- 11.Saña dem-keş vücûduñ ejdehâdur çâr- ‘unsurdan
Dehân-ı mâra düşmiş muztarib güncişksin gûyâ
- 12.Topı da mâsivâ mı bend-i râh-ı menzil-i maksûd
Sabak-hân-ı hevâyı nakş-kâr-ı mel‘anet-ârâ
- 13.Tekâsüller idersin kâr-ı hayr için idüp i‘râz
Tecâhüller idersin nâ-revâyı eyleyüp icrâ
- 14.Vücûduñla olursun gösteriş pirâye-i dûzah
Mukaddimce eger olmazsañ ey dil na‘t ile gûyâ
- 15.Nice na‘t âteş-endâzı dil-i kerrûbiyân-ı çarh
Nice na‘t âb-ı vuslat hayr-tab‘-ı ‘âşık-ı şeydâ
- 16.Nice na‘t-ı dür-i gûş i‘tibâr-ı hâdim-i eflâk
Nice na‘t-ı şerîf pür-zîb-i zülûf-i perçem-i hûrâ
- 17.Nice na‘t ol hulûs-kâr-ı tabakçe lü‘lü-yı şeh-vâr
Sîtâyış –kâr-pâş –ı hâk-i pây-ı hazret-i *Tâhâ*²³
- 18.Benî mürsel-i kevneyn-i şefâ‘at –kârü’s-sakaleyn
Resûl-i *Kâbe Kavseyn* vusûl-i kurb-ı *Ev-ednâ*²⁴
- 19.Velî menzil-i Mahmûd-ı şefî‘ü’n-nâs-ı her-mevcûd
Kerîmü’l-hilkat-i bih-bûd kelîm-i sırr-ı *Mâ-evhâ*²⁵
- 20.Beşîr-i sâdikü’d-dâ‘î nezîrü’l-ba‘si vel-mâhâ

²³ Kur’an 20.

²⁴ “İki yay aralığı kadar; yahut daha az kaldı.” Kur’an 53/9.

²⁵ “Kuluna vahyettiğini (vahyetti).” Kur’an 53/10.

Sirâcü'n-nûr vel-hâdi hidîv-i bâ'isü'l-arzâ

21.Emîn-i mesned-i 'izzet me'âl-i maksad-ı kurbet
Penâh-ı 'âsi-i ümmet şefâ'at-bahşi-i ferdâ

22.Sezâ-yı lutf-ı Rab sermed imâmü'l-enbiyâ Ahmed
Habîb-i Hak Muhammed efser-i rây-ı şeb-i İsrâ

23.O sultân-ı ser-i ser-tâc evreng-i semâlet kim
Nigîn-i da'veti altındadır dünyâ vü mâfihâ

7a.

24.O şâh-ı kâm-rân –ı kâm-bahş-ı zîb-i millet kim
Cülûsiyla müzeyyen kıldı mülk-i dîni bî-gavgâ

25.Zuhûrıyla söyüdü âteşi âteş-perestânûñ
Kudûmıyla tezelzül buldı tâk-ı gurfe-i kistrâ

26.Kelîl oldı fasîhân-ı 'Arab nâm-ı belâgatde
Olinca ol şeh-i ma'nâ ana efsah ile gûyâ

27.Safâ-hîz-i leb-i âb-ı zülâlûñ çünkü gûş itdi
Hicâbından zemîne geçdi sâve gibi bir deryâ

28.Degül encüm sükût itmekde leyl-i mevlidûñ içre
Nisâr eyler semâdan bir tabak dür hâce-i bâlâ

29.Kumâş-ı âsumânı kıldı ol şeb tâye-i rızvân
İdüp pûşide gehvârûñı altun pullı bir hârâ

30.Harîm-i devletûñde hürmete der-kâr olup gılmân
Şafakdan çekdi şâmı âteşin bir perde-i dîbâ

31.Se-rûze eyledüñ çavûş âgûş-ı melâ'ikte
Kapup zât-ı şerîfûñ 'ayn-ı nâsa itdiler ahfâ

32.Nice elden ele gezdürmesün kerrûbiyân-ı çarh
Ki hiç gördükleri yok idi böyle gevher-i zîbâ

33.Hüdâyî bir kumâş –ı hâs kıldı zâ şeh-i zâtın
İdüp Hak zuhrûña ol mühr-i mihri hâtem-i tamgâ

34.Olinca şakk-ı sadr esrâr-ı hikmetle olup memlû
Derûnuñ mahzen itdi genc-i 'aşka ol güneş-bahşâ

35.Olup nâ-yâb çünkü zerre deñlü sende senlikden
Habîbâ olmuş idüñ nûrdan bir serv ser-tâ-pâ

36. Anuñçün sâye-endâz olmadı ol zât-ı bî-mislüñ
Ki mahzâ nûr idüñ ey pâdişâh-ı mülk-i istignâ
37. Habîbi nûr idi çün nûrını Hak şöyle cezb itdi
Ki ‘abdın şebde da‘vet itdi *Sübhânellezi esrâ*²⁶
38. Olup nâ-çâr küstâhâne kilik-i şûhumı kıldum
Me‘âl-i kıssa-i mi‘râc –ı hazretten biraz pûyâ
39. Ne yirdendür ‘urûcî ihtilâfât oldı ketb içre
Serây-ı âsumânî diyü tahkîk itdiler ammâ
40. Meger ol şeb uyurdı gözleri bî-dâr idi kalbi
İrüp Cibrîl getürdi bir Burâk-ı âsumân-peymâ
41. Yüzün sürdi cebîn-i pâyine çün eyledi bî-dâr
Didi ey dayf-ı zü’l-ikrâm –ı ‘izzet-hâne-i bâlâ
42. Buyur lutf it seni kim da‘vet itdi Hazret-i Allah
Senüñ içün getürdüm bir Burâk-ı cennet-i ‘ulyâ
43. Sa‘âdetle Burâk’a bindi ve’l-hâsıl Resûlullah
Niçe yüz biñ melekke oldı Cibrîl huzr-ı bî-hemtâ
44. Tekaddüm itdi ervâh-ı nebîler’çün imâm oldı
Olnca yek-kademde aña menzil Mescid-i Aksâ
45. Pes andan göz yumup açınca irdi âsumân üzre
İrüp ol ki gök üzerinde oldı âsumân-ârâ
46. Nice seyr-i temâşâ gördi her birinde ol hazret
Semâ-yı seb‘adan bir bir güzâr eylerdi rûh-âsâ
- 7b.**
47. Dahi yir yir semâda gayr-i ervâh-ı nebîlerle
Görüşdi tuhfê kâlâyı hediye eyleyüp ibdâ
48. Behişt ü dūzahın ahvâli ‘ibret günini bir bir
Temâşâ eyleyüp ser-cümlesini gezdi Mustafâ
49. Yine bir dem içinde zîr-i serde menzili oldı
Koyup Cibrîli anda Hakka ‘azm itdi tek ü tenhâ
50. Kılınca pâ-y-der-gil hem Burâkın Refrefe bindi
Nice yüz biñ hicâbı kat‘ iderdi bî-per ü bâlâ

²⁶ “Her türlü kusur, ayıp ve eksiklikten uzak olan O (Allah) yürüttü.” Kur’an 17/1.

51. Kalup Refref de âhir yek-kedemde bî-mecâl oldu
Hüdâsına idüp ‘azm o imâm-ı sâhibü’t-takvâ
52. İrince hazret için ‘arş –ı a‘zam oldu pâ-y-endâz
Gubâr-ı makdem-i Ahmed ile itdi şeref peydâ
53. Pes andan soñra irdi kurb-ı Hakk-ı hazrete şöyle
Anuñ şânında varup *Kâbe kavseyn* ile *Ev-ednâ*
54. Ne arz u ne semâ var anda ne ‘arş u kalem ne levh
Cemât-ı südde yok hem çâr- ‘unsur oldu nâ-peydâ
55. Sabak-hân-ı *Tahiyyat*²⁷ oldu ol dem hazrete sultân
Hüdâ lutf eyleyüp kalbine anuñ eyledi anhâ
56. İdince her kelâm-ı “*üdnü minn?*” kurb olup tahsîl
İderdi kat‘ kurbiyetde nice menzil-i ma‘nâ
57. Habîbine dahi biñ bir kelâmın söyledi Bârî
Velî bî-harf hem bî- nutk bî-savt idi ser-tâ-pâ
58. Hüdâ irgürdi ol şeb Mustafâyı kadr-i a‘lâya
Nice dürlü kerâmetle velâyet eyledi a‘tâ
59. Vücûdı mahv olup bir bahr-i ‘aşka oldu müstagrak
O yirde zât-ı Hakdan gayrı bir şey kalmadı aslâ
60. Olup mazhar Hüdânuñ lutfına âhir nüzûl itdi
Gerürdi ümmete Hak rahmetinden ni‘met-i ‘uzmâ
61. Salavât oldu birisi mü‘minüñ işte mi‘râcı
İrişdürdi semâdan müznibîne eyledi ihdâ
62. Şefî‘ü’l-müznibînâ bu siyeh-rû ümmetüñdendir
Şefâ‘at kıl Sa‘îd-i zâr için lutf it Hüdâvendâ
63. Ma‘âsîde şerîküm gelmemişdür belki dünyâya
Nola hâlüm benüm ol rûz-ı mahşer içre vâveylâ
64. Egerçi pür-kine ‘âsîyüm ammâ mü‘min-i pâküm
Revâ mîdur kalam mahşer içinde bî-ser ü bî-pâ
65. Zebânum nagme-senc-i bülbül –i zâr-ı gül-i tevhîd

²⁷ Duâ, “yaşasın, var olsun!”

Bihamdullah dilüm tasdîk-gûyî hazretüñ hâlâ

66.Egerçi itmedüm icrâ-yı suffet lîk sultânüm
Ne kim Hakdan getürdüñ cân u dille didüm *âmennâ*²⁸

67.Baňa lâzım saňa tasdîk –i imâni edâ kıldum
Saňa lâyık şefâ‘at yâ resûl it bendeñe icrâ

68.Nitekim câm-ı mihr bâda devr-i bezm-i çarh içre
Felekde neş‘e-pâş –ı subh u şâm ola semâ-pîrâ

8a.

69.İlâhi ravza-i pâk Resûle müstedâm olsun
Şakâ‘ik deste-i sünbül selâm-ı hoş-gül-i ra‘nâ

2.

Ramazâniyye Der-Na‘t-ı Resûli Ekrem SAV

..-- / ..-- / ..-- / ..--

1.Habbezâ mâh-ı şeref-bahş-ı mübârek ramazân
Âyet-i rahmet-i Hakdur ki nüzûl itdi hemân

2.Merhabâ şehr-i mükerrerem ki kudümü virdi
Fâsıka renc ü ‘anâ mü’mine nûr-ı rahmân

3.Mâh-ı nev sanma sipihr üzre nümû-dâr olmış
Varak-i reng-i kebûd üzre berât-ı ihsân

4.Hâce-i çarh-ı felek geldi mübârek bâda
İtdi mûm şenligi zann itme nücûm-ı rahşân

5.Kadem-i mâha nisâr itdi felek mürvârîd
Âsumân üzre idüp ‘ıkd-ı süreyyâyı ‘ayân

6.Kadem-i müjde-i mâh-ı ramazâna yâhûd
Zer-efşân hil‘at ile itdi semâyı pûşân

7.Hey‘et-i kâ‘ide-i seb‘a-i seyyâre degül
Yakdı şâm-ı ramâzan içre kanâdil keyvân

8.Gör hilâl-i ramazân ‘arz-ı cemâl eyleyicek
Hacletinden yirüñ altında güneş oldı nihân

9.Ümmet-i müznibe bu mâ‘ide-i rahmetdür
Müy-ı her-ten idemez şükrini ger olsa zamân

10.Eyledi def‘ kudümüyla şürûr –ı fıskı

²⁸ “İnandık.”

Hâtem-i savm ile ma‘mûr-ı kerem oldu dehân

11. İdeli mâh-ı levend-i ramazân şehre nüzûl
Kendini duhter-i rez eyledi humda pinhân

12. Bâde-i nâba bedel vird ile hasb ide ciger
Bâde-nûşâne olunca müteveccih ‘armân

13. Zühd ‘azîz olalı ‘âlemde şu düşdi hisse
Haşerât-ı fitene –i mülk-i ‘ademde zindân

14. Câmî‘ ü mescidüñ ebvâbı küşâde olalı
Oldı metrûk-ı cihân hân-kah-ı pîr-i mugân

15. Bâde vü nuklı gören şimdi meger kim eyler
Zekan-ı reng-i şarâb-ı leb-i dil-ber seyrân

16. Oldı manzûrı meger hüsn-i hilâl-i ramazân
Berş efyûn –horı gör büt gibi kaldı hayrân

17. Dâs-ı tîz oldu yâhûd şekl-i hilâl –i şa‘bân
Gerden-i hûşe-i keyf ehlini çekmekde hemân

18. Hâsılı gulgule-endâz-ı kudûmı virdi
Kimine nûr-ı şeref kimine derd-i Bürkân

19. Bu şeref her şeb aña tâ-be-seher besdür kim
Zâ‘ir-i ravza-i şâh-ı resûl olur her ân

20. Nice şâh-ı resûl ol kim aña mahbûbiyyet
Kadd-i zîbâsına gûyâ ki biçilmiş kaftân

8b.

21. Sırr-ı *Levlâke* muhâtab şeh-i ‘izzet- kevkeb
Lutf-ı âverde-i Rab mahzen-i sırr-ı Sübhân

22. Rahmet-i ‘âlemiyân ‘illet-i îcâd-ı cihân
Bâ‘is-i kevn ü mekân server-i her nefes ü cân

23. Püşt-gîr –i ümerâ muzlîme-dâd-ı fukarâ
Sıla-bahş-ı şu‘arâ pâdişeh-i her dü-cihân

24. Menba‘-ı lutf u kerem muhbîr-i gülzâr-ı irem
Sâdikü’l-va‘d-i harem vâsıf-ı sırr-ı Kur’ân

25. Zînet-i arz u semâ hazret-i mahbûb-ı Hüdâ
Reh-ber-i râh-ı hüdâ vahy-i resân-ı Mennân

- 26.Hazret-i fahr-ı resûl Ahmed-i muhtâr ol kim
Yaradıldı yüzi suyına anuñ kevn ü mekân
- 27.Öyle bir şâh-ı kerem-pîşedürür kim her dem
Kapusı halkasıdur ümmetine dâr-ı emân
- 28.Hâsıl-ı bâr-ı güneh-kâre ne gamdur olsa
Lebi merhem-deh-i zahm-ı dil-i ümmet cünbân
- 29.Oldı mahz saña çün kim ki makâm-ı Mahmûd
‘Âsiyânı idemez nâr-ı cehennem sûzân
- 30.Makarü’l-hamd senüñ ümmetüñe reşk eyler
Ümmet-i ‘ârif –i kalb-i kudemâ-yı devrân
- 31.‘Akl-ı kül ‘ilm-i ledün içre sabakdaşuñdur
Yine ümmîlik ile şöhretüñ ey şâh-ı cihân
- 32.Takvîyet-bahş ola tâ kâ’ide-i lutfuñla
İtdi te’hîr-i nüzûl vakt-i Mesîhâya zamân
- 33.Kandurur ümmet-i dil-teşneñi rûz-ı mahşer
Eyleseñ lutfuñla âb-ı şefâ‘at cereyân
- 34.Olmasa dâr-ı şifâ-yı keremüñ dünyâda
‘Âlemüñ derdine olmazdı cihânda dermân
- 35.Mey-i lutfuñla şinâsetdür olursa nola
‘Andelîb-i kalemüm tarz-ı gazelde gûyân
- 36.Nûr-ı ruhsâruñı seyr ideli ey şâh-ı cihân
Eyledi mihr-i muhabbetde vücûdın sûzân
- 37.Nâzır-ı tâb-ı temâşâ-yı cemâlüñ olamaz
Kudsiyân-ı harem-i hâs olurlar heyvân
- 38.Âhu-yı deşt-i Hıtâ hûn-ı dilin müşk eyler
Sürme rîzîde-i mâzâg-ı basardan müjgân
- 39.Nefha-i bûyuñ iren kimse dimâga nitsün
Sünbül-i cennet ü gül-deste-i bûy-ı reyhân
- 40.Kadd-i zîbân ile ol turraña kurbân olsun
Bûy-ı ezhâr-ı ‘Aden server-i serv-i çemân
- 41.Saña biñ cân ile âşufte hezâruñdur hep

Bülbülân-ı melekût ey gül-i bâg-ı ‘Adenân

9a.

42.Kumrı-ı cân-ı fakîr olsa idi makbûlûñ
Hasret-i şevk-ı cemâlûñle iderdüm kurbân

43.Dest-gîr ol koma üftâde Sa‘îd –i zâruñ
Bir kuluñdur kapuña geldi getürdi î mân

44.Ey şeh-i mükremet-i dâd-ı şefâ‘at-kârân
Ser-i dîbâçe-i rahmetde Muhammed ‘ünvân

45.Sensin ol mazhar-ı sırr-ı kerem-i Hayy –ı kadîr
Hizmetûñde senüñ olmakda melâ‘ik pûyân

46.Râh-ı tatyîb-i dil-i pâkûñ için buldı zuhûr
Dâr-ı cennetde olan cümle kusûr-ı eyvân

47.Rûz şeb ravza-i pâkûñde çerâguñ olmuş
Nûr-ı hurşîd –i ziyâ-bahş ile mâh-ı tâbân

48.Benüm ol râh-rev-i tâlib-i vâdi-i zülâl
Kesret-i zünb ile tahmîl olunup bâr-ı girân

49.Zann ider nâzır olan ‘ibret ile mahşerde
İnhinâ vü kad-i ham-küştemi gûyâ ki kemân

50.Oluram ümmetüñem rûy-ı keme şermende
Olmadum matlabuña râh-ı rızâñı cûyân

51.İtmem inkâr siyeh-rûy-ı tebeh-kârum ben
Nefs-i şûmum baña zulm eyledi feryâd u fîgân

52.Şöyle ‘isyân ile dil âyinesi jeng –âlûd
Ayamaz şâhid-i nev-hîz –i ‘amel-cilve bir ân

53.Dil hevâ vü hevese oldu rübûde o kadar
Her ne dem vakt-i salât olsa gelür bâr-ı girân

54.Ey kudûmı şeref-âverde-i ‘arşü’r-Rahman
Ey velî mahzen-i Hak mevrud u Hayyü’l-Kur’ân

55.Hidmet-i şâh –ı mecâzîye kasîde viricek
Sıla ümmîdin iderler şu‘arâ-yı devrân

56.Rûz-ı mahşer olıcak dir sıla ey şâh-ı kerem
Baña da nakd-i şefâ‘atle hemân hatt-ı emân

- 57.Kalemüm zezeme-pîrâye suhan teng oldu
Kıl salavât demidür buldı kasîde pâyân
- 58.Nitekim sakf-ı semâvât-ı felek durdukça
İde âmed şodi hurşîd ile mâh-ı ramazân
- 59.‘Aded-i katre-i bârân-ı nücûmdan efvân
Dahi her bir nefes-i tîz sebük-hayr-ı revân
- 60.Ravza-i şâh resûl rûz şeb olsun yâ Rab
Salavât-ı gül-i hoş-bûy ile hem-reng-i cinân

3.

**Der-Sitâyiş-i Hâne-Münakkaş-ı Bî-Nazîr Ki Hazreti Halîm
Giray Hân Binâ-Fermûdeest Der-Kasr-ı Çağırğan**

9b.

... / ... / ... / ...

- 1.*Bârekallah* zihî hâne-i pür-nakş-nümâ
Matla‘-ı ‘izz ü sa‘âdet şeref-i rûh-efzâ
- 2.Habbezâ hey‘et-i tâvûs-ı münakkaş –kârı
Cilve-i bukalemûn tarz-nümâ-yı zîbâ
- 3.Çeşm-i nezzâre olur şa‘şa‘a-ı hayret-hîz
Gûyiyâ mihr-i sa‘âdet için olmuş me‘vâ
- 4.Câmlar itmiş o deñlü anı rûşen-dil kim
Her tarafdan yagar envâr-ı tecellî gûyâ
- 5.Revzen-i şarkı siyeh revzen-i se-kible ile
Câ-be-câ hazreti üçler gibi kılmışdur câ
- 6.Aña hikmet meger üstâdınıñ itdüğü dürür
Eylemiş ‘ibret-i temsîl-i cihânı îmâ
- 7.Nakş-ı reşk-âver-i rûh kalem-i Bihzâdı
Remîde cân-ı hased-kerde-i Mâni ammâ
- 8.Oldı her nakş –ı kebûdı sanasın âb-ı revân
Aña yir yir mahal-i sebzi çemenzâr-ı safâ
- 9.Subh-ı hurşîd ile revnak-deh olur câmları

Şu‘le-i şem‘ ile şeb virmede gün gibi ziyâ

10.Nedür ol hüsn-i dil-âvîz o vâdi-i sipend
Âb-ı zer ile gören dir ki çekilmiş tigrâ

11.Pîşe-gâhında ya ol suffe-ı hûb-ı vâsi‘
Ne ‘aceb hûb yakışmış nice düşmüş hakkâ

12.Armagan gitse olur Çine eger tasvîri
Resmini alsa da tuhfe idüp üstâd-ı Hitâ

13.Gör ki ol çeşme-i ser-lûle-i âb-ı şîrîn
Dil döker merdüm-i âmed-şodegâne gûyâ

14.İtdi ol çeşme ile himmet-i tab‘-ı dâver
Hak bu kim kâ’ide-i âb-ı hayâtı icrâ

15.Nice dâver ü halîm-tab‘ o hâkân-nijâd
Zâtıdur bu sadef-i çarhda dürr-i yektâ

16.Tab‘ıdur kân-ı şecâ‘at o sehâvet-pîşe
Âb-ı rûy-ı şeref-i âl-i Selîm olsa sezâ

17.Ey şeh-i mükremetâ hak bu ki zu‘m –bendüñ
Görmedi mislini bu çarhda çeşm-i ‘ankâ

18.Târ-ı fikre deri vasfuñ nice mümkün çekmek
Eylesem secde-i endîşe –keşîde itrâ

Bir dem içinde ki çün himmetüñ ‘âlî itdüñ
Eyledüñ böyle kelefle ile hûb bînâ

Göricek hendese-i tarhına tahsîn eyler
Dâhil olan bu sarây içre eger bay u gedâ

Kanı bir böyle binâ mülk-i cihân içre dahi
Şarkdan garba dek ifrât ile var ise sala

Mu‘tedil şekl-i pesendîde-i bünyâd-ı kavî
Mürtefi‘ menzil-i hem-zânû-yı tâk-ı kistrâ

10a.

Sebeb devr-i gam-endâzî-i rûh-yâb-ı ferah
Saykal-ı jeng-i dil-i âyine-i keyf-nümâ

Saňa dâd-ı Hak imiş togrısı mi‘mârî tab‘
Böyle kimseyi Mesîh görmedi makarr-ı ‘anâ

Vaz'-ı hâk üzre ne hâcet kudûmın seyr için
Sû-be-sû âdeme dehlîzi durur râh-ı hedâ

Pîşe-gâhında kemer-beste gulâmî gibi hem
Tek ü pû kerdesidür şâm u seher bâd-ı sabâ

Al parmaklıkla virgüren âdem bî-şek
Beñzer ol dest-i 'arûsa ola anda hınnâ

Feyz-i envâr ile pürdür ki derûnı o kadar
Hep ber-â-ber görünür çeşmümize subh mesâ

19. İsterem hazreti Hakdan ki Sa'âdet Giray
O la tâli' bu safâ-hânedede her demde şehâ

20. Haşre dek ide mu'ammer anı lutf-ı Bârî
Pîşe olsun şeb ü rûz 'işretile zevk safâ

21. Ey Hüdâvend-i kerem-kâr şecâ'at-pîşe
Lutf-ı şîrînüñ idüp tûti-i tab'um gûyâ

22. İtdi mahlût-ı suhan-senci vü sihr ü i'câz
Kıldı âmîzeş-i târîh ü kasîde imlâ

23. Emr kıldıñ baña bu hâne-i hûbuñ vasfın
Meh-mâ-emken-i evsâfını itdüm inşâ

24. Bendeñe emr-i temeddüh buña mahsûs oldu
Veche tahsîs ile bu hâne 'aceb müstesnâ

25. Gerçi gül gibi niçe hâne-i dîger vardur
Goncadur cümle miyânında bu hâne hâlâ

26. Öyle gonca ki gören bir kez olur aña hezâr
Bûy-ı nakş-ı güli eyler dili mest ü şeydâ

27. Kayd-ı mümtâz-ı suhan-gû ile der-kâr oldu
Fikr târîhine düşüp Cem 'asîr-i şu'arâ

28. Cevheri harf ile buldum güher itmâmın
Râh-ı efkâra olup bende Sa'idâ pûyâ

29. Harf-i menkût ile nâçâr didüm târîhin
*Bârekallah*²⁹ zihî hâne-i pür-nakş-nümâ

²⁹ "Allah mübârek etsin." Aslı tebârekallah, Kur'an 7/54.

Sene: seb'e vü sittine ve mi'ete ve elf
(1116)

MUSAMMATLAR

1.

Terkib-i Bend Der-Rûm İli Kenefine

--. / -. / .-- / --.

I

1. Yâ Rab ne tîre-kevkeb olur bu Sa'îd-i zâr
Mülk-i cihânda bulmadı yek zerre i'tibâr
 2. Sûret-nümâ-yı mahzenü'l-hüsâm iken dili
İdbârı kîr-gûn ile olmakda pür-gubâr
 3. Jengâr-ı ye'si kalmadı enîne-i dilûn
Görünmez oldu şâhid-i ümmîd-i nev-bahâr
- 10b.**
4. Hirmen-ı dilde nüsha-i maksûda başladı
Pergâr-ı dûn-ı tâli' ile çizmege kenâr
 5. Dâr-ı cihânda kîlk-i senc-gûsı hem-demi
Ma'nâ-yı bîkr-i şâhidi mi şî'r-i âb-dâr
 6. Çekdi 'arûsı dûnuñ ey çarh sîneye
Taht-ı safâda bir süri nâ-ehl nâ-be-kâr
 7. İkbâl eyle ehl-i dile ey felek yeter
Hod-bîn hod-furûşları eyle zâr zâr
 8. İtdüñ Sa'îde zilleti künc mülk-i Rûmı taht
Ey baht-ı saht reşk ile ol sen de laht laht

II

1. Yâ Rab ne şûre- zâr olup gam-zidâ-yı Rûm
Elde girye vü gam bitirür nâ-sezâ-yı Rûm
2. İkbâli kalbe gelse hemân lâ-yafnâ olur
Ehvel bakar meger ki görenler safâ-yı Rûm
3. 'İlm ehli nâ-bedîd ma'ârifse nâ-şenîd
A'yânı hep pelîd budur mâcerâ-yı Rûm
4. İşbu 'aceb ki sâlik-i merd-i Hüdâ 'adîm
Her kûçede nişeste iken evliyâ-yı Rûm
5. Bir sîm-ten de yok ki gönül kâm ala biraz
'Ankâ-yı kûh-ı Kâf gibi meh-likâ-yı Rûm
6. Gördükce âdemi dem -i inkârdan gelür
Bî-gâne tarz olur revîş-âşinâ-yı Rûm
7. Bir dem halâs eylese lutfıyla Hak bizi
Tenden degül ki cânuma geçdi cefâ-yı Rûm
8. Yâ Rab halâs eyle beni Rûm-ı şûmdan
Ya'ni 'azâb-ı sûziş-i nâr-ı gumûmdan

III

1. Zann itme Rûm milketi cây-ı makar bize
Her dem güzâr-ı 'ömr gazab-ı sakar bize

2. İkbâl ile dil oldı hemân taht-ı ye's-i şâh
Geldi hediye zer-ger-i gamdan kemer bize
3. İtdüm hakikat ile nazar gördüm ehl-i Rûm
Tündî-i saht-ı Rûm ile 'aynı bakar bize
4. Gam gûşesinde yâd-ı leb-i dil-berân ile
Vişn'âb-ı keyf çekmege hûn-ı ciger bize
5. İtdüm hücûm-i kâfir -i gamdan güzîr için
Rûm içre hasb-ı hâlüm iden mukarrer bize
6. Bir dem murâdum üzre dönüp çarh-ı tîz-rev
Olsa zemîn -i mülk-i Kırım'a sefer bize
7. Mihmân-ı keyf dilde o demde konuk olup
Virmezdi hüzn-i kalb-i gubâr keder bize
8. Yâ Rab halâs eyle bu Rûm ilinden meded
Başumdan aşdı geçer gamum itdi cezr ü med

11a.

IV

1. Dâd ey sipihr yok mı bu zulmün nihâyeti
Mevcûd olan cihânda bulur elbet gâyeti
2. İrdi murâda bir iki nâ-pâk nâ-sezâ
İtdün gürûh-ı ehl-i dile sen hıyâneti
3. Merdûd eyle anları idbâr-ı saht ile
Teslîm eyle bize de bir kez emâneti
4. Cân u dil ile sıdkıla ihlâsıla girüp
Râh-ı Hüdâda görüncedür istikâmeti
5. Birkaç zamân da sîne-i mecrûha merhem it
Çerkes nigârı lâle-ruhı servi kâmeti
6. İtsek edâ-yı ni'met-i Mevlâyı şükr ile
Tayy-ı mekân eyleyüğersek kerâmeti
7. Dünyâda dâdum almaz isem senden ey felek
Dîvân-ı Hakda eylerem âhir şikâyeti
8. Ey baht sen de hâb-ı girândan açup gözin
Gör kim safâ-yı dîn u denî dutdı yir yüzün

V

Gör Rûm-ı şümü dil-berinün hiç edâsı yok
Gül nâ-guşide bülbülinün de nevâsı yok
Her şûhı mihr-bânı erâzil me'âb ile
'Arz-ı şikeste-tâze civânuñ kıyâsı yok
Secde ider yüz üstine der-kâr olanlara
Yıllar geçer ki 'âşıkına merhabâsı yok
Taz'yîf eyledükce erâzil 'aceb bu kim
Oldukca bâz -gün görünürde hayâsı yok
Her demde sürme çekdürür agyâr-ı dînına
Sâhib hayâ-yı 'âşıkına tûtiyâsı yok
Her demde esb-yâri egerler biner gider
Püşt-i safâsı hâne-i menzil kirâsı yok
Bâg-ı visâle kerre-i vaslı salar hemân
Küstâh tab'-ı muglim için de cezâsı yok

Bir yirde böyle dil-bere ne mâcerâ ola
Hayretle hûn-ı ‘âşık için Kerbelâ ola³⁰

VI

Bir şeb ki çarh kurmuş idi hayme-i nevi
Pîrûze reng kubbesi pervâzı âteşî
Nûr-ı dü-çeşm-i ‘âlemi hâb-ı girân olup
Bâz-ı şu‘ûrı tende uçurmuşdı her biri
Rûh-ı revân-ı ‘âlem-i lâhûtî seyr idüp
Gördüm serây-ı kudsde bir pîr-i rûşeni
Didüm ki hall-ı ‘ıkd-ı şu‘ûr eyle lutf idüp
Derd-i derûnda muzmer olan dâg-ı müşkili
11b.

İdbâr tutdı yüz bu Sa‘âdet ocagına
Anlar şarâb-ı devletile mest her biri
Didüm ki vaz‘-ı dehr geçüpdür derûnuma
İtdüm sihâm-ı ta‘ne nişân çarh-ı kec-revi
Didi ki geldi hayr sa‘âdet ocagına
Zînhâr itme hikmet-i Hakdan şikâyeti
Başla du‘âya çarh ile itme mükâleme
Yüz tut niyâz-ı tâm ile Vehhâb-ı ‘âleme

VII

Bahr-ı dalâlet içre koma yâ Hüdâ bizi
Tîr-i belâya sabra kıl ‘ayn-ı rızâ bizi
İtme mürîd tekye-i pîr-i mecâziye
‘Aşk -ı hakîki râhına kıl mühtedâ bizi
Döndür kelâm-ı kec-rev-i nâ-mezâkumuzu
Tevhîd-i zikrûñ itmege subh u mesâ bizi
Yâ Rab be-hakk-ı kavim-i şehîd-i Kerbelâ
Yâ Rab be-hakk-ı fahr-ı cihân Mustafâ bizi
Künc-i ferâgat içre zelîl itme Rûmda
Taht-ı Selîm vârisi kıl sen şehâ bizi
Kâm-ı ‘arûs-ı tahtı bize nâm-zâd idüp
Mahtûbe -i şerîfiye irgür Hüdâ bizi
Her demde ‘ayş ‘işret -i zevk safâda kıl
İki cihânda lutf ile sâhib-nevâ bizi
Şâd eyle bu Sa‘îd kuluñ lutfâ mazhar it
İhsân ile mülk-i Kırım içre ser-ver it

2.

Murabba‘

I

... / ... / ... / ...

Bârekallah zihî ‘işve-perest-i mümtâz

³⁰ Dk.Zâhir yanına kimse gelmedi.

Mâye-i cisini gûyâ ki Hüdâ eyledi nâz
Bûselikden dil-i ‘uşşâka idince şeh-nâz
Lütfını va‘de-i meknûn ile eyle icâz
Ne kadar itse niyâz ‘âşık ider nâz-ı dirâz
Nice nâz itmesün ol ey felek-i şu‘bede bâz
Gözi mey-hâne-i nâz u kaşı mihrâb-ı niyâz
Yaraşur her ne kadar itse niyâz ehline nâz

II

Habbezâ ol dü-leb-i mevc-i şarâb-ı gül-fâm
Nedür ol çeşm-i dü-nevreste-i nakş-ı bâdâm
Serv-kad gonca-dehen sîm-ten-i kebg-hırâm
‘İşve-endâz-ı dil-i ‘âşık u agyâr-merâm
Pîç-der-pîç o siyeh-zülf leb-i müşgîn-fâm
Dahi hurşîd-münevver dahi mahsül-i kelâm

12a.

Gözi mey-hâne-i nâz u kaşı mihrâb-ı niyâz
Yaraşur her ne kadar itse niyâz ehline nâz

III

Eyledüm pîre-zen-i çarha hitâb ile su’âl
Hiç gördüñ mi didüm ol şeh-i hûn-rîze misâl
‘İşve-dil nâz-reviş şu‘bede- ger turfa gazâl
Sihr ider her suhanı ‘âşıkına ruhları âl
Gördüğüm yok didi ey şifte görmekte mahâl
Hak bu kim oldı bu beyt aña mutâbık ahvâl
Gözi mey-hâne-i nâz u kaşı mihrâb-ı niyâz
Yaraşur her ne kadar itse niyâz ehline nâz

III

Ne ‘aceb şühdur ol dil-ber-i nâzende-‘itâb
Geh günâh ‘arz ider ‘âşıklarına gâh sevâb
Nedür ol lutf-ı suhan böyle Firengâne –hitâb
Hayr-niyetde iken çâk bu kadar küfre şitâb
Humret-i çeşmi dil-i ‘âşık gösterse şarâb
‘Arz ider nâz ile ebrûları tâk-ı mihrâb
Gözi mey-hâne-i nâz u kaşı mihrâb-ı niyâz
Yaraşur her ne kadar itse niyâz ehline nâz

IV

Didüm ol şâh-ı melâhat-gere dün böyle ricâ
Sensin ey kân-ı melâhat şeh-i iklîm-i cefâ
Eyleme tâ bu kadar ‘âşıkuna cevri ü cefâ
Erham u terhamı gûş eylemedüñ mi ‘acabâ
Gûş-ı cânla didi eyle Sa‘îdâ ısgâ
Didi evsâfuma bu beyt-i belâgat-gûyâ
Gözi mey-hâne-i nâz u kaşı mihrâb-ı niyâz
Yaraşur her ne kadar itse niyâz ehline nâz

3.

Müselles

-- / --- / -.-

I

El-firâk ey tal'at-ı yâr el-firâk
Yakdı hüsnüñ câna nâr-ı iştiyâk
Semt-i dilde vâki' oldı ihtirâk
Âteşe atdı meded tâk –ı revâk
Sîne-hâhem şerha şerha ez-firâk
Tâ be-güyem şerh-i derd-i iştiyâk³¹

II

Dûr olaldan senden ey gül yüzlü âh
Sîne-zahmum tîr-i gam hâlüm tebâh
12b.
Ger hemî hâhî vü ger ez-dil me- hâh
Mî-keşem her lahza bâ-sad-güne âh³²
Sîne-hâhem şerha şerha ez-firâk
Tâ be-güyem şerh-i derd-i iştiyâk

III

'Âlemi tutdı firâkum 'âlemi
Diñlemez bu çarh-ı zâlim nâlemi
Mevt soldurdı o verd-i âlümü
Bilmege herkes benüm ahvâlümü
Sîne-hâhem şerha şerha ez-firâk
Tâ be-güyem şerh-i derd-i iştiyâk

IV

Gâh âh ü gâh nâle vü gâh gam
Ayrılık müşkil imiş yâ Rab nidem
Eşk ile yazsun bu beyti dem-be-dem
Levh-i ruhsâr üzre müjgân-ı kalem
Sîne-hâhem şerha şerha ez-firâk
Tâ be-güyem şerh-i derd-i iştiyâk

V

El-amân ey çarh-ı zâlim el-amân
Tîr-i gamla eyledüñ kaddüm kemân
Oda yansun raht-ı baht u hânümân
Yârsız ber-bâd ola serv-i çemân
Sîne-hâhem şerha şerha ez-firâk
Tâ be-güyem şerh-i derd-i iştiyâk

³¹ "İştiyak derdini açmak için, ayrılıktan parça parça olmuş bir yürek isterim."

³² "İster isteyerek, ister istemeyerek, her an gönülden yüzlerce çeşit âh çekmekteyim."

VI

*Ey Sa'îd –i zâr bâ-kalb-i hazîn
Yâd kon in-beyt-i Mevlânâ hemîn
În –müseddes-râ hitâm-ı 'anberîn
Bâşedeş tayy-ı kalem kon ba'd-ez-în³³
Sine-hâhem şerha şerha ez-firâk
Tâ be-güyem şerh-i derd-i iştiyâk*

4.

Gazel-i Sultân-ı Şu'arâ Nâbî Tahmîs-i Sa'îd

I

.-.- / ...- / .-. / ...-
Vücûdı nahl-ı himem kıl donandırıcaya dek
Cihânda mislüni ey dil arandırıcaya dek
Ki hayra bezl-i dem it kendüñ andurıcaya dek
Çerâğa sarf-ı nefes eyle yandırıcaya dek
Visâle eyleme ibrâm utandırıcaya dek

II

13a.
Saña ey 'âşık-ı şûrîde pend-i pîrâne
Girerse hâhiş-i âgûşa yâr-ı mestâne
Olup mukâbele cân câna câme-yabane
Olnca hâbîde nâ'il visâle cânâne
Çalışma bûs-ı kenâre uyandırıcaya dek

III

Sunarsa kâse-i nîm-merâmı baña cihân
Ne gam ki huşk-leb-i kâm her şeh-i devrân
Basîret it nazar-endâz-ı 'ibret ol bir ân
Bu bezm içinde kime virdi sâki-i devrân
Piyâle-i mey-i ümmîdi kandurıcaya dek

IV

Dakîk-i fikr ile her jâj-hây-ı rüsvâyî
Bulam diyü reh-i dâdî-i şî'r ü inşâyı
Ki zu'mı kendin idüp tûtî-i şeker-hâyı
Hayâl-i vakt ile çeşmesâr-ı ma'nâyı
Karişdurur nice nâdân bulandırıcaya dek

V

Girerse pençe-i âteş dehâna bir sâ'at
İrerdî 'akreb ise âsumâna bir sâ'at
Hezâr hîle kurup rîsmâne bir sâ'at

³³ “Ey inleyen Said, bu azin kalple Mevlânâ'nın bu beytini hatırla da, artık kalemi bırak, bu müseddese anberle son ver.”

Bulınca nev-hevesân-ı zamâna bir sâ‘at
Ne pîç ü tâbe düşerler dolandırıcaya dek

VI

Garîb-i ‘arsa-i rüsvâ ider belâ-yı cehel
Virürken aña terakkî cebîn-nümâ-yı kesel
O sa‘b-ı râh-ı merâmı idince zann ile sehl
Bu ‘arsada çalışur nice Fâris-i nâ-ehl
Elinden esb-i murâdı boşandırıcaya dek

VII

Zemîn-i sîneyi derd ü belâya der-bend it
Nasîb olan saña her zahm-kâra hursend it
Visâl-gîri-i âgûş-ı yâre bir kand it
Dü- desti şerha vü dâğıla bir kemend- bend it
Meyânına o perînüñ kuşandırıcaya dek

VIII

Şarâb-ı hikmetü’l-gayr oldı hûn ki her zâta
Sürâhi şems ü kamer kîmiyâ-yı hâcâta
Piyâle-keşligi irgür o deñlü gâyâta
Kümeyt-i sâgarı sür ‘arsa-i harâbâta
‘Arak- çekânlığıla kan kaşandırıcaya dek

IX

Serîr-i ‘izzete ey şâh olan gulâm-ı Hüdâ
Elüñde câm –ı şarâb öñüñde bezm-i safâ
Gelür mi hâtıruña fakr-ı sîne-sûz ‘acabâ
Hezâr bahr-i gama gavta-hâr olur fukarâ
Kenâr-ı nânımı bir zâda bandurıcaya dek

13b.

X

Zamâna erre-i mihnetle seçmese sadefi
Zuhûr ider mi derûnındaki o dürr-i hafî
Misâl-i zât-ı fezâ’ il sıfât-ı Men ‘arefi³⁴
Ne çâr-mıha çekerler o nâ-tüvân hedefi
Zebân-ı nâvek-i tîre tayandırıcaya dek

XI

Vücûdın eyledi pâ-mâl ‘âşıkân çü hazef
Nice dem itdi nisâr aña dürr-i çeşmi sadef
‘Aded-nümâ vü nücûm-misl ü rîg ü seng ü kef

³⁴ “Kendini bilen Rabbini bilir.” Hadis. Ahmet Serdaroglu (1966). *Mevzuat-i Aliyyü’l-Kâri Tercümesi*. Ankara. 118.

Hezâr -kîse nûkûd-ı sirişk olındı telef
O mâha mâye-i nahvet kazandırıcaya dek

XII

Gice bezmde tenhâ düşürüp o 'Îsâ-dem
Basınca havf ile 'üryân câme-hâbe kadem
Dehânım oldı şeker-âb gözlerüm pür-nem
Ögüp kitâb-ı ruhın eyledüm hezâr -kasem
O şâha sıdk-ı derûnum inandırıcaya dek

XIII

Felekde pîre-zen-i çarh itdi kaddini dâl
Nice füsûn ile her subh u mesâ eyledi âl
Nücûmdan dökerek râhı üzre dürr ü le'âl
Sipîhr-i pîr çürütüdi hezâr- keş-i hilâl
O mâhı hâle-i bezme dolandırıcaya dek

XIV

Nice muhammes idersüñ bu şi'r-i nâ-yâbı
Sezâ degül şebe pîrâye-i dürr-i nâbı
Gözet Sa'îd suhan içre hadd ü âdâbı
Çalışdı bu gazel-i âb-dâr için Nâbî
Dehân-ı hâme-i huşkı sulandırıcaya dek

5.

Gazel-i Mısrî- Halîdî -Tahmîs-i Sa'îd

I

-- / -- / -- / --
Tedbîr-i sad-hezâr ile itseñ savaşlama
Biñ mekr ü hîle- kârûña her işde haşlama
Tab'-ı hasîsi cûd ile itseñ de başlama
Eşcâr-ı bahla nahl-ı kerem olmaz aşlama
İtseñ 'atâyı cân ile dilden bağışlama

II

Biz bir garîb-i 'âlem-i üftâde sâ'ilüz
Ol gamze-i katîl ü füsûn-sâza mâ'ilüz
'Âşık-ı dilüz semâda merîhe nâ'ilüz
Mecrûh olursa cismümüz ey mâh kâ'ilüz
Tek âteş -i lisânile 'uşşâkı haşlama

III

14a.
İtdüm bu âb-gîne-i çarh içre imtihân
Ma'nâ-yı bikri bilmedi beyt içre eblehân
Gûş it ne dir o şâ'ir -i hoş-gûy-ı nüktedân
Bilmez derûn-ı hâleti bîrûndan küstahân

Mahv olsa dahi hâne-i eş‘ârı taşlama

IV

Ey ‘âşık-ı şifte vü şûrîde pür-melâl
Sad-‘ömr-i Nûh ile eger eyleseñ iştigâl
Ol yâr-ı şûh dâmenine dest-res-i mecâl
Ümmîd itme girmez ele gonca-i visâl
Ey ‘andelîb bî-hûde efgâna başlama

V

Mecmu‘a-i musattar-ı dîvân-ı ‘anberîn
Evzân-ı sihr ü kâfiye deryâ-yı kâgıdîn
İtseñ Sa‘îd tetebbu‘-ı vâdi-i nâzımîn
Teffîş eyleseñ de bulunmaz bu nev-zemîn
Bî-ma‘nâ cildi negeste beyti tıraşlama

6.

**Matla‘-ı Mengli Giray Hân İtmâm-ı Gazel-i Me‘âli –i
Kırımî Tahmîs-i Sa‘îd**

I

--. / .--. / .--. / .--
Ebrû-yı kemân-dâr-ı şebih itdi cesâret
Ma‘mûre-i mülk-i dile yüz tutdı hasâret
İtmezse nevâzîşde gamzeyle kefarete
Bir nîm-nigâh ile o şeh itdi işâret
Mülk-i dilümi leşker-i hüsn eyledi gâret

II

Olmış gibi ol server-i hûbân haber-dâr
Âmed-şod-ı ‘aşk ile bağladı bu dil-i zâr
İhsân-ı firâvân idüp ol yâr-ı cefâ-kâr
Kasr-ı dil-i vîrân şode- bîne döne tekrâr
Eyler hacet-i cevri ile tasyîm –i ‘imâret

III

Bir kerre düşerse ser-i kûyına güzâruñ
Reşk-âver-i ‘anber olur ey bâd gubâruñ
Tutduñ o zamân kâfilede müşk ile bâruñ
Peyveste olursañ şiken-i zülfine yârüñ
Sen itme sabâ bir dahi hiç Çîni ziyâret

IV

Biñ kerre niyâz itdüñ o şûh itmedi isgâ
‘Uşşâkına sengîn-dil iken ol meh-i garrâ
Eyler dem-i cân-bahşın ile agyârı ihyâ
Pey-der-pey olur lutfi ‘adûya bize ammâ
Geh ‘işve gehi şive gehi cevri ü hakâret

V

Nûş itme Sa'îd dagdaga-efrûz-ı cemâli
Çek câm-ı hakîkat ile musaffâ mı hâli

14b.

Gûş eyle ne dir zümre-i erbâb-ı kemâli
Mestâne-i mey-hâne-‘işretüz bize ‘âli
Feyz-i mey-i mey-hâne degüldür bu şetâret

EL-MUKATTAT

1.

-.-- / -.-- / -.-- / -.-

Ân ki der-ser-hoş-dârı çeşm-i ‘ibret-bâz dâd
Kerde-bûdend an-çenân meftûh-ı bâb- ı irşâd

*Her kucâ nâzır şodem dîdem revâçeş der-meyân
Der-cihân cüzî ne-dîdem men ze-ahkâm-ı Hüdâ*

*Her ki dîdem pîşe-dâr dâr-ı şârâ kâm-yâb
Ân ki râşî nîst-yâbed kerde şod rû-der-kafâ*

*Devlet-i islâm der-dest rû-keş-i üftâde bûd
În-siyeh-rû ‘Arab u ân surh –ı ser-pûde kemâ*

*V’ân Süleymân-ı mecâzî bûd bî-şek in-zemân
Rând taht-ı kâm-râ lutf-ı ‘Arab bûdeş Sabâ*

*Gayret-i Hak der-zuhûr âmed cû-der yek-lahza
Gûş-ı cânem pür-sadâ şod in-kucâ şod ân-kucâ*

*Be-her katl in-dü-kibr ateşi tâ rûz-ı haşr
Nâm-ı Mahmûdî hem-ân âvîhet tîgeş der-semâ*

*Hâtif-i gaybî nidâyî dâd-düşem ey Sa ‘îd
Sebt-i şedîd-i çerh in –Mahmûd-ı nigû-yı garrâ³⁵*

2.

..-- / ..-- / ..-- / ..-

³⁵ “Sarhoşluğa ibret gözüyle bakana, bir o kadar irşat kapısı açıldı. Her ne yöne bakarsam gözüm, ortayı bulur. Dünyada Allah’ın hükmünden başka bir şey görmedim. Gözüm, her ülkeler alan şâha baktığı zaman, o buyun eğen yüzün kafada olduğunu anlamadığını, gördü. İslam devleti elinde olanlar, düşkünlerden yüz çevirir oldular. Bu siyah yüzlü Arap, bu kızıl başlıklı genç... Bu zamanda şüphesiz, o Hz. Süleymân mecâzî oldu. Tahtın saltanatını sürmeğe Arabın lutfu, Sabâ olur. Hakkın gayreti, arayana bir anda zuhûr eder. Can kulağım şu sesle doldu: Bu nerede; o nerede olur? Mahşer gününde bu iki kibir ateşini Mahmûdun adıyla semâda asılı kılıç katledecektir. Ey Said, gâibden gelen, bu şükredenin sesini, çarhın gıcirtısı içinden duyuram.”

Dil-i şûrîde ile ‘azm –ı harâbât itme
Mey-i engûr ile hall bir dahi hem-vâr olmaz

Vefk-i nîsân-ı vücûd mâye-i nîk ü bed iken
Dürr olmuş turalum her biri şehvâr olmaz

‘Aşk-ı ma‘şûk füzûn-ter gerek ‘âşıkdan kim
Nakş-ı hoş-sûret-i bîr ü hade dil-dâr olmaz

‘Aşk kim sîne-i ‘âşıkda nümâyân olmaz
Tûrda nahl-ı tecellî de belî nâr olmaz

Rûy-ı hat-âver-i dil-ber dile âteş urmaz
Der-küsûf tal‘at-ı hurşîdde envâr olmaz

Bir gazab olmaz meh-i ‘âşukuñ efgânından
Ehl-i dil nâle-i bülbül ile bîzâr olmaz

Ne kadar hırs ile dil nâzır-ı devlet olsa
Nân-ı nâ-puhtede sîr-i şikem-i hâr olmaz

Ehl-i dil fakr-ı libâs ile olur cilve-nümâ
Nûr-ı meh tîre-şeb olmazsa nümûdâr olmaz

Meşreb-i sâf ile mecûsi mey-i nârın gör
Hemçü sîm-âb bu dil şîşede firâr olmaz

Daha kimine eser eyleyemez ta‘n-ı ‘adû
Bahr-i ebyaz has u hâşâk ile mürdâr olmaz

15a.

Şi‘r çokdur bu cihân içre Sa‘îdâ ammâ
İsti‘ârât ile böylece eş‘âr olmaz

3.

... / ... / ... / ...

Kûh-ı Kâf olsa tenüñ göklere ger irse serüñ
Bu felek mevt-i kemendine seni bend eyler

Taht-ı ten rûh-ı Süleymânı revân gezdürse
Nefes-i vâ-pesin âhir saña der-bend eyler

Görinen sanma zemîn üzere hezâr-emvât
Saña biñ bir dil ile agız açup pend eyler

Pîre-zen dünbe-hırâm felege aldanma
Zîb ü ârâyış –i etvârını her çend eyler

Rüstem-i zâle delâlet iden ihvânı gibi
Seni âhir uçurup bir kapuya hand eyler

Ten gubârın savurur bir gün olur bâd-ı hevâ
Penç-rûz içre ne hâsıl ki hemz-mend eyler

Çıkarup gözüñi zehr eyleyü kudsursa gerek
Pâre-i nânı ki virdükce saña kand eyler

Meger ol kimse necât buldı cihândan hâvî
Lutfını hazret-i Vehhâb Hüdâvend eyler

4.

..- / .- / ..-
Gûş-ı cân üzrine idüp mengûş
Bu kelâm-ı cevâhiri sen bil

Seyl-i bârân câha akması tîz
Taşraya çıksa aña nâ-kâbil

Ya himâr oldı hem-seg-i bed-hâl
Düşdi bâr-ı girân ile der-gil

Oldı mânend-i gavs-ı bahr-i siyâh
Görinür saña gerçi deryâ-dil

Dür-i ihsâne dest-res idemez
Talsa gavvâs -ı ma‘rifet biñ yıl

Vâ‘iz-i şâ‘irân-ı îñ-yemîn
Vâdi-i nush içinde ol gül mül

İtdi bu kit‘ayı çü dürr-i yemîn
Mâl-ı hem-seng - misâl üzre dil

*Mâl-i dünyâ misâl-i gîr-i segest
Çün kesi seg bûd kef-i medhil*

*Be-derûn gerdeneş bûd -âsân
Bedr-i âverdeneş bûd müşkil³⁶*

15b.

5.

..- / ..- / ..- / ..-

³⁶ “Dünya malı, köpek tutmak gibidir. Kim köpek olursa eline girer. Zihninde dolaşması kolaydır. (Oysa) dolunayı (yakalayıp) getirmek zordur.”

Bu pend-i pîri idüp gûş –ı hûşuña mengûş
Visâl-i her zen –i zîbâya itme sûz u güdâz

Vefâyı gördi mi şemşîr esb ü zende meger
Bu bî-vefâyî dehr içre server-i ser-bâz

Düşürme gönîlüni çün bâz-ı dâm-ı nisvâne
Ne deñlü olsa da meh-rûy-ı âfet ü tannâz

Lezâyiz-i dil ile bûm-ı künc-i gam olma
Hevâ-yı ‘âlem-i tecrîde ol hümâ-pervâz

Sezâ bu memba‘-ı ‘irfâna olsa dest-âvîz
Kelâm-ı cevher-i ‘allâme –i suhan –perdâz

*Mütecezzî be-hakîkat ‘azîm saltanat
Zemîn şinev ten âzâd-hîş bende mesâz*

*Berâ-yı bî-keşe zevkî ki hâk-i ber-sevâd
Esîr-i zen-i netivân şod be-sâlhâ-yı dirâz³⁷*

6.

.- / .. / .- / ..

Sehâyı şöhret için kendüye şî‘âr iden
‘Aceb midür ki hakda olursa ol güm-râh

Rızâ-yı Hak degül ihsânı çünki bî-şek olur
Ki gendüm germî-i hırmen-i habbezâda tebâh

Riyâyı dâd –dehişle görüñ o sultânı
Sehâda Hâtem-i dehr oldı pür olup efvâh

Nedîm-i meclisidür her segân-ı dehr –i denî
Kelîm-i meddahıdur her zam-ı dürûg u güvâh

Seni bu tarz-ı riyâ gûne gûne etvâruñ
Cehennem içre şeyâtîn ile ider hem-râh

O bezl-i nâ-mahal için nazar idince didüm
Zihî sehâ vü kerem “*Lâ-ilahe illallah*”³⁸

16b.

İbtidâ-i Gazeliyyât Harfü’l-elif

1.

³⁷ “Gerçekte, parçalara ayrılmak(çürümek) büyük saltanat. Toprak üstünde iken, uzun yıllar boyunca güçsüz bir kadının esiri olup zevkini sürmeyi, toprak dinler, âzâd ettiği teni köle yapmaz.”

³⁸ “Allahtan başka tapacak yoktur.” Kelime-i tevhid.

-.-- / -.-- / -.-- / -.-

Hamd ile bed' eyle ey dil beyt-i Ői're ibtidâ
Ba'd hamd ü Hâlık-ı arz u sipihre ibtidâ

Nâ-resîde menzil-i maksûd olur bî-per ü bâl
İtse nâ-tahmîd-i nâ-kes murg-ı emre ibtidâ

Hamd-i Dâdâr-ı cihânî itmeyüp kavm-i selef
Oldılar manzar nişâne tîr-i gamze ibtidâ

İntihâ-yı maksad-ı Aksâya vâsıl olmaga
Mazhar ol feyz-âverî-i hamd pîre ibtidâ

Çün revâcî buldı kâlâ-yı suhan tahmîd ile
Vâcib oldu hâme-i mu'ciz-sarîre ibtidâ

Hayr ile itmâm-ı dîvân eyleseñ olur 'aceb
Hamd ile itdûñ Sa'îdâ çünki Ői're ibtidâ

2.

-.-- / -.-- / -.-- / -.-

Kâr olursa lutf-ı Hak her kârda yârî baña
Kâr-ı nigûdur dü- 'âlemde siyeh-kârî baña

Hûn-ı dil mül gam-ı nukl târ figânım bestedür
İrtikâ-ı 'işret-i sad-pâyedür zârî baña

Kehribâr-ı zahm-ı tende seng-i ta'ne her zamân
Cezbe-i kâr-ı muhabbetdür cefâ-kârî baña

Kasr-ı tenden sun'-ı hikmethâ-yı Bârî seyrine
Revzen-i câm-ı Hüdâdur çeşm-i bî-dârî baña

Kible-i Ka'be metâ'-ı hayr için ser-mâyedür
Ni'met-i Perverdgârî 'ömrümün varı baña

Râh-ı teng-i çarh-ı muzlimden güzâr ey Sa'îd
Gam degüldür ger meded eyleser süvârî baña

17a.

3.

-.-- / -.-- / -.-- / -.-

ŐiŐe-i hûn-ı dilüm sahbâ-yı câm olsun saña
Gamze-i mey-hârlar mest-i müdâm olsun saña

Halkahâ-yı mesti-i çeŐmün ki dâm olsun saña
Âhu-yı diller esîr-i müstedâm olsun saña

Gitdigüm demde ‘adem şehrine ey mihr-i vefâ
Ber-güzâr-ı dil huzûrında selâm olsun saña

Tavkını kumrı ider serv üzre pây-endâzına
Sahn-ı gülşen yek-kadem cây-ı hırâm olsun saña

Yek-cevâb-ı nerm ile ihyâ kılup it ‘âşıkı
Her nefes nutk-ı Mesihâdan kelâm olsun saña

Ruhlarıñ gûyâ kızıl elma firengî çeşmüne
Nev-remîde portakalsitânüm hâm olsun saña

Şi‘rûni kıl ol mehûn evsâfi ile gülsitân
Ey Sa‘îd efkâr-ı rengîn ihtimâm olsun saña

4.

-.-- / -.- / -.- / -.-

Dil-ber olsun zülf-i ‘anber –rîz göstereün saña
Âfet-i takvâ vü sad-perhîz göstereün saña

Pîç ü tâb-ı ebruvân-ı hüsn ü endâm-ı sefid
Cezr medd-i bahr-i şûr-engîz göstereün saña

Nâtika –pîrâ olınca gonca-ı ser-bestesi
Gül gibi câm-ı mey-i leb-rîz göstereün saña

Geh cemâl ü geh celâl olsun dil-i ‘uşşâkına
Şems-i hüsnî nisbet-i Tebrîz göstereün saña

Her nigâhı tende bismilgâha mahşer eylesün
Dem-be-dem tîgin ki ol hûn-rîz göstereün saña

‘Aks-i kânum üzredür hep gerdiş-i çarh ey Sa‘îd
Nola bir kez devlet-i Cengîz göstereün saña

5.

-.-- / -.- / -.- / -.-

Hep şehîd-i makdemüñdür serv-kâmetler saña
Gamze her lahza ‘ayân eyler kıyâmetler saña

Gavta-hâr-ı bahr-i hûn olup dil-i ‘uşşâk-ı zâr
Her kerem-dîzüñ ‘adû olmış melâmetler saña

Dil akar çün âb-ı kadd-i dil-sitânüñ pâyine
Servden efzûn olsun istikâmetler saña

Yek-kadem himmet de kûy-ı yâre it tayy-ı mekân

Bâl ü per olsun sebük-rûh-ı kerâmetler saña

Vâdi-i ‘aşk içre kıl efkâr-ı leşker ey Sa‘îd
Yir yir âh-ı âteşîn olsun ‘alâmetler saña

6.

.-. / ... / .-. / ...

O zülf-i pür-şiken-i ‘anberîn içinde dilâ
Ruh-ı nigâr şeb içre meh çehârda gûyâ

Benefşe-i hatı mı gösteren pûd ol mehden
Ya âb-gîne-i sâf içre sünbül-i bûyâ

17b.

Sipîhr sanma ki te’sîr –ı âh-ı sûzdandur
Kebûd-ı fâm-ı zeberced –nümâ vü sahn-ı semâ

Rakîb-i rû-siyehûñ hem-demi olur mı o mâh
O zâg-ı şûm ile olmaz bu bülbül-i gûyâ

Sa‘îd pûte-i ‘aşk içre kân olam dirseñ
O telh-gûy semen –bû yolında ol pûyâ

7.

... / ... / ... / ...

Tâbiş-i meyle dü-ruhsârûñla matla‘dur baña
Ol hayâl-engîz ebrûlar dü-mısra‘dur baña

Cebhe-i sâf-ı safâ-hîzûñde zâhir naks-ı mâh
Kir getürmiş rûyına ol bû müşa‘şa‘dur baña

Şevk-i rûyuñla derûn –ı tîreye yakdum çerâg
Cism-i zerdüm hazz içün anı muşamma‘dur baña

Farkuma pâmâl-i esb-i yâr olinca na‘l ile
Açdığım güller degül vefk-i murabba‘dur baña

Çeşmüme seyl-i belâdur kalbe mihnet âteşi
Sûz-ı bahr-i vaslda her demde enfa‘dur baña

Nâzır-ı ruhsâr-ı yâr olsa rakîb-i bed-sirişt
Âb-ı sâfiye mukâbil şekl-i minka‘dur baña

Kilk-i sehhârı Sa‘îdüñ hayli efsûn-kâr imiş
Bir bakışda hüsn-i matla‘ hüsn-i makta‘dur baña

8.

-.-- / -.- / -.- / -.-

Dilde tûbâ-kadd-i nahl-ı müstakîmdür baña
Sünbül-i turra dimâg-ı cân şemîmdür baña

Yek-suhanla kalb-i mevt-engîzümi ihyâ ider
Her nefes ki yârden ise kelîmdür baña

Berg-i gülden ter olan rûyında hatt-ı müşk-rîz
Safha-i bahrü'l-garâ'ibdür halîmdür baña

Dûr-bâş eyler baña her dem segân-ı kûy-ı yâr
Pâs-bân-ı hâzır u genc-i harîmdür baña

Eyleyen şi'rin Sa'îdüñ var ise kâmil-pesend
Tarz-ı nev-sâz-ı suhan zihn-i Selîmdür baña

9.

..-- / ..-- / ..-- / ..--

Pister-i gaflet-i dünyâ –yı denî-raht-ı ricâ
Olmasa mâ ba'adında hatrât-ı 'ukbâ

Sûrdur mü'mine mahşer bize zühd ile tenüñ
Dâhil-i sûde libâs ile bezenmek ne safâ

Gerdenüñ zîr-keşin bâr-ı emânet eyle
Bende-i târik-i emre kerem itmez Mevlâ

Ta'n-ı pür –nâvek-i hussâd-ı zamâna sabr it
Bülbül-i hoş-nefese ekser olur hâr-ı cefâ

Ehl-i şer hayr kelâma olamazlar nâtık
Lâl-i zâtîde tasavvur olunur mı gûyâ

18a.

Tâ'at-ı zühde riyâ âfet-i dindür zînhâr
Penbeyi âteş-i sûzâne bırakmak meselâ

Ne kadar mücrim iseñ çekme Sa'îdâ sen gam
Umaruz ola şefî' hazret-i sırr-ı *Tâhâ*³⁹

10.

--.- / --.- / --.- / --.-

İrdi behişt –i mâh-ı nev tâze-çehâr-ı bâ-safâ
Hep ser-i hil'at –pûş idüp eşcârı in'âm-ı Hüdâ

Her tâze dil-ber kec güle gül-geşt idince subhuña
Hem-çü meh şeb-i çârda itmekde sahrâ içre câ

³⁹ Kur'ân,20.

Gonca musâhibdür güle yâr oldı sünbül sünbüle
Bî-çâre ‘âşık bülbüle kısmet ezel hâr-ı cefâ

Zanbak açınca tug-ı Cem her serv bir sâhib-‘alem
Güldür emîr-i muhteşem ‘ayyâr-ı şeb-revdür sabâ

Oldı karanfil surh-rû her lâle pür-mey ber-sebû
Düşdi hezâra güftügû zerrîn kadehden içdi mâ

Mevc-i şakâ’ik bahr-i hûn fevc-i benefşe nîl-gûn
Rûy-ı zemîn hem sebz-gûn rindâne ‘ayş için salâ

Sohbet-i gül-i hâr u has bülbül giriftâr-ı kafes
Resm-i ezel sâhib-nefes bend-i belâya mübtela

Kavl-i hakîmi gûş iden rıtl-ı girân ber-düş iden
Bu demde mey çok nûş iden gamdan rehâ vü dil-güşâ

Sen şâ’ir iseñ gel Sa’îd nev-rûzdur eyyâm-ı ‘îd
Hengâm-ı zîr ü serv-i bîd gülzâra ecel bî-riyâ

11.

-- / -- / -- / --

Şol dil ki oldı zemzeme-i mâtem-âşinâ
İtmez hayâl-i ‘işret-i câm –ı Cem-âşinâ

Gel bir safâ-yı ‘âlem-i âb it hayâl-i yâr
Ülfet-pezîr-i çeşm olarak demdem-âşinâ

Hayfâ ki olmada nigeş-endâz-ı iltifât
Gül-çehregân-ı turfa zamân ‘âlem-âşinâ

Her şerha tende mühr-i Süleymâna döndi lik
İtmez vefâ o perî degül hâtem-âşinâ

Gelse Sa’îd encümen-i ‘âşıkâne âh
Ol âhuyı remîde olup her-dem-âşinâ

12.

-- / -- / -- / --

*Der-derûn perverde-dârem ‘aşk –ı âteş-pâre-râ
Hûn-ı her laht-ı ciger engiht la ‘lîn-pâre-râ*

*Dil neşod ez-tîre-i dünyâ-yı dîn- endûh u kîn
Âşiyân batn-ı sadef bâşed dür-i şehvâr-râ*

Rûz-ı mahşer hâsılı nîst ez-tehî-i dest-i mâ

Şâd-ı 'iydeyn –i muhabbet şod dil-i bî-çâre-râ

Tîre-dil-râ cüz-i bahtî güfte-i vâ 'iz neşod
Pür-sadâ bâşed cevâb-âviht seng-i hâre-râ

18b.

Himmet-i ân kes bülend üftâd mecâzî-râ güzêşt
Tahte-i meşk-i hakîki sâht her mismâre-râ

Mısra '-ı der-gûdegî yâdem Sa'îdâ ez-Zafer
Tahte-i tâbût mî-pendâştem gehvâre-râ⁴⁰

Harfû'l-bâ

13.

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Rûzi-i nefsum için gezdürme yâ Rab bâb bâb
Merd-i kâni' eyleyüp ben zârı kıl 'izzet-me'âb

İktisâb-ı zahr-i âhirle sa'âdet bulmaga
Gafletüm ref' eyle çeşmümden benüm mânend-i hâb

Yâ İlâhi zulmet-i 'isyânda güm-râhuz meded
Nâr-ı hicr-i ba'd ile redd eyleyüp virme cevâb

Merdüm-i dîdem nedâmetle sen eyle eşk-rîz
Âteş-i âh-ı te'essüf –gûyumı eyle şihâb

Ravza-i firdevse idhâl eylesün lutfuñ beni
Koyma nâr-ı dûzaha cürmüm olursa sad-kitâb

Hüsn-i îmânum kabûl it cürmümi 'afv eyle kıl
Nûsha-i 'isyân olan ketb-i vücûdum intihâb

Levh-i mahfûz⁴¹ uñda nâmum ger şakîse yaz Sa'îd
Olmayam şermende beyne'l-mü'minîn rûz-ı hisâb

14.

⁴⁰ “Ateş parçası olan aşkı, gönülde besleyenim. Her ciğer yarasının kanı, bir la'l parçasından yüzüktür.2. Gönül, kin ve garaz dolu aşağılık dünyanın derdinden gamlanmadı. O karnında dürr-i şehvâr üreten sadefin yuvasıdır. 3. Hâsılı, mahşer gününde elim boş olmayacak. Çâresiz gönlüme, muhabbetin çifte bayramı nasip olacak. 4. Bahtsız, yaralı gönüle, vâizin sözü tesir etmez. Sert mermerden çıkan ses gibidir onun cevabı. 5.Mecâzî aşka geçen âşığın mertebesi yüksektir. Hakîkatin meşk tahtası, her çivi için serttir. 6.Ey Saîd, Zafer'den kısı bir mısra hatırlıyorum: Tabutun tahtasını beşik sanıyorum.”

⁴¹ Kur'an 85/22

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Bâg-ı ‘âlemde kalur mecbûl-i bî-fer gül garîb
Nagme-sâz-ı tab‘-ı ‘uşşâk olmasa bülbül garîb

Hayl-i ezhâr içre zanbak kâm-rân-ı ser-firâz
Gömgök itmiş derd-i ‘aşk ile tenin sünbül garîb

Şehr-i gülzâr-ı vücûd içre terennüm-sâzdur
Nâle vü feryâd ile mânend-i bülbül dil garîb

Duhter-i rez hayli müddetdür tasarruf-kerdesi
Dest-i rind içre mukayyed oldı gîtđi mül garîb

Hâl-i ‘anber-bûy-ı yâre öykünürmiş gâlibâ
Eylemiş kendin siyeh-rû ‘âleme fülful garîb

Lâl olup terk-i cihân itđi Sa‘îdâ ‘ibret al
Şâh-i iklim-i suhanken Tâlib-i Âmul garîb

15.

.--- / .--- / .--- / .---

‘Acebdür kim bu ‘âlem içre dil-ber bî-vefâdur hep
Ser-i kûy-ı belâda ‘âşıkân-sâhib-rızâdur hep

Şikenc-i zülfdn kurtulma gerçi hayli müşkildür
İden dil-beste halkı kâkül-i zînet-fezâdur hep

Ne deñlü olsa bâlâ –rev kemend-i âhı ‘uşşâkuñ
Yine dâmân-ı zülf-i ‘anberine nâ-resâdur hep

Girân-cânı ezelden ‘illet-i âsâyiş-i tendür
Nasîb-i ehl-i dil rûz-ı ezel tîr-i belâdur hep

19a.

Sa‘îdâ terk kıl pend-i fasîhâdan alup vâye
Misâl-i mâ cârî-i serv-kadler bî-vefâdur hep

16.

--. / --. / --. / --.

Ben zârı leked-horde –i nâz eyleme yâ Rab
Dil-dâde-i mahbûb-ı mecâz eyleme yâ Rab

Sen hâdi olub Ka‘be-i matlûbuma yol vir
Ser-keşte-i vâdi-i Hicâz eyleme yâ Rab

Sanduka-i esrâr-ı suhan eyle derûnum
Çün kubbe-i ifşâ-ger-i râz eyleme yâ Rab

Bed-gûylara ‘ibret dile tâb u tüvân vir
Mânend-i kûh-ı red ile bâz eyleme yâ Rab

İlhâk ile lutf eyle Sa‘îdi sü‘edâya
Sen itme şakî redde cevâz eyleme yâ Rab

17.

.--- / .--- / .--

Kazâdan bir semen-ruh sîm-gabgab
Dil-i meyyâli yagma eyledi hep

Benâtı sîmden gûyâ kalemdür
Siyâh-ı nokta-i hâli mürekkeb

Görüp rûyunda ol zülf-i siyâhı
Didüm hurşîdi gör der-burc-ı ‘akreb

Dil-i meyyâl ile sevdâ-perestân
İderler derd ile feryâd yâ Rab

Degüldür ebruvân-ı zerd fâmı
Çün oldum sâlik-i râh-ı tecerreb

İdince cezr med bahr-i haseni
Atar taşra dür-i mâhî-i mezheb

Kırân iderdüñ ol meh-rû ile sen
Olayduñ ger Sa‘îdâ sa‘d-ı kevkeb

18.

-- / .-- / .-- / .--

Pîrâyede câm-ı gül iner pür (teri meşreb)⁴²
Hem-nagme-i bülbül dil olup hem-seri meşreb

Bû-yâfte-i gonca-i kâm ârez-i kâm îz
Olmakda füzûn hâhiş-i derd-i seri meşreb

Müjgân-ı hadeng âhu-yı çeşmâne hedefdür
Levh-i sadef-i sîne-i hûş-perveri meşreb

Sûziş-figen-i pertev-i hurşîd-i kıyâmet
‘Aşk âfet-i âyine-i rûşen-geri meşreb

Her çâk-i elem dilde dikiş tutmadı hayfâ
Tefrîh-i kazâya olsa sûzen-geri meşreb

⁴² Bu gazel der-kenardadır. Parantez içindeki yerler tamir görmüştür.

Üstâd Sa‘îd olsa nola tâlib-i âmil
Ol bülbül-i güftâr-ı suhan-âveri meşreb

Harfü’t-tâ

19.

--. / .--. / .--. / .--

(Çek câm-ı) mey-i ‘aşkı dilüñ mahz-ı sürûd it⁴³
(Mey ile) gam-ı kalbi hemân bûdî nebûd it

(Derd-i) dile âteş-figen ol ‘aşk ile her-gâh
(Hicrân gam)ını def‘a hemân hâne-i dûd it

(Ol serv-i)kadi ravza-i kalbünde dikersen
(Hün-âb) idüp dûd-ı dilüñ serv-i kebûd it

(Hâk) eyle tenüñ Ka‘be-i maksûdı dilerseñ
(Düş) bâdiye-i ‘aşka da ifnâ-yı vücûd it

(Gel ey)Sa‘îd ‘aşk ile âşufte-mizâc ol
(Bend it) yeñi ma‘nâ-yı fehîmâyı nümûd it

20.

--. / .--. / .--. / .--

Boz savm-ı dil-i zârımı gel şâma ne hâcet
Besdür bize ebrû meh-i bayrâma ne hâcet

Zehr-âb ise destünde çeker ‘âşık-ı nâ-kâm
Ey sâki-i gül-çehre bu ibrâma ne hâcet

Bûs-ı leb-i la‘lûñ sihiri keyfüm olunca
Pertev-figen-i bâde-i gül-fâma ne hâcet

Zer tılsım-ı sayd-ı dil –i hûbân-ı zamândur
Sad- mekr ü sad-efsûn ile sad-dâma ne hâcet

Cevr-ülfet olup oldı Sa‘îdüñ saña bende
Gayra kerem it ‘âşıkâ ikrâma ne hâcet

21.

..-- / ..-- / ..-- / ..-

Tâlibüz vaslına yârüñ bulabilsek fırsat
Çarh-ı bed zâlim-i ‘Örfi’den olursa nusret

19b.

Feyz-i ihyâ-yı suhan itmede ahz itse kelîm

⁴³ Bu gazel der-kenardadır. Parantez içindeki yerler tamir görmüştür.

Mahz-ı lutf-ı nutuk-ı Hakdur o nûra niyyet

Bize lâzım mı rakîb ile Selîm-tab‘ olmak
Gösterelüm o harâbî ile her dem Şevket

Kuvvet-i tab‘ ile di şî‘r-i Nazîrî‘ye nazîr
Fikr-i Sâ‘ible bulursañ bu cihânda Rif‘at

Kasd-ı a‘dâya ne gam olsa bize nâsır ‘Ali
Bize eylerdi teveccüh dü-cihânda ‘izzet

Muhteşem olsañ eger Rûm‘da yine vahşîsin
Çünkü nâzımsın eger şî‘rüne virseñ sûret

Nef‘i-vâr tab‘-ı Fehîm‘ün eger olsa Sâbit
Nâdirî tab‘-ı zekâ içre bulurdu ‘İsmet

Muhtesib dün mey-i nâb ile bir az dilleşdi
İtmedi pîr-i mugâna o hırâsla hurmet

Hâsılı Nâ‘il olan buldı Necâtî Bâkî
Bezm-i akdesde Nedîm ‘ârif-i billah elbet

Rif‘ati Rûhi ile Vâsıf-ı Sırrî olamaz
Bendenün Vecdi şu‘ûrı aña bulmaz kudret

Vahdeti Râgıb-ı âgâh-dil olmak fikri
‘Uzletî balsa kemâl Vehbi olur ol ni‘met

‘İsmeti Zâti ile tarz-ı Rızâ‘ya mâ‘il
Cevherî buldı Bahâyî aña mesken cennet

Dürri eş‘ârı ‘Azîz Zihni anuñ Sâkıb‘ıdur
Fâ‘izî tab‘ı Safâ istemez aslâ şirket

Hâletî Tîgi Şefîk ‘âşîka olmaz aslâ
Âh o imlâ-ı Fuzûlî‘de bulunmaz Şefkat

Kendi Şehrî gibi remz ile ider Lutfî ‘Atâ
Sebzi destâr ile Fâ‘ikdür o mâh-ı Tal‘at

Mantıkî Selîm-i bürhânda Tulû‘i nâkıs
Râmi olsun mı Merâmî-i uç dilde rü‘yet

Kendüñi ‘âlem-i lâhûta enîs eyleyegör
Gülşen-i ‘adna Sezâyî olasın hem-niyyet

Tayy it ey hâme bu çâbü-krev-i şî‘r-i teri

Bunlaruñ yokdur esâmesine hadd ü gâyet

Eşref-i Rûm u ‘Acem nâmını yâd itdüñ sen
Nefes olmuş saña ey hâme-i câdû Fıtnat

Nâm-ı pâk-i şu‘arâ ile Sa‘îdâ kılduñ
Âsumân-ı hüneri kevkebe-i pür-zînet

Harfû’s-sâ

22.

.- / ..- / .- / ..-

Niyâz-ı kesret ile âb u tâbuma bâ‘is
Gül-i nezzâre-i rûdur ‘itâbuma bâ‘is

Nukûd-ı eşkümi pâyüñe hep nisâr itdüm
Bu ‘aşk-ı cevrevişdür harâbuma bâ‘is

Ne ân ki târik-i meyhâne-i safâ oldum
Şarâb-ı la‘l-i lebüñ ictinâbuma bâ‘is

20.a.

Cilâ-yı sîne-i sîmînüñe nazar kıldum
Olurdu mahz-ı ziyâ iktisâbuma bâ‘is

Sa‘îd ‘âlem-i rü’yâda zülfüñi gördüm
Odur bu hiç degül inkılâbuma bâ‘is

Harfû’l-cim

23.

..- / ..- / ..- / ..-

Seni gafletde komış nefsi-hevâ gel gözüñ aç
İddihâr it ‘amel-i zâdi olursañ muhtâc

Seni ferzîn-i felek bir gün ider âhir mât
Tutalum bâzi-i dünyâda imişsin hallâc

Hasret-i ni‘met-i envâ‘a ne bu hırs-ı segî
Pâre-i nân ki yitmez saña çün olduñ aç

Kendüñi tekye-zen-i tâk-ı zeberced itseñ
Tîr-i merg-i felek eyler seni bir gün âmâc

‘Abd-i ahkarsın eger bî- ‘amel iseñ ferdâ
Şark u garbdan saña tahsîl ola ger bâc harâc

Zîr-i tûbâ saña mesken ola mânend-i Sürüş
Sîneden lezzet-i heyvânı iderseñ ihrâc

Hüsn-i hulkı taleb it kendüñi sen eyle Sa'îd
Bu gazel zulmet-i nefsiñde saña oldı sirâc

24.

-.-- / -.- / -.- / -.-

Eyle bir gül –rûy sünbül-mûy birle izdivâc
Sînesi taht-ı safâ olsun anuñ mânend-i 'âc

Müşg-âver mülket-i hüsnünde tâcirdür o zülf
Bender-i Çîn'den gelür bir bûse alsak nola bâc

Kalmaz idi zîr-i pâ-yı eblehân kâlâ-yı şî'r
Ursalar 'asruñ mülûkı aña tamgâ-yı revâc

Olamaz merd-i ma'ârif merd-i nâ-ehl ile hoş
Bülbül-i hoş-nâle zâg-ı şûma kılmaz imtizâc

Seng-i ta'n ile şikest itme kulûbı sen sakın
Münkesîr olsa yapılmaz kalb mânend-i zücâc

Hil'at-i şî'ri giyür ma'nâ-yı hûba ey Sa'îd
Dürr ü gevherle murassa' kıl edâñı eyle tâc

25.

-.-- / -.- / -.- / -.-

Şâ'irüñ yâri civân-ı köhne-sâl olmak da güç
Mâ'il-i seyr ü safâ tâze-nihâl olmak da güç

Rûy-ı hûba olmamak nâzır ne mümkün dünyede
Ârzû-yı dil ile gark-ı vebâl olmak da güç

Câme-i kat katla manend-i piyâz olmaz revâ
Merd-i ber-düş girde-i pejmürde-şâl olmak da güç

Ol civân-ı ser-keşi terk eylemek de mümteni'
Dâ'imâ cevrin çeküp mânend-i nâl olmak da güç

Kâni'-i nân-pâre-i huşk ol Sa'îdâ gam yime
Gasb-ı mâl-i halka sâhib-i nevâl olmak da güç

20b.

Harfü'l-hâ

26.

-- / -.- / .-- / -.-

Derd-i derûna çün geliyor câm ile ferah
Pes sayd eylesek nola biz dâm ile ferah

Muhibb gâyeti sâdık imiş birbirile
Memnû‘dur müfârekâtı kâmile ferah

Vaslın hayâl- âveri âgûş eylerüz
Kalbe gelür o vesvese-i hâm ile ferah

Kalbüñ cilâsı jeng-i gurûr ile mahv olur
Her kim ki kesb eyler ise nâm ile ferah

Görmem Sa‘îd hayli dem oldı ferah yüzin
Mümkün mi ülfet eyleye hiç vâm ile ferah

27.

-.-- / -.- / -.- / -.-

Sayd-ı hûbân –ı zamân itmekde mâhirdür kadeh
Ser-nigûn ider süvârı hayli sâhirdür kadeh

Müflisi ma‘mûr devrân-ı gedâyı şâh ider
Şeb-çerâg-ı dürr-i yektâyî cevâhirdür kadeh

Boşanur bintü’l-‘ineb meclisde biz şâhidlerüz
Hullesiz tâlib yine vaslına kâfirdür kadeh

Baş açık abdâl-i ‘aşkı oldugında şübhe yok
Duhter-i rez oldugı meclisde hâzırdur kadeh

Her gice pençe salarsa ser-nigûn olur Sa‘îd
Merd-efgen pehlevân –ı ‘asr-ı kâhirdür kadeh

Harfû’l-hâ

28.

-- / -- / -- / --

İtdi esîr-i zülfi beni bir civân şûh
Kadd-serv tîr-her müje ebrû-kemân şûh

Eyler nigâhı biñ saf-ı ‘uşşâkı târumâr
Böyle cihâna gelmedi sâhib-kırân şûh

Takmış yanında hançer-i ser-tîze gamzeden
Cellâd-ı çeşmi ‘azabda çü âhuvân şûh

‘Uşşâkı bir nigâha da şâyeste olmadı
Ey Türk-i genc-i gile- püser bî-emân şûh

İtdi Sa‘îd tâze zemîn ile nev-hırâm
Nahl-i ma‘ârif-i kalem-i nâ-tüvân şûh

29.

..-- / ..-- / ..-- / ..--

Bezm-i mey içre şeb ol mâha sarılsam küstâh
Olsa mestâne de âgûşuma alsam küstâh

Disem ey şûh seni eyler idüm rencîde
Ahz-i bûseyle eger olmayabilsem küstâh

Câme-hâb-ı güli egninde de ‘uryân idicek
Ser-i bâline çü öksüzce dikilsem küstâh

21a.

Mervaha ol meh için per-i hümâ-dil olsa
Hâb-ı nâz itse o ben ‘aşkla sarılsam küstâh

‘Âşıkam pâk-nazar dil-ber için hem-çü Sa‘îd
El uzatmam tene tenhâda da kalsam küstâh

Harfû’d-dâl

30.

..- / ..- / ..- / ..-

Oldı tûl-ı emelüñ kur‘a-zen-i bûd ne-bûd
Penc-rûz içre münâsib mi dilüñ nâ-âsûd

Bizi teşvîşe düşürme yiter ey nefsi ‘anûd
Eyleme gark-ı günâh ile bizi gird-âlûd

Cây-ı âsâyiş-i emn oldı kıyâs itme sakın
Bize bu devr-nümâ hayme-i pür-nakş-ı kebûd

Nazar itmez şeref-i heşt-cihâna el-hak
Bezm-i bî- kesde bulan mültefe-i kurb-ı şühûd

Kavl-i Hak ile ‘amel eylemege nâsihdür
Saña ‘ibreti yiter vâkı‘a-i ‘Âd u Semûd

Cürmüñe mu‘terif ol hâhiş-i gufrân eyle
Mazhar-ı lutfi ide tâ ki seni Rabb-i vedûd

Rûz şeb kendiñe vird eyle salavât-ı selâm
Tâ şefi‘üñ ola ol sırr-ı makâm-ı Mahmûd

Rûz-ı ferdâ saña i‘tâ ideler nâm-Sa‘îd
Cebheñi hâk-i mezelletde iderseñ fersûd

31.

.- / ..- / ..- / ..-

Sitâre yâver-i tâli‘midür felek Behzâd
Olaydı ben de idem pençe tâb-ı ferruh-zâd

Velî ne hâsıl olur baña tevsen-i bed-baht

Ne deñlü râm ola dirsem ider o deñlü ‘inâd

Ne esdi bâg-ı murâda nesîm-i lutf u kerem
Ne gördi gonca-ı dil gülşen-i cihânda güşâd

Metâ‘-ı cehl-i revâyîş- pezîr şehr-i sürûr
Nukûd-ı fazl u hüner oldu vakf-ı gam âbâd

Baña bu deñlü hüner yine ma‘rifetdendür
Bıdâ‘at-ı hünere kim revâc elinden dâd

Çü cehl-mâye –i ‘izzet imiş ‘ibâdet ile
Benüm o târik-i ‘irfân her -çi bâd-âbâd

Kalem ki nahl-ı ma‘ârif dinür irince elem
Esîr-i mihnet olup gamdan olmadum âzâd

Geçince cânuma evzâ‘-ı çarh-ı kec-reftâr
Bu nazmı şi‘r-i Züheyr üzre eyledüm bünyâd

*Be-zencîred-i eyyâm ez-ân şikeste-dilem
Kücâ revem be-ticâret-i bed in-metâ‘ kesâd*

*Temettu‘i ki men ez-fazl der-cihân-ı deyrem
Heme cefâ-yı peder pûd-ı sille-i üstâd⁴⁴*

21b.

Yiter Sa‘îd yiter ur dehâne mühr-i sükût
Zebân-ı hâmeyi itme şikâyete mu‘tâd

32.

.--- / .--- / .--- / .---

Cihânı yakdı ol hüsn-i ziyâ-efrûzdan feryâd
Ne tâb-endâz imiş ol âteş-i dil-sûzdan feryâd

Nigâhı pâye-bahş-ı tesliyetdür hayl-i ‘uşşâka
Meded ‘ayn-ı fitendür gamze-i dil-dûzdan feryâd

Çeker perde visâl-i ‘âşık-ı ma‘şûk için her şeb
Fırâk-ı yâri ibrâz eyler ammâ rûzdan feryâd

Olınca hüzn olur vakt-i bahâr eyyâmı bâ-hevâ
Ser-i mütâli‘ eyler mevsim-i nev-rûzdan feryâd

⁴⁴ “Günlerin zencirine vurulmuş olmaktan kalbim kırık. Bu kötü ticaret ve zarar eden malın elniden nereye gideyim? Bu dünyâ mabedinde, benim kârım fazilettir; baba cefâsı ve üstat sillesinden.”

Senüñ râz-ı nihâlünden olur destân-zen-i ma'nâ
Sa'îdâ eyle dest-i kilik-i kîr-endûzdan feryâd

33.

..-- / ..-- / ..-- / ..-

Hamdülillah yine insâfa gelüp çarh-ı 'anîd
Ahter-i baht-ı siyâhum hele itdi hurşîd

Kaplamışken dil-i âyinemi ye's-i jengâr
Çekmiş iken reh-i ümmîdüme bir sedd-i hadîd

Sad şükür lutf idüp hazret-i Sultân 'Osmân
Eyleyince o veliyyü'n-ni'am-ı hân-ı cedîd

Şerbet-i kâm çeker şimdi gürûh-ı dürsitân
Nûş idince nazar it galle-keşân-ı bâ-sadîd

Hak mübârek ide kalgay ile nûre'd-dîni
Öreki hazret-i sultânide itsün te'yîd

Dahi ser-'askeri mansûr muzaffer itsün
İde Allah bu du'â-gûyı da mansıbla Sa'îd

Harfû'z-zâl

34.

-- / -- / -- / --

Düşmüş sefid-i rûya her nokta hâl-i kâgız
Gül-penbe –ruh güzeldür ellerde âl kâgız

Herkesle itmeseydi efsâne –gûyı der-kâr
Bir böyle pîç ü tâba düşmezdi hâl-i kâgız

Söyler zebân-ı hâli ser-geşte-i visâle
Pervâne sûz-ı âteş olsa me'al-i kâgız

Hicrân-ı savmı eyler 'ıyd-ı sürûra tebdîl
Nakl-i peyâm-ı yâri idüp hilâl-i kâgız

İzhâr-ı terş-rûyı mektûb olunca eyler
Her tâze-rû Sa'îdâ gûyâ melâl-i kâgız

Harfû'r-râ

35.

--- / --- / --- / ---

Âsumân gûyâ nücûm-ı 'aşkile 'uzzâldür
Nokta nokta dâglarla sîne-i abdâldür

22a.

Hikmetüñ işrâkına hurşîd tâb-âver degül
Ra‘şe-nâk-i havf-ı kahruñ murg-ı zerrîn-bâldür

Kühüñ idrâkinde vâsf-ı şer‘-i bî-çûn u çirâ
Bahs-i zâtuñda zebân-ı ehl-i hikmet lâldür

Âsumân itmiş kıyâmı hidmetüñde bî-‘imâd
Secde-i rûy-ı zemîn kudretüñe dâldür

Dûstuñ ger düşmenüñ rûzı hûr u hânuñdadur
Hikmetüñ kim lâ-yezâlîdür berîn-minvâldür

Yâ İlâhi it müsemmâ sen mutâbık ismine
Bu Sa‘îd-i zâr bahr-i ma‘siyetde dâldür

Her ki fermânuñda kâsır ol giriftâr-ı gazab
Ol ki emründe kıyâm eyler hümâyûn-fâldür

36.

--. / .--- / --. / .---

Ol yâr-ı safâ-bahşa bir bûseye niyyet var
Ya himmet ile vâsıl ya her geh ‘azimet var

Mesken-ger-i gurbet itdi dili pür-zillet
‘İzzet vatana merbût gurbetde felâket var

Ma‘cûnı leb-i yârüñ gayr ile devâ bulmaz
Tîr-i gam-ı firkatle kalbümde cerâhat var

İtme dilüñi tîre bâziçe-i gerdûndan
Her kârı te’hîrde bilseñ nice hikmet var

Şol câm-ı safâ-bahşı bir kez bize sun sâki
İhsânuña ‘illetdür kalbümde kasâvet var

Da‘vâ-yı tafsil ile vâsf itme bize dûzah
Dûzah dil-i ‘âşıkdur vâ‘izde hamâkat var

Tanzîr-i Sa‘îdâdur bu şi‘r-i Gazâyîye
Firkat-i gamuñ sanma takrîrine tâkat var

37.

--. / .--- / --. / .---

İklîm-i kelâm gerçi ki sad-merhale-câdur
Pîrân-ı suhan-perverde nezdîk-nümâdur

Nev-tab‘-ı suhan müferri‘-ı müsta‘idânem
Hem-pâ-zen-i hem-vâdi –i şî‘r-i zürefâdur

Vâdi-i hayâl-i suhana düşmeme bâ‘is
Efsûn-geri-i câvid-i kilik-i bülegâdur

Terzîk-i rakîk-âvere pey-rev olamaz dil
Yagmâ-ger-i pes-mânde-i hân-ı fûsehâdur

Jeng-âverî-i tab‘ı becîl olan el-hak
Bed-ta‘n kec-endîş –i kelâm-ı süfehâdur

Tahsîn-nüvâz Şükri –i musannif-i üstâd
Gavvâs-ı yem-i ma‘rifete mahz-ı safâdur

Gör tâli‘-i ber-geşteyi ol şâh-ı cihânım
Mânend-i felek kec-rev -i bî-ser ü vefâdur

Ol mâh-ı perî-çehreyi hod-bînüme sâni
Hûbân-ı zamân içre eger olsa sılâdur

22b.

Sen vâsıl-ı gencîne –i ma‘nâ olamazsın
Mesmû‘-ı-i tatvîli kelâmuñ ne belâdur

Hatm-i suhan u tayy-ı makâl eyle Sa‘îdâ
Söz az olup öz olması kavlü‘l-evliyâdur

38.

-- / --. / --. / --.

Her tîr-i çarh kavs-i kaderden zuhûr ider
Hep âh-ı âteşîn seherden zuhûr ider

‘Uşşâka derd ol mehe sıklet virür rakîb
Ef‘âl-i nâ-şinâsi o hardan zuhûr ider

Bed-asl olan şebîh olamaz asl-zâdeye
Sûd-kesân-ı hâs güherden zuhûr ider

Olmaz nazîre Rezmî-i üstâda ey Sa‘îd
Ol şî‘r şâh-ı mülk-i hünerden zuhûr ider

39.

.--- / .--- / .--- / .---

Lebûñ yâkût rengi ruhlaruñ tâb-ı kamer-ferdûr
Kaşuñ medd-i sa‘âdet nâsiyeñ hurşîd-i enverdûr

Cemâlünde müşâhid hâl-i ‘anber-bûydur yohsa

Ya gül-Çîm ya Hindû-beççe-i ferhunde-ahterdür

İder dâg-ı dilümden cûş eşk-i çeşm hicrûnle
Akar küh-ı muhabbetden ‘aceb hûn-âb sellerdür

Gül-i gülzâr-ı hâkister semûm-ı âh-ı âteşden
Firâk-âbâd dirler kalb-i ‘âşık böyle bir yerdür

İdince ravza-i hüsnüñde mesken râhatuñ uçdı
Uyutmaz çeşm-i şûhuñ dil ki bir dem-keş kebûterdür

Şikâr itse Sa‘îdâ gam mı şâhîn hâs-ı ma‘nâyı
Senüñ bâz-ı hayâlüñ sayd-ı ma‘nâ içre ber-terdür

40.

... / ... / ... / ...

Ne bu mestâne bakışla bize bu gülmemeler
Turrañı bâg-ı ruhuñ üstine sünbüllemeler

‘Âşıkı serv-kadüñ üzerine ber-dârla
Her zamân eyleme ol zülf ile çengellemeler

Âh kim pâyüñe yüz sürmek idi maksûdum
Mâni‘-i hâhiş-i dil oldu o engellemeler

Her bir a‘zâ ile etvârına yok zerrece söz
Baña gâyetde pesendîdedür ol gül memeler

Gök gök olmuş gibi kâr-ı şeb ile verd-i terüñ
‘Ukde-i sîmi güşâyışde mi bu ellemeler

Âsumân üzre süreyyâ mı ya pîr-i devrân
Keyf erbâbına ‘ıydiyye gidâ tellemeler

Bende-i hâs-ı derüñ ya‘ni Sa‘îdüñdür bu
‘Âdet-i şân-ı şerîfüñ mi tecâhüllemeler

23a.

41.

... / ... / ... / ...

Safâ-yı şi‘r ile ülfet dile güşâyışdür
Mihekk-i tab‘a zer-i şi‘r âzmâyışdür

Gazâl-i şâhid-i ma‘nâyı zîb ü ârâyış
Huzûr-ı tâlib-i ‘irfâna bir nümâyışdür

Garaz o çeşme-i dâg-ı derûn cûşından

Hayâl-i nahl-ı kadûñ dilde bir sulayışdur

Rakîbi darb ider ‘uşşâk su diyinceye dek
O küştenî-i segi özge hırpalayışdur

O deñlü müntehâ-yı zîr ü bâr-ı ‘isyânuz
Güzâr-ı ‘ömr ile sanma ki kabzâyışdür

Kümeyt-i hâme rikâbuñda lâl olup kalmış
Sa‘îd kâfiye-i şi‘ri çok ârâyışdür

42.

.--- / .--- / .--- / .---

Olur ‘âciz kitâb-ı hüsnî şerhinde me‘ânîler
İder o âbı vasfın kasr-ı mîr ü Isfahânîler

Meyânuñla dehânuñ idemezler sırrını zâhir
Hayâl-i mû-şikâfın bezl ederse Taftazânîler

Belâdur başına agyâr dâ’im ehl-i ‘irfânuñ
İletsünler cehennem dereke anı zebânîler

Hırâm-ı kâmet-i serv-i bülend-i fitne-engîzüñ
Göreydi heybetinden âb olurdı Kahramânîler

Civân-ı tab‘-ı nev-gûyâñı Hâkânîye pey-rev it
Sa‘îdâ nev-civâna muktedâdur pîr-i fânîler

43.

-.-- / .--- / .--- / .--

Ehl-i fazl olmaz tefahhur dâ’imâ hâmûşdur
Bahr-i a‘zam çağlamaz mânend-i enhâr gûşdur

Halka ber-gûş bende-i nefis ü hevâdur ol habis
Sanma abdâluñ iki gûşındaki mengûşdur

Ber-kenâr-ı âb ez-lutf-ı Hüdâ her serv-i bîd⁴⁵
‘İşret-engîz safâ vü bezm-i nûş-â-nûşdur

Murg sanma gaflet-i eyyâm u mâh u sâl ile
Kesmege serv-i vücûduñ erre-keş bir mûşdur

Zemzeme itdi gice tâ subha dek göz yummadı
Bûy-ı gülle var ise bûlbül dahi ser-hûşdur

⁴⁵ “Su kenarındaki her söğüt ağacı, Hüdâ’nın lütfundan...”

Gurbet-i kahr-ı felek çıkdı dilümden dd-veŖ
Sen Sa'ıdâ sanma kim ol gördüğüñ ser-pûŖdur

44.

.-. / ..- / .-. / ..-

Ŗarâb-ı la'l-i lebñ erguvânlıdır dirler
Dehân-ı tengñi Ŗîrîn zebânlıdır dirler

O sürme-rîz siyeh-eŖm-i âhvânuñ için
Hlâsa kelimât-ı Isfahânîdür dirler

O veche pâkden alduk ki by-ı mihr ü vefâ
Karanfil-i ruhuñı mihr-bânlıdır dirler

23b.

Duhli rind-dilñ hsn bâgına memn'
Tenâd-ı gamzeñi tîr ü kemânlıdır dirler

Sa'ıd biz haber alduk kelâm-ı Sâbitden
Rakîb-i kelb -niŖîn ihticânlıdır dirler

45.

..- / .-. / ..-

Bilemez 'âŖıkın o meh-peyker
Belki bilse dahi tecâhl ider
Kor mı mihri firâka 'uŖŖakı
Katı öz ile dir îñ -mefesser

Kyuñ içre rakîbe yir virme
Aña ta'yîn -i mesken eyle sakar

Zîr-i zlfñde görünr zahmı
Yâ hod ebrñ içinde dogdı kamer

Mâlik-i genc olurдум ol sâ'at
Kolumı bend ideyidi kemer

Seni râh-ı gubârdan sakınup
İki dîdem yoluña su sepeler

Gögerr gâhice ruh-ı âlñ
Âh kim bilsem ânı kimler emer

Lebleri la'le oldı dâg-ı ciger
Gıpta-keŖdür terlice ol memeler

Ker kabl it Sa'ıdi ester-rev

‘Âşıkuñ sâdıkuñ odur dirler

46.

--. / -. / .-- / -.-

Kıldı beni esîr sitem-kâra rûzgâr
Bir buynu baglu bendesi mekkâra rûzgâr

‘İsyânı dilde mâye-i zevki neşât idüp
Döndürdi kalbi zülf-i siyeh-kâra rûzgâr

Yakma kulûb-ı halkı sakın itme târumâr
Pek çok dokunma kâkül-i dil-dâra rûzgâr

Bâg-ı emelde nahl-ı dil olmadı bâr-ver
Hasm-ı kadîm şâ‘ir-i sehhâra rûzgâr

Yazsa Sa‘îd bu gazelüm vechi var gibi
Sîmîn kılma safha-i zer-gâra rûzgâr

47.

--. / .--. / .--. / .--

İklîm –i bekâ ‘ârif-i billaha hevesdür
Dünyâ-yı denî kalb-i selîmine kafesdür

Cân vâsıl-ı cânân olur illâ ki ten ile
Hep tûl-ı emel câzibe-i nîm-nefesdür

Rûzân u şebân ‘âkil olan gâfil olur mı
Her sâ‘at aña kûs-ı rahîl bâng-ı ceresdür

Kâmil aña dirler ki ider kesb-i kemâli
Ten-perver-i nâdân hemân ‘ayn-ı feresdür

24a.

Dünyâ ile âlûde olan halk Sa‘îdâ
Bir lâşe-i mürdâra konan fevc-i megesdür

48.

--- / --- / --- / -.-

Reng-i ruhsârûñla mevc-endâzdur gül-zârlar
Mest olup efgân iderler ‘andelîb-i zârlar
Hayli demdür kim sebük-rev cân-ı ‘uşşâkuñ senüñ
Ta‘ne-i agyâr-ı bed-ef‘âl ile bîzârlar

Bûy-ı zülfüñ şemmesi irse dimâg-ı cânına
Tabla-i müşkin perîşân ideler ‘attârlar

Deyr-i mihnetde büt-i kaddüñ olaldan fikrimüz
Bagladuk zülfüñ hayâliyle siyeh-zünnârlar

Sûziş-i sîneñ senüñ böyle giderse ey Sa‘îd
Göstere Tûr-ı tecellîden nişâne nârlar

49.

..-- / ... / ..-- / ..-

Mâl-i dünyâ ile şol kimse ki oldı magrûr
Hâbda genci olup ölmüşe beñzer mesrûr

Ol ki nûş eyleye ‘ömrinde şarâb-ı gaflet
Râst refâtâr idemez cısr-i fenâ üzre ‘ubûr

Dil-i tîre suhan-ı şem‘-i hidâyet neyler
Mâh-ı tâbân ile ülfet-zede olmaz şeb-kûr

Seng-i ta‘n irse dil-i çîni olur pür-feryâd
Gûyiyâ tıynet-i aslı idi hâk-i fagfûr

Gird-i ‘isyân-ı şebâb sürme-i çeşm-i pîrî
Cûşi-i mey sebep-i sâfi-i âb-ı engûr

Makbul-i merd leked-horde-i idbâr olur
Muhtelifdür ‘asel-i sâf ile nîş-i zembûr
Şeb-i tîr içre degül şu‘le-i berk ey gâfil
Bize cellâd-ı felek çekmede yaluñ satur

Olmak isterseñ eger mülk-i bekâ içre Sa‘îd
Dil-i vîrâneñi tevhið ile eyle ma‘mûr

50.

..-- / ... / ..-- / ..-

‘Âlemi bûy-ı gül-i bâg-ı dilüm mest eyler
‘Andelîb-i nagam-ı ‘aşk ile hem-dest eyler

Turfa bî-kayd –reviş mey-gede-i ‘aşkum ben
Dilesem tâk-ı semâvâtı dilüm best eyler

Gonca-i âhı felek bâg-ı dilümden koparur
Tâli‘-i şahs-ı nühûset-fere der-dest eyler

Resen-i hâhişi dil bahr-i tefekkür içre
Mâhi-i baht-ı nigûnsârum içün şast eyler

Ben o feyz-âveri-i gülşen-i ‘aşkum ki Sa‘îd
‘Âlemi bûy-ı gül-i bâg-ı dilüm mest eyler

24b.

51.

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Halka halka âllar gûyâ ruhuñda bâdedür
Ya semen sahnında düşmiş âteşîn seccâdedür

Rûyuña zülf-i mu'anber bî-nazîr üftâdedür
Hâl-i müşgîn tekellüfden egerçi sâdedür

Âb u tâba şirketi la'lüñ kurı gavgâdadur
Var ise reng-i leb-i dil-berine sahbâdadur

Himmet-i 'âlfî-murâd olan o şûhı sevmesün
Yohsa hırmen-i dil-i 'âşık tarîk-i câdadur

Maksad-ı ma'nâya râci'dür o taht-ı nâfede
Nükte-i ezmâr-ı gâ'ib ki zamîrhâdadur

Çeşmüñe müjgânınuñ tîrin kaçan gamzeñ sanur
Dil hedef âmâc-gâh-ı sînede âmâdedür

Çeşm-i fettânuñ gezer her dem sûy-ı agyârda
Gösteriş meyl-i dil-i şûhuñ gürûh-ı yâdadur

Şimdi kânûn-ı belâgatda Sa'îdâ var ise
Nagme-ârâ-yı hüner kilik-i suhan-pîrâdadur

52.

.--- / .--- / .--- / .---

Dü-dest-i nâzikin ol şûh çün reng-i hınâ eyler
Figân kim hûn-ı hasret-rîz 'âşık dilde câ eyler

Meger ol meh hevâ-yı hûn-ı 'âşıkdan hınâ eyler
Yem-i hûn – mevc-i dilde her dem –i dîde şinâ eyler

Düşer pervâne-veş dil kûhsâr-ı tîg-i rahşâne
Perestiş-gâh –ı gamze hükm-i icrâ-yı kazâ eyler

Ne hâletler görür diller dü-çeşm-i sürme-hîzüñden
Vücûd-ı 'âşıkı nîm-nigâhuñ tûtîyâ eyler

Yiterdi her biri ser-mâye rûy-ı hüsn-i hûbâna
Senüñ meşşâta-ı kudret ki hâlüñ câ-be-câ eyler

Nigâh-endâzı bî-mihruñ dilümde neş'e-yâb olmaz
Tehi gerdânelük câm-ı şarâbı bî-safâ eyler

Geçerse satmaga dükkânçe-i nâz üzre ol mihre
Kumâş-ı vuslatınuñ donluğu pek çok bahâ eyler

Ne hâcet gamze-i ser-tîzi çekmek hayl-ı ‘uşşâka
İşâret gûşe-i ebrûya kıl biñ yıl gazâ eyler

Şeker-bâş-ı fesâhatdür Sa‘idâ kilik-i hoş-güyuñ
Ki gûyâ tûti-i şîrîn-makâle iktidâ eyler

53.

.--- / .--- / .--- / .---

Şular kim şâ‘irân-ı nükte-sencânı begenmezler
Gurâb-ı şûmlardur ‘andelîbânı begenmezler

Nola hem-sohbet-i ihvân-ı nâ-ehl olmasa kâmil
Girân-cânân ezelden ehl-i ‘irfânı begenmezler

Zemîn-i mülk-i Mısır-ı ‘aşkda ‘uşşâk-ı şeydâlar
Levendâne degülse mâh-ı Ken‘ânı begenmezler

Cefâ dirler güzeşte- hûb-rû her gün tırâş olsa
Zarâfet-pîşe dehr-i köhne-cânânı begenmezler
25a.

Leb-i âb-ı zülâlûñ gird-hat-ı sebz-gûnuñda
Görenler zulmet içre âb-ı heyvânı begenmezler

Çekenler zahmını ol gamze-i ser-tîz-i pîrânûñ
Şu‘â‘-ı hûn-rîz-i tîg-i Kirmânı begenmezler

Sa‘idâ elde iken kâr-gâh-ı kân-ı endîşe
Gürûh-ı ehl-i diller dürr-i ‘ummânı begenmezler

54.

--. / .--. / .--. / .--

Murg-ı dili bülbül iden ol gonca-dehendür
Hatt-ı ruh-ı nev-restesi gönülümde dikendür

İtmiş tatalum va‘de-i vaslın hata ta‘lik
Pâyân-ı bahâr içre olan zevk-i kühendür

Âgûşa degül dâm-ı hayâle bile basmaz
Bir âhu –yı vahşîdür o meh nâdiredendür

Dil tâzelenür olsa güzeşte ruh-ı dil-ber
Sevdâya ‘ilâc âb-ı revân seyr-i çemendür

Hüsnünde sefidi kefi yem mevc-zen olmuş
Endâhte-i tûde-i ‘anber ki o bendür

Âşufte iden tekye-i gülşende hezârı
Bir gül ki ruhı tıynet-i gül-penbe bedendür

Ta'n itme Sa'îd öpse civân tab'-ı hasûdâ
Tarz-ı revîş-i tâzede bir pîr-i suhandur

55.

-- / --- / .-- / .--

Bu 'aşk bize kısmet-i rûz-ı ezelîdür
Tâb-efgen-i hurşîd-i felekden de celîdür

Her kâr ki bahşîde-i hûb-ı ezelîdür
'Uşşâk-ı belâ-keşde cevâb eger belîdür

Dest-resûñ olamazsa da matlûb-ı hakîki
Terk itme mecâzîñi bu ânuñ bedelidür

Zahm-ı dil -i zâr dönmededür beyza-i surha
Her gamze ki bu kâfir-i Rûmuñ 'amelidür

Üftâde olup dil nola zâr itse çü zenbûr
Egninde libâsı ki o şûhumuñ 'Alidür

Bir bûseye al şimdi metâ'-ı dil ü câmı
Ruhsârîña hat gelmededür gûn nicelidür

İden ser-i zülfine Sa'îdâsını bende
Bir kâfir-i Bulgâr-neseb-i Rûm güzelidür

56.

... / ... / ... / ...

Merde meydân-ı ma'ârifde hüner lâzımdur
Ne zer ü sîm ne envâ'-ı güher lâzımdur

Kâm-ı dilden nola dûr olsam eger rûz-ı cezâ
Sâlike puhte-dil olmaga sefer lâzımdur

'Aşk olan sîne vü 'akl olması imkân olmaz
Pîşe-sûzân olıcak şîre güzer lâzımdur

25b.

Bahr-i a'zam olıcak oldı derûnı tîre
'Akli kâmil ola çün dilde keder lâzımdur

Görmeyen Hakkı hakîkatde olur nâ-bînâ
Rû'yet-i pertev-i hurşîde basar lâzımdur

Seni cezb-i Hak idüp olsa hevâ-yı vuslat
Bâd-bân keşti-i deryâ-reve per lâzımdur

Eşk-rîz ol güher-i ‘aşk ola dilde peydâ
Olmaga dürr ü sadef bahre matar lâzımdur

Tîg-i tevhîd ile kıl kâfir-i nefsün maktûl
İrtidâda düşenün hûnı heder lâzımdur

Hırka-pûş olmayıcak şeyh-i cihân el virmez
Añla tagyîr-i şekil âlet-i cer lâzımdur

Şöhre-yâb olmayıcak şimdi Sa‘îd o mihre
Ne ma‘ârif ne hüner âdeme zer lâzımdur

57.

.--- / .--- / .--- / .---

Gülistân-ı safânun ol dü-ruh gül-sâlarındandur
Dil ol gülzâr-ı hüsnün bülbül-i gûyâlarındandur

Olur bî-nûş-ı keyf-âlûd bakdukca dil-i ‘âşık
Leb-i rengîn-i mevc-endâz mey-i sahbâlarındandur

Görüp çîn-i cebîn-i yâri telh-i nâ-ümîd olma
Peyâm-ı vuslatun ebrûları îmâlarındandur

İder emvât-ı kalb-i ‘âşıkı ihyâ şeker handı
O meh-peyker ki hûbân -ı zamân ‘İsâlarındandur

Metâ‘-ı vaslı idüp terk olmak kâni‘-i bûse
Giriftârân-ı ‘aşkuñ ‘âlem-i sugrâlarındandur

Sa‘îdâ şûr-ı ‘aşk eyle be-kavl-i ‘ârif-i merhûm
Göñül bir bezm-i pür-şevküñ kadeh-peymâlarındandur

58.

--. / .--. / .--. / .--

Sâki suna şol câm-ı safâyı elemüm var
Def eyleyiñüz jeng-i dili hayli gamum var

Lâzım mı baña kesret-i dînâr ile şöhret
Mîrâs-ı key ü kâ‘ide-i câm-ı Cemüm var

‘Ankâ-yı felek çeşmüme bir per-i megesdür
Teslîs-i subûhîye ile şöyle demüm var

Terdîd ile teşvîşe düşürme beni rahm it
Ey şûh-ı levendâne senün gayrı kimüm var

Mecrûhlaruz gerçi ki gam çekmezüz aslâ
Halvâ-yı ruh-ı yâr gibi emle semüm var

Reşk-âver-i ihvân olan el-hak ki Sa'îdâ
Gencûr-ı suhan nahl-ı ma'ârif kalemüm var

59.

..- / ..- / ..- / ..-

Dükilür hirmen-ı eflâkideki erzenler
Görmemiş mi 'acabâ gökdeki pervîzenler

26a.

Zahm-ı ten kesret-i feyz-i dil için vâsıta dur
Ne kadar olsa olur tab'- güşâ revzenler

Subh hüşyâr gerek mest-i mey-i gaflet olan
Dest urur hâb-ı seher kâfileye reh-zenler

Üfürür âteş-i 'uşşâki usûliyle dile
Bestedür bâd-ı hevâ kâ'ide-i ney-zenler

Beñzer iken felek-i atlasa rûy-ı tâze
Nereden zâhir olur çak bu kadar sûzenler

Sebeb-i feyz-i hiredden mi hevâdan mı Sa'îd
Merdden-i zevk için âşufte-ter güzerenler

60.

.- / ..- / ..- / ..-

Dolâb-ı gülşeni rû sanma bir karâra döner
Döner o gül varak-ı rûy-ı tâze hâra döner

Nihâd-ı 'izzet-i 'âlem imiş derem-dârı
Me'âli nokta-i çarh-ı felek –medâra döner

O gonca âyine-veş meşreb-i dü-rûyîden
Olnca dest-be-dest pençe-i hezâra döner

Şu kim döner nefes-i huşk va'd-i ferdâya
O gird-bâd-ı hevâdur ki rûzgâra döner

Sa'îd bî-mey ü sâki olnca meclisümüz
Hemân o gülşen-i bî-gül olan bahâra döner

61.

.. / ..- / ..- / ..-

Her dem bu 'âlem içre misâfir degül midür
'Âkil hemîşe cân ile nâfir degül midür

Rahmetle bulmaga dilerüz cümle imtiyâz
Hakkuñ bir ism-i a‘zamı Kâhir degül midür

Âhir bu çeşm-i saht olabilsek dürr-nisâr
Hak seng içre gevhere kâdir degül midür

Hak diyü cilvezârı olan ‘ayn-ı zâhide
Meydân-ı müdde‘âda müzâhir degül midür

Sîm-âb-veş olur dil-i hak cûy-ı bî-karâr
Hurşîd ıztırâb ile sâ‘ir degül midür

Dolâb-ı çarh nokta-ı pergâr-ı ‘aşk ile
Bu ‘arsa-i muhabbete dâ‘ir degül midür

Böyle nazîre-gûy-ı Reşidde ey Sa‘îd
Destüñde hâme hak bu ki sâhir degül midür

Harfü’r-râ

62.

..- / ..- / ..- / ..-

Girmedi gûşına hayfâ o mehûñ söz ile sâz
Ney-i kilcüm tutalum nagmeler itdi şehnâz

Fâş ider râz-ı dil-i zârımı her bir demde
Görmedüm çeşmüm sirişk-âvere beñzer gammâz

Nedür ol câme-i sebz içre o endâm-ı sefîd
Pûte-i berg-i semen rîhte-i sîm-güdâz

26b.

Kalb-i ‘uşşâkı nigâh-ı meh ider der-çengâl
Süzüyor kebg velî sayda dü-çeşm-i şeh-bâz

Eskal-ı cismüñe şâyeste mi lâf-ı uçmak
İtme ey şeyh-i riyâ-pîşe yukardan pervâz

İftihâr-ı şeref-i pâye-i ‘ünvân-ı Sa‘îd
Hat-ı şi‘rüm yiter oldukca aña safha-tırâz

63.

--. / --. / --. / --.

Âşûb-ı hîz-i zemzeme-i ‘âşıkânemüz
Peyveste-gîr-i çerh-ı berîndür zebânemüz

Biz nâr-ı ‘aşk sûhteleriyüz semenderüz
Eşk-i şerâr –ı âh iledür âb u dânemüz

Bahr-i hakîkate salaruz keşti-i dili
Tûr-ı mecâz-ı ‘aşkdadur bâd-bânemüz

Pervâz-ı hem-cenâh-ı hümâyuz kim eylerüz
Şâh-ı dirah-ı ‘âlem-i kudside lânemüz

Biz ‘andelîb-i nagme-tırâz –ı muvahhidüz
Mescidle deyr birdür ‘ibâdetde hânemüz

Şimdi meyân-ı tâze-hayâlân-ı Rûmda
Besdür Sa‘îd bu gazel-i şâ‘irânemüz

64.

.- / ... / .- / ..-

Velâyetin idiyor müy-ı serle fâş henüz
‘Aceb mi şeyh-i şeh-ırsa nâ-tırâş henüz

Felekde bir mehi her şeb kenâra çekmek için
Sipâh-i encüm ile çarh ider savaş henüz

Urılmadı gibi hayfâ o âfitâba mihek
Yüzinde meh gibi yok sikke-i harâş henüz

Dil oldu ciger-i hûn zahm-ı ta‘n-ı a‘dâdan
Gözümde akmaga yüz tutdı kanlu yaş henüz

Kelâm-ı pûç ile ihvânı seng-i ta‘n atarak
Nihâl-i kilk-i Sa‘îd oldu mîve-pâş henüz

65.

-- / ... / .--

Biz gerçi ki bu cihânda mestüz
Ser-mest-i dem-i mey-i elestüz

Hâl ehli bizi ‘ademden añlar
Meydân-ı belâda gerçi pestüz

Hurşîd-i câmı eylerüz gerdân
Cemşîd Şâh gibi mey-perestüz

Olsak da hümâ-şikâr pervâz
Zülf-i siyehûn yanında bestüz

Rengîn hayâl ile Sa‘îdâ
Bir bülbül-i zâr-ı gül be-destüz

27a.

66.

... / ... / ... / ...

Mey-perestân ile gam-hâr-ı perîşânuz biz
Künc-i mey-hânedede mey-hâr-ı perîşânuz biz

‘Aşk ile yanmada pervâne ile sûzânuz
Hem-nefes bülbüle bir zâr-ı perîşânuz biz

Dökilür mey çekicek bâd-ı hazân-ı gamumuz
Ber-güzeşte gül-i destâr-ı perîşânuz biz

Hâmemüz bülbül-i destân-zen olur hem-çü hezâr
Tab‘-ı rengîn ile gülzâr-ı perîşânuz biz

Dil akar her yüzi gülzâra Sa‘îdâ çün âb
Tab‘-ı meyyâl ile bed-kâr -ı perîşânuz biz

67.

... / ... / ... / ...

Şol ki ser-mâye-i endîşesi ‘irfân olamaz
‘Akl-ı kül kâ‘ide-i tab‘ma bürhân olamaz

Dür-i feyzine sadef sînesi şâyeste degül
Merd hem-çü mesil-i meşreb-i ‘ummân olamaz

Hâlet-i nez‘a nice tevbe-i ta‘lik eyler
Ol ki vâ-pes-i nefes ye’sde îmân olamaz

Yem-i rahmetden ider cümle halâ’ik ger nûş
Leşker-i mûr için secrde noksân olamaz

Tam‘a-ı renc dil-i sahta şikâ-zeddendür
Ger tabîb olsa Mesîhâ yine dermân olamaz

Hâk-i râh-ı kadem ol Hak seni itsün ‘âlî
Gird-pâ olmayıcak hem-ser-i keyvân olamaz

Bu gazel nola Sa‘îd olsa cevâb-ı Tâlib
Çeşm-i insâf kadar kâmile mîzân olamaz

68.

... / ... / ... / ...

Kelâm-ı şâ‘ir-i bî-‘aşk içre sûz u tâb olmaz
Gül-i hoş-bûy-ı nâ-sûzende âteşte gül-âb olmaz

Ne mümkün beñzemek ehl-i mecâzî ehl-i tahkîke

Bu zâhir her ber-âb-ı surhda keyf-i şarâb olmaz

Metâ‘-ı ma‘rifet eyler mu‘azzez ehl-i ‘irfânı
Libâs u zerle her ‘unvân-furûş ‘âlî-cenâb olmaz

Bulınmaz ‘akl-ı devr-endîş-i ‘âlem fark-ı câhilde
Misâl-i bahr-i ebyaz her bir an dek cây-ı âb olmaz

Zirâ‘at itmeyen hasret-keş olur vakt-i hırmende
Te‘essüf vakt-i pîrîde mükâfât-ı şebâb olmaz

Mey-i ‘aşk ile mestem şimdi ben ol deñlü ‘âlemde
Bu tâk-ı lâceverdî çeşmüme per-i zübâb olmaz

Şarâb-ı hûn mı nûş eyledüñ ey çarh mihnetle
Yürekden hûb rengîn hûn-âğışte kebâb olmaz

Ne mümkün şeni evrâk-ı direng-i rûzgâr üzre
Gam-ı pür-sûz –ı gurbet kâbil-i satr-ı kitâb olmaz

Hücûm-ı ye’s ü mihnet lutf-ı Hakkı gayr-ı sâ’irdür
Hevâda ebri gör kim men‘-i nûr-ı âfîtâb olmaz

27b.

Sa‘îd terk-i harâb it verziş-i âh-ı seher ile
Du‘â-yı subh-gâhuñ men‘i-i ‘arş u hicâb olmaz

69.

... / ... / ... / ...

Dil-i teng- havsala her nâz-ı dırâzı çekemez
Tâ -be-cây-ı revîş-endâzi-i nâzı çekemez

Tesliyet hâtır-ı âzâr-keşe olmaz pey-rev
Laht-yâb-âyine ta‘mîr-i nüvâzı çekemez

Yıkılır âh safâ-hâne-i tab‘um bir gün
Saht-ı yâr –ı felek-i ‘arbede-sâzı çekemez

‘Aks-i devrân-ı felek güldi bu ye’s ehli dile
Bâr-ı kâm-ı dil-i agyâr-fîrâzı çekemez

Nân-ı huşka dile a‘lâ görünür hürsendî
Sâz-ı her lutf-ı hara târ-ı niyâzı çekemez

Dograr ebnâ-yı zamânân su katar aşımuz
Terk ider sohbeti dil telh-i piyâzı çekemez

Ta‘n-ı agyârdan ‘uşşâk nola itse firâr
Şîr-i ‘âlî-menişân zahm-ı güdâzı çekemez

Söyleme şî'rüñi bârîk-i hayâl içre Sa'îd
Tab'-ı ihvân-ı zamân şî'r-i mecâzı çekemez

70.

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Her dü-zülf-i yâr eldeyken hümâyı neylerüz
Sâye-gîr-i 'anberüz murg-ı hevâyı neylerüz

Beste iken târ-ı âh sâz-ı şîvende bize
Nagme-i tanbûr ile âheng-i nâyı neylerüz

'Âşıkuz tiryâki-meşreb berş-i zehr-i gam-horuz
Vuslat-ı câm-ı şarâb-ı pür-safâyı neylerüz

Seyr idelden bender-i sûretde hâl-i Hinduyı
Âhuvân-ı Çîn ü Keşmîr ü Hitâyı neylerüz

Terk-i hâhiş matlab-ı künc-i kanâ'atdür bize
Tâc-ı şâhî serde keşkûl-i gedâyı neylerüz

Hırka-ı her târ-ı tende zîb idüp sad-gam göre
Bir fenâyî Nakş-bendüz mâsivâyı neylerüz

Saydımızdur âhu-yı ma'nâ-yı gaybî ey Sa'îd
Biz dehân-ı ma'ni-i nâ-puhte-hâyı neylerüz

71.

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Dil esîr-i kâkül-i dil-dâr ister istemez
Zahm-hâr-ı gamze-i mekkâr ister istemez

'Âşıkı ol zülf-i 'anber-bâr ister istemez
Beste-i zünnâr ider nâ-çâr ister istemez

Der-nigû-yı çerb telh için olur şîrîn-cevâb
Bal ider zenbûr-ı şîrîn-kâr ister istemez

28a.

Dil şifâ-hâh-ı leb iken zahm-hâr-ı gamzedür
Nîşe-i zendür tabîb bîmâr ister istemez

Gülşen-i dilde o şûhî 'andelibân-ı suhan
Serv ile ölçer biçer hem-vâr ister istemez

Nâ-şekîbâne Sa'îdâ bir gün âhir çün enîs
Hâlûmi 'arz eylerüm ol yâr ister istemez

72.

.-. / .-- / .- / ..-

O ŧâh-ı kiŧver-i hüsni görüp gedâlanıruz
Süm-i semendine rû-mâle hâk-pâlenirüz

Firâk-ı cür‘a-keŧ –i telh telh isek de hele
Hayâl-i vuslat ile subh u ŧeb safâlanıruz

O âb u tâb ile ŧeftâlu –yı ruh-ı yâri
Görince kıl kaparuz öyle iŧtihâlanuruz

Olnca her ŧeb-i vuslat sefid-i subh-ı bedîd
‘Aceb cefâlanuruz bir ‘aceb cefâlanuruz

Hevâ-yı bûselik ile gezüp ‘Irâk u ‘Acem
Terelleli ile yâ-lelli ile lâllenürüz

Kitâb-ı ma‘nide mesned ileyhi- ‘aşkuz lîk
Ki nahv-ı dîde-i nâdâne mübtedâlanıruz

Gedâ-yı zillet-i gurbet bizüz Sa‘îd ammâ
Hayâl-i devlet ile gâh pâdiŧâlanuruz

73.

.--- / .--- / .--- / .---

Çerâg itmez havâkîn ehl-i ‘irfânı uyandurmaz
‘Acebdür bezm-i nâm u ŧânına bir ŧem‘ yandurmaz

Firîb eyler gedâyı va‘de-i meknûn ile hayfâ
Cihânda kimseyi ihsân dutumından kıvandurmaz

Virür dil- teŧnegân-ı hâhiŧe sakâ-yı eltâfi
Bir iki katre âb dirhem ü dînâra kandurmaz

Cihânda havf-ı itlâf ile hân-ı ‘asrumuz hâlâ
Düŧürmez dür eŧigin lü’lü-i çeŧmin sulandurmaz

İder hakâret-i büt kâr-ı imsâkîde ol hazret
Dil-i zenbûr-ı nâsı ŧimdi lutfına revandurmaz

Öñine kollanurlar bendegân-ı hâk-i dergâhuñ
Aña yek pul-ı ücret nâm-ı hizmetden kazandurmaz

Der-ân bî-çâreyi ol âsitân-ı devlete der-hâh
Egerçi niçe demler nâ-ümîd eyler usandurmaz

Alurdı ögdilin meydân-ı vasfuñ bu Sa‘îd-i zâr
Kümeyt-i hâme-i çâpük-revi hergiz yarandurmaz

Harfû's-sîn

74.

... / ... / ... / ...

Lutf it ey bâd-ı sabâ vakt-i seher-hîz ol es
'Anber-i turra-ı dil-dâr peyâmın dile res

28b.

İdemez cünbiş-i vâ-beste-i der-dîde nigâh
Âh kim men'e velî gamze-i kattâli 'ases

Saňa meşşâta dilüm şerha-i sînem şâne
Dil-berâ zülfüni mıkrâs-ı muhabbet ile kes

Bârekallah zihî virmede zîb dîmüne
Tarz-ı destâr-ı levendâneye ol kırmızı fes

Seni hem-râh-ı rakîbân gören dir ne 'aceb
Serv-i ra'nâ ile gûyâ salınur bir iki has

Resm olunmaz ezeli resm-i Sa'idâ 'âşık
Her ne deñlü dil-i zâr itse de mânend-i ceres

75.

... / ... / ... / ...

Âteş-i 'aşk-ı mecâziden idince iktibâs
Mürşid-i râh-ı hakikat eyleyüp kıldum kıyâs

Merd olanlar câme-i zîbâ ile fahr eylemez
İrtifâ'-ı kadr-i İbrâhîm Edhemdür palâs

Âbı teşhîs itmez âb içre mâhî seyr ile
Zât-ı Hakdan bî-haberdür bahr-ı hayret içre nâs

Cezbe-i nûr-ı Hüdâ kıl sâf eyle kalbünü
Pertev-i hurşîdi ahz itmez olan âyine- pâs

Nûrı feyyâz-ı İlâhîden alur işrâkiyûn
Yohsa bî-nûr-ı Hüdâ hurşîd meh levh-i necâs

Puhte olmuş hûşe-i gendüm sefid-i mûyuñı
Biçmege dest-i ecelde kad-i ham-küşteñi dâs

Kabza-i hâki kılur tâk-ı kemâl üzre hilâl
Ol Hüdâvend-i zemîn ü âsumâna çok sipâs

İtdi istignâ ümîd-i 'afv ile yâ Rab Sa'id
Beyt-i vâhidle nola magfûr olursa bu havâs

Harfî'ş-şın

76.

... / ... / ... / ...

Muntazır makdemüñe ehl-i dil ey kahve-furûş
Suna fincânı tolu kahve ile eyleme boş

Dil-i yârâna şitâb ile yitişdür lutf it
Olmadan bâr-ı humâr ile melûl medhûş

Nice kahve o siyeh-fâm-ı Yemen mevlidi kim
Getürür bûyı ölisi dile mânend-i Sürûş

Çîn-i dâd-ı ezel-i pend marâ üstâdem
*Mahremet duhter-i rez nîst hem-ân kahve be-nûş*⁴⁶

Baňa devr irdügi dem gadr-i ta'alluk itmeyem
Çekerüm ben de cemâ'at gibi pür-cûş u hurûş

Kahveci-zâde bu şeb bizlere hem-râz oldı
Egilinece öñüme agzına tutdum ben gûş

Şûr-ı gavgâ ile pür mey-gede Nâ'ib hazer it
Cây-ı âsûde dilerseñ seheri kapuya düş⁴⁷

29a.

77.

... / ... / ... / ...

Bâde-i câm-ı hakikatden olan sahbâ-nûş
Olur ol câm-ı zücâc içre ayakdan bî-hûş

Olamaz 'arsa-i rüsvâyide engüşt-nümâ
Çekmese rind eger rıtl-ı girâmı ber-dûş

Bir şarâbı idesin nûş ki tâ halk-ı cihân
Çeşm-i 'ibretle disünler baňa hevâ-mey-nûş

Olamaz 'işret-i dünyâ yine gamdan hâlî
Hem-dem-i sohbet ü hem-meclisüñ olursa Sürûş

Nîl ider cismini mihnetle kelâm-ı a'dâ
Ol ki sünbül gibi eylemeye ser-tâ-pâ gûş

Hüsn-i tanzîm-i suhan ise Sa'îdâ besdür
Kalem-i nâdire-perdâzuñı eyle hâmûş

⁴⁶ "Üstâdımın bana ilk nasihati, üzümün kızı mahrem, ancak kahve mahrem değildir."

⁴⁷ Dk. Bu gazeli Nâ'ib-i Yanbolu'nun gazelinden dimişdür.

78.

.--- / .--- / .--- / .---

Kabâ-yı lâle-gûn ber-dûş-ı şûh u şengdür âteş
Şarâb-ı şu'le-nisâr 'aşk-ı bî-ferhengdür âteş

İder her bir nazarda dîdeyi reng-i temâşâyî
Metâ'-ı âteş-i hârâ-yı reng-â-rengdür âteş

O bir bî-rahm- dil-ber sûzeni yek-pâre ahkerdür
Ki tıfl-ı yâd-gâr -ı âhen ü hem-sengdür âteş

Harîf-i dâmen-i dil serd- nefes-i bâddan nâşi
Gazabdan ejder-i âteş-feşân-ı cengdür âteş

Sa'îdâ Şâm Hind iklimini teshîr için gûyâ
Ziyâ-yı tîg-i âteş-bârî-i hûşengdür âteş

79.

.--- / .--- / .--- / .---

Dem-i pîrî ten-i her ra'şer-ger sîm-âba beñzermiş
Revân-ı nâzenîn-i 'ömr cây-ı âba beñzermiş

Birin zîr ü birin bâlâ idince merd olan añlar
Sipihruñ oyunu 'ıydiyye bir dolaba beñzermiş

Hayâtıyla münevver mevti ile târ olur 'âlem
Vücûd-ı fâzılân hurşîd-i 'âlem-tâba beñzermiş

Olınca müstefîd-i 'ilm-i tâlib merd-i vâlâdur
Güneşden iktibâs-ı nûr ider meh-tâba beñzermiş
Kalemüm bir lisâna iktidâr ile tekellümde
Hakîm-i zû-fünûn bu Nâsır-ı Fârâba beñzermiş

Fütâde mürdegân-ı dîde-i ihvân-ı nâ-ehle
Meyân-ı billurede bir dür-i nâ-yâba beñzermiş

Çekîde telh-i evzâ'-ı cühelden katre-i eşküm
Sa'îdâ rûyum üzre dir gören zehr-âba beñzermiş

80.

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Rûyuña bakmış dil-i zâr gehi âh eylemiş
Mest-i mey-i hüsn olup hayli günâh eylemiş

Gamze silah-dâr-ı hüsn ebrû kemend-dâr-ı nâz
Mülk-i melâhatde Hak sen mehi şâh eylemiş

29b.

Nûrı zalâm il'eyle zîb-âver idüp ol Hüdâ
Zînet-i rûyuñ senüñ zülf-i siyâh eylemiş

Dil nice dil-dâr-ı mülk vaz'ını inkâr ider
Âh ile eşküm aña iki güvâh eylemiş

Âhuma pey-rev Sa'îd subh-ı dem-i âteşin
Dâmen-i çarh-ı felek vâ-hayf tebâh eylemiş

81.

.--- / .--- / .--- / .---

Bu şeb tîg-i nigâhuñ gâlibâ mey-hârelenmişmiş
Dem olmuş zahm-ı sînem mevc-i meyden pârelenmişmiş

Akıp âb u hevâ-yı ravza-i hüsn-i safâ-hîze
Dem-i fiskiye-i çeşmüm 'aceb fevvârelenmişmiş

Karanfil-veş ruhuñ dillerde mevc-endâz-ı reng olmuş
Gül-i rûyuñ meger kim keyf-i meyden hârelenmişmiş

O şûhuñ bezm-i refât itdügi demlerde meh-sûret
Kenâr-ı safha-i rûyı ser-â-pâ karelenmişmiş

Sa'îde dest-res olmadugından dâmen-i yârî
Delîl oldı ki ol üftâde pek bî-çârelenmişmiş

Harfû's-sâd

82.

..-- / ..-- / ..-- / ..--

Hidmet eyle şâh-ı 'aşka eyleyüp dil ihtisâs
Ser-i beyti üzre oldı kûy-ı mihnet içre hâs

Devşirür diyü hired sen meh nücûm-ı erzeni
Çalmada her gün felek rûyine humdan bir rasâs

Mihr-i tâli' zerre-veş baña hüveydâ olmadı
Oldı hayfâ jeng-i gam ile dil-i âyine pâs

Âh kim çâh-ı zenahtâne düşen bî-dillere
Olmasa kullâb-ı zülfüñ dest-res bulmaz halâs

Ögdül için sen de meydân-ı ma'ârifde Sa'îd
Eyleyüp bu şi'ri dest-âvîzi bâm-ı çarha as

83.

... / ... / ... / ...

Nice demdür iderin bu dili zâra mahsûs

Düşürebilmedüm ol mâhı kenâre mahsûs

Âb u tâb –ı ruhı şeftâluı almaya da yok
Kanı bir çâşni kim tâze-‘izâra mahsûs

Tâze dil-ber çeker âgûş-ı visâle her şeb
Eyleyen sîm ü zeri elde medâra mahsûs

Pâyine düşse nola yâr eger agyârüñ
Gülşen içre gül-i ter olmada hâra mahsûs

Nagme-i kilk ile vâ-beste Sa‘îdâ bu gazel
Olmaz el-hak şu‘arâ içre hezâra mahsûs

Harfû‘d-dâd

84.

... / ... / ... / ...

İtme ey dil ser ü sâ mânüñ içün matlab-ı karz
Ger Aristo ise bî-hûş olur sâhib-i karz

30a.

Eylemez ter leb-i hâhiş-ger-i ümîdi dilâ
Olsa ger çeşme-i hurşîd saña kevkeb-i karz

Âb-ı çeşmin akıdur her-gehi mânende-i tâk
Ger şümâr eylese dil va‘de-i rûz u şeb-i karz

Ger dikilse baña öksüzce olup yakamda
Dürr –ı şehvâr ise düşsün be-meded yâ Rab karz

Va‘deyi eylese ferdâya Sa‘îdâ ta‘lik
Meyl kılmaz dü-cihân içre dü-rûz u şeb-i karz

85.

-- / ... / ... / ...

İtdi beni magbûn-ı cihân âh meded karz
Şûrîde vü bed-kâr-ı zamân âh meded karz

Ol bî-derem oldukça baña dest-res eyler
Dil ise ider zâr hemân âh meded karz

Sultân-ı cihân olsa dahi meskenet eyler
Makrûz-ı ‘aleme vir aman âh meded karz

Zer-gerden eger kulle-i kâf olsa da gelmez
Böyle dile bir bâr-ı girân âh meded karz

Rûm içre Sa‘îdâ seni terk itmedi aslâ
Sâyeñ gibi ol âfet-i cân âh meded karz

Harfü't-tâ

86.

.-. / ..- / .-. / ..-

İder sipihr cefâyı baña vefâ ile halt
Gam-ı piyâle-i zehri sunar safâ ile halt

Sipihr-i hokka-i pîrûze derûnum ma‘cûn
Felek ider dil-i bîmâruma devâ ile halt

Tutar yüz ehl-i sa‘âdet tarîk-i idbâra
Görince mesned-i ikbâli nâ-sezâ ile halt

Hakîm-i hikmet-i nâ-sâz çarhı çalmadadur
Figân-ı nagme-i şîrîn idüp sadâ ile halt

İdüp bu pîruzenüñ mihrini dilüñden dûr
Sa‘îd el-hazer itme o bî-vefâ ile halt

Harfü'z-zâ

87.

.-.- / .-.- / .-.- / .-.-

İderse Hak ‘inâyet bendesin eyler hemân mahzûz
Olur manzûr-ı Bâri bir dem içre bî-gümân mahzûz

Neden eyâ cihânda münkesir erbâb-ı dildür hep
Bulup nev-devlet-i ikbâl-i çarhı kaltabân mahzûz

Dönerdi ‘aks-i kâm meşreb-i nâ-ehle bu devrân
Nigûn-ı ‘izzet-i agyâre olsa âsumân mahzûz

Niçün konmaz ‘aceb ‘ankâ-yı devlet âşiyânına
Niçün mihr-i sa‘âdet tâli‘ olmaz kâm-rân mahzûz

Nice olmaz Sa‘îdâ mübtelâ-yı bezm gamlardan
Bu Rızâ şî‘ridür gûş eyleyen âteş-demân mahzûz

30b.

Harfü'l-‘ayn

88.

.-.- / .-.- / .-.- / .-.-

Beni bir dil-rübâ-yı şûh içün magbûn iden tâli‘
Beni çün Kays-ı Leylâ-veşe mecnûn iden tâli‘

Gama ser-mâye olsun diyü mülk-i Rûm-ı şûm içre
Dilüm yek-bûseye bir kâfire merhûn iden tâli‘

Cihânda dest-res olsun diyü nân-pâre-i huşkuñ
Beni pervâne-âsâ gird-i bâb-ı dîn iden tâli‘

Beni idüp tüvân-ger mâl-i hulyâ ile ‘âlemde
Künûz-ı fikr-i gamla mislde Kârûn iden tâli‘

Sa‘îdâ-veş beni her târ-ı nâ-sâzî-i çarh ile
Hevâ-hîz-i figâna sînemi kânûn iden tâli‘

89.

-- / --- / -- / --

Bir tâze ruh-ı dil-ber-i ferhunde imiş şem‘
Bir ‘âşık-ı üftâde-i sûzende imiş şem‘

Sûz-ı dil-i pervâneye olmakda nemek-pâş
Bir Bû Leheb-i dil-ber-i nâzende imiş şem‘

Her şeb yanar ‘aşkuñ ile tâ-subh –ı kıyâmet
Pervâne-sıfat bî-dile tâbende imiş şem‘

Geh şa‘şa‘a-pîrâ-yı şeb-i meclis-i dîvân
Geh mürde-i subh-dem-i ferhunde imiş şem‘

Yandı dil-i zâruñ gibi gurbetde Sa‘îdâ
Bir yâr-ı şeb-i tal‘at-ı rahşende imiş şem‘

Harfû’l-gayn

90.

--- / --- / --- / ---

Baña bir câmı felek sunsa ider zehr ayâğ
Eyleyince anı ber- kâlibe dilde ifrâğ

Ne gam-ı dehr ne efkâr-ı elem-peymâyı
Görmedüm kûşe-i mey-hâne gibi câm-ı ferâğ

Yakdı kandîl-i dili pîr-i mugân var olsun
Yine bir câm-ı şarâb ile uyandurdu çerâğ

Gamze biñ zahm urıcak tende nigâhı baglar
Eyledi sînede yârüm yine dâğ üstini bâğ

Ruhların ‘âşıkına zülf ile mestûr eyle
Gör tutar pertev-i hurşîde o dil-ber pür-dâğ

Nakd-i cân u dili pâyüñe nisâr eyler idüm

Baňa ol mug-peçe bâzârını itse tek sâg

Hep eritdi nesi var ‘aşk ile mânend-i Sa‘îd
Kalmadı bu dil-i mihnet-zedede zerrece yâg
31a.

Harfû’l-fâ

91.

-.-- / -.- / -.- / -.-

Ol mihek-âverde-i âgûşu birle ittisâf
Eyleyen da‘vâ gerek âyine gibi sîne-sâf

Ol tezervi sayd-ı çengâl-i dil-i meyyâl iden
Ya ola şâh-bâz-ı deşt-i ‘aşk ya ‘ankâ-yı Kâf

Gamze-i mestâne-i nîm-nigâhın seyr iden
Dir şarâb-horde-i kâr-ı tîg-i tîz-i bî-gulâf

Fehm ider ol sîne-i sîmîni manzûr eyleyen
Nükte-i âyine-i ‘aks-nümâyı bî-hilâf

Hâl-i ‘anber-bûyı ol ruhsâr-ı gül-gûnuñda ya
Ravza-i gülzâr-ı cennet âhu-yı müşgîne nâf

Cezm ideydüm oldugın makbûl eylerdüm hemân
Lâle-i hûnîn-i kalbüm bâg-ı dilde ittisâf

Cebhe-i sâf-ı hilâl-i ebruvân-ı zerd-fâm
Mescid-i zerrîn der- tâk maksad-ı cây-ı muzâf

Yine katl-i ‘âma niyyet eylemiş gûyâ hemîn
Gamze-i hûn-rîz ile müjgân olupdur sâf sâf

Cilve-i ma‘nâ-yı hûbuñ görmek ise ey Sa‘îd
Kâsım-ı envâr hâhed dâşt bî-şek i ‘tirâf⁴⁸

92.

-.-- / -.- / -.- / -.-

Pertev-i hurşîd zâhir hey’etinde ihtilâf
Zât-ı Hak rûşen cihâne rû’yetinde ihtilâf

⁴⁸ “(Sâhip olduğum bu kâbilyeti) nur dağıtan (Allah)ın verdiğini şüphesiz itiraf ederim.”

Hil'at-i gufrânı ver-ber eyleyen bulur halâs
Râh-ı dûzahdan ve lîkin cennetinde ihtilâf

Ehl-i havf ol kıl ricâ ile tesellî kendüñe
Müznibe bir dürlü yokdur rahmetünde ihtilâf

Sad-sipâs u hamd ile eyle zebânın nagme-kâr
Yokdurur hiç sâhib-i lutf olduğında ihtilâf

Müttefikdür 'izzet-i echelde 'âlem ey Sa'îd
Hep ma'ârif ehilnüñdür devletinde ihtilâf

Harfû'l-kâf

93.

--. / .--. / .--. / .--

Tâb-ı ruhuñı keyf-i mey-i nâb ile bulduk
Feyz-i mehi hurşîd-i cihân-tâb ile bulduk

Agyâr ile hem-bezm idügin biz haber aldük
Sen hûr-veşi sohbet-i kezzâb ile bulduk

Kâm-ı dile dün dest-resüm olmadı hayfâ
Câdû-geri-i çeşmi girân-hâb ile bulduk

Bir kıt'asıdur mâh-ruhuñ mîr-i 'imâduñ
Ta'lîk-i hatuñ hüsnini nâ-yâb ile bulduk

Münkir degülüz mülket-i şî'r içre Sa'îdâ
Bu tarz-ı nevi vâdi-i ahhâb ile bulduk

31b.

94.

.--- / .--- / .--- / .---

Tulû'-ı nûr-ı 'aşk ile müşâr-ı bâ-lisân olduk
Teferrüd eyledük 'aşk içre bir sâhib-zamân olduk

Tenümde rîg degüldür târ u pûd-ı mihnet-i gamda
Leked- kûb-i cefâ-yı ta'n-ı a'dâya ketân olduk

Devâm-ı âh-ı bî- bûr u bî- isti'dâddan feryâd
Dü-tâdur kaddümüz ikbâl ü dânişle kemân olduk

Hücûm-ı kesret-i gam dâ'im isti'lâ ider kalbe
Tevekkül hısnına mahsûr olaldandur emân bulduk

İder te'sîr kalb-i 'âşıkâne rûy-ı dil-sûzum
Giriftâr-ı muhabbet pey-rev-i âteş-demân olduk

Sa'îdâ hamd ol Allah te'accüb itmedük aslâ
Muhîbb-i 'ârifân-ı çâker-i sâhib-dilân bulduk

95.

--. / .--. / .--. / .--

Zann itme hemân saña benüm cân ile 'âşık
'Alem saña dil-dâde vü biñ cân ile 'âşık

Görmezse senüñ kadd-i ser-efrâzuñı iñler
Şûrîde- dilin serv-i hırâmân ile 'âşık

Bezm içre meded itme 'ayân sîne –i sîmin
Pâyüñe düşer çâk-i girîbân ile 'âşık

Bâlâya su'ûd eyler idi hem-çü Mesîhâ
Hem-pâye olaydı saña dâmân ile 'âşık

Hem-reng-i şakîk oldı gamuñla dil-i pür-hûn
Reng-âver olur lâle-i nu'mân ile 'âşık

Zâhir olıcak hat-ı ruhı kıldı Sa'îdâ
Tekrâr bizi hüccet ü fermân ile 'âşık

96.

..-- / ..-- / ..-- / ..--

'Âlemi garka-i hûn eyledi bu ra'nâlık
Yiter ey şûh bu vâdîde heves-peymâlık

Günde biñ hûn ise ger 'umde-i tab'-ı şûhuñ
Yine gelmez sanemâ 'âşıkâ istignâlık

Olsun üftâdelerüñ hâk-i reh-i dergâhuñ
Şehlere 'ârdur ey mâh-ı cihân tenhâlık

Subh hurşîd iledür görmesi şeb mâh iledür
Çeşmi kûr felege düşmez iken bînâlık

Nefes-i nush ile dil-mürdeleri ihyâ it
Saña ancak bu yiter kâ'ide-i 'İsâlık

Dime kim hân-kah-ı 'âlem içinde hâlâ
Kanı bir merd ki şâyeste ola babalık

Kafes-i tende nice murg-ı dil ârâm eyler
'Arsa-i çarh-ı felek olmaz iken pehnâlık

Câhil-i dûmı çeker gör ser-i kâra devrân
Ehl-i dil nûş ider hûn-ı dilin sahbâlık

32a.

Kafes-i gurbet içinde dil-i tûtî-i Sa'îd
Âh kim zâg u zegan itmede şükr-i Hâlık

97.

.--- / .--- / .--- / .---

Nola biz rind-i 'âşık-pîşe ez-ber havf u bîm olsak
Helâk-i gamze-i her-tâze-i mahmûr-ı nîm olsak

Dil-i ferzene 'asrı bezm iderse zer ider yohsa
Füsûn-kâr eylemez hûbân-ı devrâna kelîm olsak

Girîbân-ı keş-â-keş ta'n-ı her ser-pençe-i ihvân
Mesîhâ-veş görünür sûy-ı eflâke kerîm olsak

Eger kısmet ola pertev-nümâyiş zât-ı nâ-dâne
Ne hâsıl gûne farzâ 'ilm ü fazl ile 'alîm olsak

Ser-i bî-kevkebe ma'kûsı dûr-bîn-veş devri
Mukarrerdür eger kim Şâh Mahmûda nedîm olsak

Yine gelmez hoş-âmed meşreb-i nâ-ehl-i 'irfâna
'Adûya terş-rû ahbâb u yârâna halîm olsak

Hayâl-i tab'-ı Hâkânî nijâd-ı pûr-ı Tâtârî
Virince el nola reşk-âver-i şî'r-i Fehîm olsak

Bizüz ol şâ'ir-i mâhir Sa'îdâ nola çarh içre
Sa'âdet Hân-zâde ibn-i el-hâc Selîm olsak

98.

--. / --. / --. / --.

Aldı metâ'-ı 'aklum bir dil-rübâ-yı fâ'ik
Giyse libâs-ı gül-gûn olur gül-i şakâ'ik

Bakdıkca 'ayn-ı 'âşık añlar me'âl-i nâzı
Ser-safha-i cemâle mektûbdur dakâ'ik

Şîrâze-bend olunca eczâ-yı gûne- 'allâm
Hurşîd-i şemse rûze meh cild-i Şâma lâyık

Üftâddur melâlde akvâl-i Hak muhâlif
Gün gibi zâhir iken güm-râhdur halâyık

Gül pister-i safâda hâr ile şâd u handân
Gör 'andelîb-i zârı efgân-ger-i hadâyık

Sad-dâg-ı sîne ile ‘uryân çarh-ı abdâl
Bir mâh-rûya her gün dönmezdi olsa ayık

Bu şi‘r-i pür selâset manzûr olunca hakkâ
Tab‘-ı Sa‘ide dinse şâyeste bahr-ı râ’ik

Harfû’l-kâf

99.

--. / --. / --. / --.

Hatt-ı ruhuñ zuhûr ideli gitdi hâletüñ
‘Ankâ-yı kûh-ı Kâfa dönüpdür melâhatüñ

Hüsnuñ zevâli virmişe beñzer keder saña
İnkâra yok mecâl belürdi melâletüñ

Aldukca nakd-i dilleri hüsnuñ kefil itmiş
Yazıldı işte hatt-ı rûyuña kefâletüñ

32b.

Tutdı beyâz rûyuñı hep hatt-ı tîre-reng
İtdi siyâh bir necm hurşîd-i tal‘atuñ

Mensûh-ı hüsn nüshasını kâtib-i kazâ
Nakşın çıkardı rûyuña hatt-ı siyâkatüñ

Didüñ bu şi‘r-i hüsnî zevâl ile ey Sa‘id
İrdi dimâg-ı ‘âleme bûy-ı fesâhatüñ

100.

--. / --. / --. / --.

Arturdi câm-ı mey senüñ ey mâh hâletüñ
Râm oldı bûy-ı rûyın gelmeden melâhatüñ

Âşûb-ı fitne-hîz-i kıyâmet ‘ayân ider
Reftâra gelse nâz ile ol serv-i kâmetüñ

Hûbân-ı ‘asr bende-i hâk-i derüñdürür
Müjgân-ı sürme-hîz ile gâlib semâhatüñ

Âb u âteş içre sun‘-ı İlâhi gösterür
La‘lîn-lebâ ol dûzah-ı pür-letâfetüñ

Dâg-ı derûn-ı ‘aşka nemek-pâş-ı firkatüz
Kânûn ile şifâ bulamaz bu cerâhatüñ

Gül-çehregânı lu‘bet-i teshîre çekmede
Ey şeyh-i şehri hayli mü’essir kerâmetüñ

Evsâf-ı yârde bu gazel hayli hoşcadur
Makbûl-i ehl-i tab‘ Sa‘îdâ belâgatüñ

101.

..-- / ..-- / ..-- / ..--

Hayli demdür dil-i gam-dîdemüzi demlemedük
Yâdgâr-ı Cemi mânend-i keyân Cemlemedük

Bize bu cevr ü ‘itâb ile neden istihkâk
Medih itdük bu cihân içre seni kemlemedük

Dün gice şârib iken yâr ile mahfice rakîb
İtdük ihmâl o har eblehi biz semlemedük

Böyle vahşet-geri olmak bize bu meşk-i gazel
Süm-i âhû-yı Hotan izlerini nemlemedük

Matlabuñ dürr-i suhan gavs ile bahr-i gühere
Çak bu deñlü ferî ihrâca Sa‘îd bilemedük

102.

..-- / ..-- / ..-- / ..--

Rüstem-i saf-şiken-i manzarı olsa rûyuñ
Anı zencîre çeker kâkül-i ‘anber-bûyuñ

Mâh-ı ruhsâruña revnak-deh-i dîger olmuş
Şeb-i târik gibi zülf-i siyeh-i şeb-bûyuñ

Getürince ele bir kerre düşürmez idüm âh
Dil-i çevgân ile ol gabgab-ı sîmîn-gûyuñ

Saf-ı bismilgeh-i kurbân olur elbet geçemez
Dil ü cân ile varan kûyuña vuslat-cûyuñ

Tâli‘-i sa‘d ile eflâke çıkardum ol dem
Ele bir kerre getürsemdi bir ednâ mûyuñ

33a.

Sahn-ı gülzâr ola gülbün olur her demde
Sünbülüñden dökilen katre-i hoş-bû-hûyuñ

Tatlı diller yine vâdi-i nevi kıldı esîr
Yazdı bu şi‘ri Sa‘îdâ kalem-i hoş-gûyuñ

103.

.--- / .--- / .--- / .---

İdüp tezvâce ey dil kasd sen rüsvâ-yı ‘âm olduñ
Takıldı buynuña tuz torbası baba-yı dâm olduñ

Tutam sad-şevk ile kân-ı ‘arûs-ı vehdi deldüñ şeb
Uyandıñ hûb-ı gafletde ne gördüñ ihtilâm olduñ

Felek mürdâr idüp Kız Kulesinde bahr-i gam içre
Saña hâtun alan alçak ile sâhib-merâm olduñ

Hevâ-yı ‘âlem-i tecrîdde iken murg-ı şeh-bâzî
Zen-i sad-hîle-i sayyâd-ı dehre pâ-y-dâm olduñ

Akıtdüñ keşti-i dil sûy-ı ferc ba‘d-ı şedd ile
Çü keştiyân açup yelken hevâ-yı gîre râm olduñ

Açık başlar tarîkından alınca lezzet-i fânî
Varup ‘avrât bâzârında sen şeyhü’l-harem olduñ

Meger bu vâdi içre ‘Avni-i hoş-gûya pey-revsin
Niçün ey hâme-i bî-magz böyle kec-hırâm olduñ⁴⁹

104.

..-- / ..-- / ..-- / ..-

Çün kanâ‘at iledür sohbeti merdân-ı gamuñ
Bî-şeker bâde-i huşkî dile pes nân-ı gamuñ

Mihr-i ‘aşkumdur iden terbiyet-i kâm-ı dilüm
La‘l-i hûnîn-i ciger tâze Bedahşân-ı gamuñ

Hâme-i nâhun-ı mâtem ile eyler tahrîr
‘Arz-ı hâli şerha pür- sînesi dîvân-ı gamuñ

Bî-riyâ anuñ için ‘âşika âteş urmasa
Kanı bir merd-i nefes -germi bu meydân-ı gamuñ

Sînem âh lü’lüye döndürdi leb-i şûr-engîz
İdüp âmâde-nemek-pâşı pür-ihsân-ı gamuñ

Târ-ı vasla çekeyüm dir dür-i nâ-süfteleri
Dâd feryâd eleminden bu sefhân-ı gamuñ

Bu gazelse nola Tarzîye Sa‘îdâ tanzîr
Şi‘r-i pâkizesidür nâdire-gûyân-ı gamuñ⁵⁰

⁴⁹ Dk. Bu gazel ‘Avnî-i şîrîn-suhana nazîredür.

⁵⁰ Dk. Bu gazel Tarzî-i hoş-gûya nazîredür.

105.

... / ... / ... / ...

Pîç-der-pîç ruhuñ üzre komış ser zülfüñ
Pâs-bân oldı gülistânuña ejder zülfüñ

Yâhud ol sâ'il –i Hindû-yı siyeh-rûdur kim
Şehr-i gülzâr-ı ruhuñ üzre ider cer zülfüñ

Zînet-efrûz cemâlüm diyü itse da'vâ
Olamaz kâkül-i hoş-bûyuña hem-ser zülfüñ

Ne 'aceb âteş-i gülzâr cemâlûñde yanur
Niçesi hâl-i ruhuñ oldı semender zülfüñ

33b.

Oldı tûbâ-yı kadûñ üzre cemâlûñ izhâr
Âşiyâni sâz olan zâg-ı siyehdür zülfüñ

Nice mümkün göre hurşîd cemâlûñi Sa'îd
Ebr-i bârân-sıfat sâye-fügendür zülfüñ

106.

... / ... / ... / ...

Harâret-dâd hurşîd olsa ger rahşândan bezdük
Egerçi la'l-i hâhiş-kânuz ammâ kândan bezdük

İçecek kumrı-ı dil teşne-i tîg-i nigâhuñdur
Kıtâl-i şu'le-pâş hançer-i bürrândan bezdük

Biz ol hayrân-i deşt-i âhu-yı çeşm-i Mogolânuz
Beyâbân-gîr-i hicrüz râhat-ı eyvândan bezdük

Bize Bâgçesarâyüñ bir civân-ı nev-resi olsa
Kavî-endâm her bir meyl-i nev-berândan bezdük

Sa'îdâ tâze-rû mîrzâ-yı dil-berde karâr ammâ
'İbârethâ-yı Tâsluk vâdi-i Yersândan bezdük⁵¹

Harfû'l-lâm

107.

... / ... / ... / ...

Dilûñden dûr eyle hüznî dâ'im 'ayş u demden gel
Tedâvi eyle derdüñ var ise bir gonca-femden gel

⁵¹ Dk. Ser-'askere bu gazel Yersân'da sadme eylemişdir.

Ma'ârif sûd virmez bahr-i ma'nâ içre gavs itsek
İdem makbûl dirseñ kendiñi sâhib-deremden gel

Kibâr-ı 'asr ikrâm eylemez çün merd-i takvâya
Çeküp rıtl-ı girânı râh-ı resm-i 'ayş-ı Cemden gel

Kaçar redd-i selâmı virmeden çîn-i cebîn eyler
Mülûk-ı 'asrumuzdan nâ-ümîd ol sen keremden gel

Sa'îdâ hâhişüñ lutf-ı havâkîn ise 'asruñda
Gabî vü câhil ü fessâk ol hem fasl-ı demden gel⁵²

108.

... / ... / ... / ...

Olamaz kâbil-i âmed-şode her hûb bu dil
Mürtesim olalı 'aşkuñ saña mahbûb bu dil

Düşeli başına sevdâ-yı hevâyî kâkül
Bend-i zencîr ile mânende-i meczûb bu dil

Akın itdi nıgeh- endâz Tatâr-ı gamzeñ
Mahzen-i sır iken oldı saña menhûb bu dil

Âteş-i âh ile nâleyle ruh-ı zerd ile
Oldı sevâd-ı 'akis-efgen-i zer-kûb bu dil

Olmayaldan o meh âverde-i âgûş-ı Sa'îd
Hâk-i erbâb-ı ser-gerde -i meskûb bu dil

109.

... / ... / ... / ...

Lebi gibi ruhuñ üstünde diye mâh-ı cemîl
Tâk-ı hüsn üzre asılmış bâd-ı ruşen kandil

34a.

'Ârız-ı pâküñüñ üstünde siyeh hat yâhud
Nüşa-i hüsnüñe hattât -ı kader yazdı mı zeyl

Eşk-rîz dîde-i çeşm ile ten -i pür-za'ifüm
Merd-i sekâ gibi kûyuñda ider halka sebîl

Kışt-zâr-ı mihen-i 'aşkuña 'âmil olalı
Fıkr hûşum saña virdüm iki bi'l-mâl-i kefil

Beyn-i 'uşşâkda rahm it bu Sa'îd-i zâra

⁵² Dk.Bu gazel Karasulı şâir Hilmî Efendiye naziredir.

Hâdim-i muhterem-i ‘aşkuñı sen itme zelîl

110.

.--- / .--- / .--- / .---

Meger var reng-i büyüñdan başında bir hevâ ey gül
Be-her şeb eyler efgan bülbül-i sâhib-nevâ ey gül

Degül şeb-nem saçar pîrâhen-i rengîñüñ üstinde
Gül-âb-efşân olur bî-çâre her demde saña ey gül

Makâmın hâr haslar eyler iken gülşen-i kûyuñ
Sığışmaz ‘andelîb-i hoş-nevâ-veş her gedâ ey gül

Virüp destâr-ı sebzüñ bâde olduñ surh-ser şimdi
Olup âhir dökersin âb-ı rûyuñ germ-câ ey gül

Mü’essirdür meger efgân-ı bülbül subh-ı dem-keşde
Girîbânın seherde çâk idersin câ-be-câ ey gül

Sa’îde reng büyüñla olup pîrâye-i destâr
Safâ geldüñ başum üzre yerüñ var merhabâ ey gül

111.

... / ... / ... / ...

Getürüp geldi bize büyüñ bahârı sünbül
Hayr-makdem-i gülizâr-ı hezârı sünbül

Âsumânî o libâs ile idince cilve
Cây ider safha-i her tâze-nehârı sünbül

Teni gömgök yakası çâk perîşân-destâr
Gûyiyâ pîşe ider ‘arbede-gâhı sünbül

Goncanuñ hâr ile tokmaklamasından kaçup
Sâye-i serve iletmede civârı sünbül

Âteş-i ‘aşk ile kandîllerini yakdı Sa’îd
Neylesün lâle gibi elde fenârı sünbül

112.

.--- / .--- / .--- / .---

Be-her şeb hâr ile tâ-subh olunca ceng ider bülbül
Şerâr-ı âhın âteş eşk-i çeşmin seng ider bülbül

Ne sûd eyler hezâra çünki gûş itmez gül-i ra’nâ
Usûliyle tutam sad-besteye âheng ider bülbül

Ne demde al astâr olsa bâg içre libâs-ı gül
Zemîni eşk -i çeşm ile şakâ'ik-reng ider bülbül

İder bûy-ı gül irince hemân âgâz-ı nâ-sâzı
Meger esrâr-ı bûy-ı güle kendin beng ider bülbül

Meger kim vâr ise ger 'aşk-ı pür-sûz-ı Sa'îdâ-veş
Anuñçün kendüyi tâ böyle bî-ferheng ider bülbül

34b.

113.

..- / ..- / ..- / ..-

Kavli bed râyda kec her sözi nâ-puhte 'alîl
Ne kadar râst direm dirse dahi İsmâ'îl

Nefesi evc- zen-i Mısr-ı belâgat olamaz
Eger âvâz-ı nehîk ile iderse tertîl

Tam'a-âver sözi bî-ehl olana dinse sezâ
Asdı gûyâ omuzı başına bir boş zenbîl

Bize lân ile dürûğına olur revnak-deh
Kanı âdâb-ı kıyâsîdeki bürhân u delîl

Suhanuñ kadri pür-teşbîh degül 'indinde
Nice mümkün ki Sa'îdâ seni alsun mı günil

Harfû'l-mîm

114.

..- / ..- / ..- / ..-

Gerden-i bendini ol zülf-i girih-gîr idemem
Turrañı bu dil-i dîvâneme zencîr idemem

Oldı ezmîne-i kalbüm gam ile jeng-âlûd
Mihr-i hurşîd-i ruhuñ olmasa tenvîr idemem

Aglamam derd-i gamuñ çekmeden ammâ agyâr
Göre kûyuñda komaz âh ile şeb-gîr idemem

Tâze-ma'nâ-yı kalem hendeseden hâricdür
Câdu-yı kilki gil- efsûn ile teshîr idemem

Pây-ı tahta şeh-i iklîm-i ma'ânî oldum
Kudret-i havsala-i tab'umı takrîr idemem

Ne kadar mûcid-i ebkâr-ı ma'ânî olsam
Nef'i-i sâhiri bir vech ile tanzîr idemem

Esb-i çâpük-rev-i tab'ı yiñemem ben de Sa'îd
Vâdi-i tâzede derr- tantana tedbîr idemem⁵³

115.

.--- / .--- / .--- / .---

Neden hem- tulu'-ı hurşîd- rev ruh oldı şeb bilmem
Nedür âyâ bu vaz'-ı cem'-i ezdâda sebep bilmem

Olup hem-vüs'at-i âgûş-ı sahrâ-yı cünûn-ı ins
Rem-i etfâle seng-i ta'ndan aslâ 'azab bilmem

Vücûd-ı rind ü 'ârif mevlid-i rûz-ı sitemüm ben
Nesebi çâr-'anâsır oldı dîger em ü âb bilmem

Degül bir rind-i keyf-âlûd hem-bezm-i hakikatdür
Mecâz-ı câm-ı mey nûş itmege tahrîk-i leb bilmem

Sa'îdâ nola pey-rev-kâr-ı vâdi-i Nedîm olsam
Eger küstâh isem ma'zûr tut resm-i âdâb bilmem

116.

..-- / ..-- / ..-- / ..-

Mîr-i iklîm-i suhan tâze-zebândur kalemüm
Hâdi-i pîşine vü hûş-leme'ândur kalemüm

Dil-i ahbâbum içün kilik-i şeker ü şîrîn
Dil-i a'dâma hemân mâr u çiyândur kalemüm

35a.

Reviş-i turfa-hırâm-âverî-i tarz-ı bedî'
Nâkil-i fenn-i ma'âniyle beyândur kalemüm

Reng-i rûy-ı suver olsa nola kilik-i nakkâş
Sözde çıkmaz başa Hassân-ı zamândur kalemüm
Sad-zebân ehli eger olsa tekellüm eyler
Başdan ayaga degin cümle dehândur kalemüm

Bahr-i ebyazda ne dem şevk ile olsa cârî
Bulmuş eyyâmını keştî-i revândur kalemüm

Mâdih-i çeşm ü ruh u kâkül ü zülf-i hûbân
Vâsîf-ı hâl-ı süveydâ-yı tebândur kalemüm

Nedür ol turfa hırâm ile sarîr-i dil-keş
Nagme-i hûb-ı ney-i Mevleviyândur kalemüm

⁵³ Dk. Bu gazel Şeyhü'l-kasîde Nef'î-i üstâde nazîredür.

Hâsılı kat‘-ı zebân olsa da durmaz söyler
İtme hem-râz Sa‘îdâ dü-zebândur kalemüm

117.

.--- / .--- / .--- / .---

Kazâdur kâr-ı zahm-ı sîne zâhir tîr nâ-ma‘lûm
Belâ nâzil mü‘essir mutlak-ı tedbîr nâ-ma‘lûm

Olup ârâyîş-i ten gösterür esbâb-ı rahtlar
Huzûr-ı vakt-i murg u şîr-i merd-gîr nâ-ma‘lûm

Ziyâ-yı ‘adl gâ‘ib zulmeti hayf âsumân-endûd
Figân-ı âh u ‘âlem der-meyân şeb-gîr nâ-ma‘lûm

Olup ahvâl-i ‘âlem ‘ukde-i vâ-beste-i müşkil
Güşâyîş-kâr dest yek hakîm-i pîr nâ-ma‘lûm

Sa‘îdâ kâr-ı her-vâ-beste hükm-i İlâhi iken
İder her şahs-ı câhil mebhas-i takdîr nâ-ma‘lûm

118.

.-. / ..- / .-. / ..-

O âb u tâb-ı ruhuñ ben gül-âbdan bilürem
Tulû‘-ı mâh-ı nevi ‘aks-i âbdan bilürem

Ki katre-i ‘arak-ı ‘itr-ı rûy-ı hoş-bûyuñ
Meşâm-ı cânuma bûy-ı gül-âbdan bilürem

Hevâ-perest olan şeyh-i ehl-i dünyâyı
Güzeşte ‘ömri firâr olsa şâbdan bilürem

Elem-keşîde-i sûz-ı derûn-ı ehl-i dili
Harâret-i ciger-i ıztrâbdan bilürem

Sa‘îd bende-i âl-i ‘Abâ olan merdi
Muhîbb-i hâk-i rehi bu turâbdan bilürem

119.

..- / ..- / ..- / ..-

Oldı dil bir sanem-i kâfire âşufte-i Rûm
Duhter-i bâl-i ‘inebdür dür-i nâ-süfte-i Rûm

Şerha-i sîmimi dârendeliye döndürdi
Yevm-i bâzârı hisâb itmede dil hefte-i Rûm

Beyza-i surh gibi paskalyada ra‘nâlanarak
Âteş-i ‘aşk ile kıldı tenümi tefte-i Rûm

35b.

Tâk-ı mihrâb-ı kilîsâdur o ebrû-yı hilâl
İtdi hemyâze-i nezzâre beni huft-e-i Rûm

Olıcak hâme bu vâdîde Sa'îdâ gûyâ
Dimesünler mi saña şâ'ir-i hoş-güfte-i Rûm

120.

-.-- / -.- / -.- / -.-

Gamze-i dil-ber ki tîg-i cânsitânumdur benüm
Her müje tîr-i hilâl-i ebrugânumdur benüm

Rind tab'um kîl ü kâl açmam dehân-ı yârdan
Hokka-i ser-beste-i râz-ı nihânumdur benüm

Murg-i çîn- meşreb-i per-vâz-kâr-ı 'âlemüm
Pîç pîç -i zülf-i 'anber âşiyânumdur benüm

Bir kemend-endâz 'ayyâr-ı cihândur gamzesi
Ben esîrem kâkül-i gerden keşânumdur benüm

Tûti-i mu'ciz-keîâmam tâzelerdür âyinem
Şekker-i leb bâ'is-i nutk-ı zebânumdur benüm

Nûş idüp câm-ı şarâbı yâr itdükce hırâm
Bülbülem ben ol nihâl erguvânumdur benüm

Sürme itsün şî'rümi ihvân-ı nâ-bînâ Sa'îd
Sâ'ib-i tab'um ki gurbet Isfahânumdur benüm

121.

.--- / .--- / .--- / .---

Beni bî-vâye itdi âh kim bu Rûm-ı merzbûm
Tamâmet-i şu'ûrum eyledi şû'Rûm-ı merzbûm

Olurduñ lahzada dîvâne-i zencîr-i der-gerden
Saña mesken olaydı ey Aristo Rûm-ı merzbûm

Cefâ-yı çarhdan bed-tab' olur çün merd-i tiryâkî
İder ehl-i dili şol deñlü bed-hû Rûm-ı merzbûm

Nice sultân-ı 'âlî-şâna kendüsin yakalatmış
'Aceb bir kocadır yüz şeb-i hâver Rûm-ı merzbûm

Sa'îdâ kalmamış 'ismet için güncâyîşe imkân
Olup gûyende vü çingâne memlû Rûm-ı merzbûm

122.

--. / .--. / .--. / .--

Eyyâm-ı bahâr irse de mey-nûş idebilsem
Mey nûş idicek bahr gibi cûş idebilsem

Sahrâ-yı Hotanda bir olurdu ter ü tâze
Ol âhuyı der-halka-i âgûş idebilsem

Zencîr-i ser-i zülfine pâ-beste iderdüm
Pây-ı dil-füzûnuna beyûsiş idebilsem

Yûsuf-veş iderdüm suhanum zînet-i bâzâr
Matlûb-ı ‘azîzân ile hurûş idebilsem

Pey-revlük ider Nâbî-i hoş-gûya Sa‘îdâ
Ol mahzen-i sır hâmeyi hâmûş idebilsem
36a.

123.

..-- / .-- / ..-

Men ki mey nûş-ı mest-i bî-‘ârem
‘Andelîb-i mugân-ı gülzârem

Çekerem her sabûh rıtl-ı girân
Ne kadar olsa bâr-ı hammârem

Bü’l-‘aceb zih-i pür-safâ tab‘um
Nike nîk ü bede o bed-kârem

Gül-i yek-deste-i ahibbâyem
Çeşm-i a‘dâya tûde-i hârem

Âh-ı şu‘ûn-nümûd-i pür-hande
Hem-sabak-hân-ı bülbül-i zârem

Görmege rûy-ı maksûdı çü Sa‘îd
Çeşm-i pür-hâb baht-ı bî-dârem

Harfû’n-nûn

124.

--. / .--. / .--. / .--

Kat‘-ı ta‘alluk ile bu çarh-ı elîmden
Miskin gerekse ravza-i dâr-ı na‘îmden

Hatt-ı siyehle safha-i rûyî nişân virür
Bir âl kâgız üzerine hat sakîmden

Almış meyânuñ ile sırât isti‘âresin
Miftâh-ı ‘ilm kantara-i müstakîmden

Olduk remîde-dil hele hûbân-ı Rûmdan
Bir serv-i şûh bes idi hâk-i kadîmden

Yegdür ta'âm-ı havârı dü-nân olmadan
Yek nân-ı huşk süfre-i cûd u kerîmden

Bir gün 'arûs-ı kâm gele âgûş-ı hâhuñ
Kesme ümîdi hazret-i Rabb ü Rahîmden

Yegdür 'inâyetüñ baña bir zerre yâ İlah
Mahmûd Şâh himmet-i Hân Selîmden

Tab' uñ Sa'îd rûşen iderseñ çerâgını
Revgan-keş ol ma'ânî-i şî'r-i Fehîmden

125.

-- / -- / -- / --

'Âşık alınca kâminı ref'-i nikâbdan
Dogdı murâdı gün gibi zîr-i hicâbdan

Birkaç piyâle nûş kılan zevk-yâb olur
Bir gül yañağlu sîm-beden mâh-tâbdan

Te'sîr-i feyz-i bâkî olur rûz-ı haşre dek
Her zerresi neşât ile kalkar türâbdan

Dolâb-ı çarh teşne-i 'aşk ile çevrilür
Mesmû' eyledük bunu biz şeyh ü şâbdan

Nâ-mahrem oldı duhter-i rez görmege bize
Nâzir olur derîçe-i câm-ı habâbdan

Hâdi zelîl-i fülki nedâmetle geçmişüz
Her mevci mahz-ı âteş olan kişver-âbdan

Bu nev-şigüfte-i safha-ı ma'nâya ey Sa'îd
İste nazîr bir dâr-ı 'izzet-me'âbdan

36b.

126.

... / ... / ... / ...

Bize bir şûh-ı levendâne-reviş yâr olsun
Cilvesi hûş rübâyende-i bâzâr olsun

Dişleri dürr-i 'Aden gözleri âhû-yı Hotan
Ruhı gül-berg-i semen gamzesi Tâtâr olsun

Olmasun ‘umde-şiken belki nihâl-i kaddi
Mîve-i mihr ü vefâ-şân ile pür-bâr olsun

Hased ol rind-i hümâyûn-fer-i sa‘d- ahtere kim
Böyle bir hûb ile halvet-zede her-bâr olsun

Mezheb-i ‘aşkda makbûldür ol ‘aşık kim
Sînesi külhen-i ‘aşk dîdesi hûn-bâr olsun

Geldi çün vakt-i bahâr gaflete düşme zînhâr
Bir civân şîşe be-dest âb-ı çemenzâr olsun

Böyle bir gam-şiken-i sohbet-i nâ-dîde için
Kendi bir rind-i cihân şâ‘ir-i sehâr olsun
Olmasa bu gazelüñ lafzı tasannu‘la Sa‘îd
Bâg-ı tab‘uñ gülidür zîver-i destâr olsun

127.

.--- / .--- / .--- / .---

Dil-i sûzân-ı huşkum oldı hasb-i dîde-i terden
Cihâna sûz-i bahrin dîn-terdür hâsılı berden

Olan ‘ibretle nâzir irtihâl-i ehl-i dünyâya
Hemân dir merd-i cân-bâzuñ güzârı heft-çenberden

Hakîkatle mecâzuñ câmi‘idür vâsıl-ı ma‘nâ
Ne mümkün kuvvet-i pervâz murg-ı cism-i yek-perden

Bulur ‘ayş-ı şenî şîr-i nefesi eyleyen maktûl
Görülmez mi olur nân-pâreye nâ‘il geçen serden

Eyâ fazl ile sözdür câhı tahkîr eyledüm sanma
Gelür mi san‘at-ı âhen-gerân dest-i zer-gerden

Muhakkak ehl-i isti‘dâda lâzım hizmet-i üstâd
Meh-i nev iktibâs-ı nûr ider hurşîd-i enverden

Kelâm-ı hikmet-i ‘âleme girân-cân câhildür
Hemânâ seng-i saht âsiyâb itdi dürgerden

Olur nâ-yâfte-dil ma‘ni-i şî‘rüm iden tahkîk
Belürmesin bilür niyyet girân-ı pâk cevherden

Olam dirseñ cihânda şâ‘ir-i efrâddan ma‘dûd
Sa‘îdâ müstefîd ol şî‘r-i Nâbî-i suhan-verden

128.

-- / -- / -- / --

Âteş-zebân-ı pey-rev-i pîr olmak isterin⁵⁴
Esrâr-deh-i kilik-i debîr olmak isterin

Dil hâh-ı hîz-i pîşe key-i şâ‘irânen
Şehr-i tenhâ-yı hâme-sarîr olmak isterin

Bir mâh-rûya muktebis-i nûr-ı ‘aşk olup
Pertev-fezâ-yı mihr-i münîr olmak isterin

Dil beste halka halka-ı zülf-i siyâh ile
Âlûde-i gubâr-ı ‘abîr olmak isterin

Gâhîce zîr-i destümde muhkem idüp anı
(Mülk-i) safâ-yı nâze emîr olmak isterin

(Bir)‘andelîb-i gonca-ı nâ-fem serây olup
Bir şûh-ı dil-rübâyâ esîr olmak isterin

Her satrı şerha-i sîne ser-tîz-i gamzeden
(Cây-ı) girişme içre habîr olmak isterin

Lehce-tırâz-ı ‘Örfi-i Şîrâz olup Sa‘îd
Âteş-zebân-ı pey-rev-i pîr olmak isterin

129.

-- / .-- / .-- / .--

Her-gâh ki endîşe-i hûbân iderin ben
Ezhâr ile pür ‘ayş-ı gülistân iderin ben

Sûziş-i dilüñe idemem güfte-i çâre
‘Aşk-ı dili hurşîd-i drahşân iderin ben

Bir kerre senüñ cây-güzârüñda bulunsam
Çeşm dürini hâk ile yeksân iderin ben

37a.

Her demde girer beynine ‘uşşâk ile yârüñ
Âh-ı dili tesâ‘ud rakîbân iderin ben

Her gün bu kadar sîneme zahm urmaga bâ‘is
Meşk-i sitem-i kaşı kemânân iderin ben

Günden güne olmakda tenüm müydan ez‘af
Tahyîl-i kad-i müy-ı meyânân iderin ben

⁵⁴ Bu gazel derkenardadır. Parantez içindekiler tamir görmüştür.

Gitmiş bu zemîn üzre Sa‘îd Nef‘i-i üstâd
Nahl-ı kalemüm pey-rev-i Hassân iderin ben

130.

-.-- / -.- / -.- / -.-

İsteyen leb-nemege kurbân-ı cânân olmasun
Rûz şeb virür şeker ‘aşk-ı civânân olmasun

‘Âşık kalbi şefîk olsun o serv-i ser-keşüñ
Devrden ‘arz-ı ruh ile mâh-ı tâbân olmasun

Zîr-i pâyinde turâb olsam kadem basmaz geçer
Kimsenüñ yâri aman mihr-i dırahşân olmasun

Cismini mülk-i melâhatde mehüm olsun diyen
Nâzır-ı hûn-rîz-kâr-ı tîr-i müjgân olmasun

Humret-i çeşmi eser itmiş cemâl-i pâkine
Kimseler yâr-ı nez ü hem-bezm-i mestân olmasun

Bulmayan şöhret cihân içre meger ‘âşık degül
Mümteni‘ ‘âşık olup ‘âlemde destân olmasun

Sîneñi tasvîr-i hûbân itmeden dûr it Sa‘îd
Dil nazar-gâh-ı Hüdâdur kâfiristân olmasun

131.

.--- / .--- / .--- / .---

Ne tapsun lâle vü sünbüle gül serv-i semenlerden
Çü hâlî sahn-ı gülşen serv-kad gonca-dehenlerden

Dil-i şûhum hayâl-i tâze ister sîneye yohsa
Ne minnet vasla o nâ-zâr ile yâr-i kühenlerden

Bu ‘asruñ dil-beri hep yüzi yirde olduğındandır
Geçilmez ki ire la‘li küyü vasl içre dillerden

Aşup bir nice yoldan kûha bellü râh irüp soñra
Girer bâg-ı visâle böyle yâdumda olanlardan

Sa‘îdâ mîr-i kilke terbiyet üzere hâs oldum
Biraz nâ-refte vâdi pey-rev-i sâhib-suhanlardan

132.

..-- / ..-- / ..-- / ..--

Câme-i surh ile her dem ki hüveydâsın sen
Şafak içre görünür mâh-ı temennâsın sen

Nice mümkün ola tûbâya müşâbih kaddûñ
Cünbiş-i şîve-i refât ile a'lâsın sen

Ne var ol gerden-i kâfûr ile ol la'1-i lebûñ
Bir içim âb yâhud katre-i sahbâsın sen

Câme-i sebz ile virdükce hırâma ruhsat
Çemen içre salmur serv-i dil-ârâsın sen

37b.

Yine bu nazm-ı revâ-bahş ile el-hak ki Sa'îd
Reşk-endâz-ı dil-i sûz-ı nazîmâsın sen

133.

.--- / .--- / .--- / .---

Şarâb-ı teşne-i 'aşkuñla kim mestâne döndüm ben
Dilümde âteş-i kûh-ı tecellîyâne döndüm ben

Ne gam-perver sitem-i dür-i eşke ceyb ü dâmânım
Egerçi gavta-kâr-ı şûr ile 'ummâna döndüm ben

Yakup cism-i za'îfüm subh-gâh-ı şem'-i kudsîden
Olup gerdân u sûzân derd ile pervâne döndüm ben

Dil-i sâf u hayâl-i hâs ile dünyâ-yı dîn içre
Sadefe gûşe-gîr -i katre-i nîsâne döndüm ben

Bulınca vâdi-i tahkîk içre gevher-i ma'nâ
Çeküp endîşe târ-ı sübha-i mercâne döndüm ben

Bihamdüllah elde hâme-i gevher-nisâr-ı feyz
Sadef-tab'-ı Selîmem bahr-i bî-pâyâna döndüm ben

Baña her mâye-i 'izzet Sa'îdâ besdür istimdâd
Dilüm bir genc-i mahfî hazret-i sultâna döndüm ben

Dimâg-ı 'âleme irdi gül-i eş'âr-ı hoş-bûyum
Bu sûz-ı 'aşk ile bir micmer-i sûzâna döndüm ben

134.

-- / .-- / .-- / .--

Geçdük senüñ ey çarh-ı cefâ-cû keremüñden
'Afv eyle bizi dagdaga-hîz elemüñden

Oldı seheri gonca-dehenler gül-i handân
Ey bülbül-i şûrîde bu feyz oldı demüñden

Güzlâr olur dîde-güşâ-yı reh-i hasret
Bir kerre sabâ süriye hâk-i kademüñden

Olur dil-i ‘uşşâkda tâvûs-ı ma‘ânî
Ey kebg-i suhan cilve-ger oldukca femüñden

İhsânüña minkirdüm eger olmasa ey çarh
Her dâg-ı gam-ı sîne felekde deremüñden

Hurşîd tehî-câm nukl encüm ü meh nân
Pes rivâ süreyyâ ki felek bezm-i Cemüñden

Her tâze-suhan-gûlara ‘aşk ile Sa‘îdâ
Bu gonca-i ebkârî lisân-ı kalemüñden

Cüş itdi yem-i reng-i gülistân-ı fesâhat
Açılmada gülhâ-yı ma‘ânî rakamuñdan

135.

-- / .--- / -- / .---

Nûş-ı mey-i ‘aşk itdüm ben câm-ı Elestîden
Sad-şükr halâs oldum kayd-ı ten-i hestîden

Pervâne-i lâhûtem izhâre-i şem‘-i ‘aşk
Bâl ü perümi yakdum şeb şu‘le-perestîden

Çekdücce mey-i ‘aşkı her câm-ı muhabbetden
Âteş-i yem olur her sad- hâlet-i mestîden

38a.

Tomâr-ı şeb içre gerçi güherüm ammâ ki
Rûm içre yatur mugber dil pâye-i püştîden

Zann itme Sa‘îdâ sen zâr-ı dil ü mahzûnem
Ol şîşe-i hâtırdur âzâr-ı şikestîden

136.

.--- / .--- / .--- / .---

Şikeste şîşe-i dil cevr-i saht-ı dil-rübâlardan
Tenüm pür-dâg-ı mihnetdür levendâne edâlardan

Dilüm yagmâ idüp ol gamze-i Tâtâr mansûrî
Fakîr oldum meded ma‘dûd iken agniyâlardan

Kapukulu olurdum ol meh-i Tâtâr nice ger
Beni ‘add eyleyeydi âsitânında gedâlardan

Meyân sadak geçürse bir müje ebrûdan ok- vâzı
Kaçan rencide olsa ‘âşıkân-ı bî-nevâlardan

Nöker kıldı diline bûse ‘atâsı Sa‘îdâyı
Nola olsa o tıfl-ı şûh-ı şîrîn mîrzâlardan

137.

.--- / .--- / .--- / .---

Nesîm-i vuslat esmez olalı her verd-i ra‘nâdan
Açılmaz oldu kâm-ı gonca gülzâr-ı temennâdan

Hümâdur ol dü-zülf-i yâr kad-i dilsitân üzre
Mahaldür her ne deñlü itse ger pervâz bâlâdan

Leb-i la‘lûñ nıgehûñ çeşm-i ‘uşşâk eylemiş yâri
Çekîde vasl-hîz katre-i mey câm-ı sahbâdan

Görince bülbül-i dil eşk-i çeşmin âl-gûn itdi
O reng-i mevc mevc ruhları gül-penbe hârâdan

Sa‘îdâ ser-te-ser gûş oldu çün gül-meşreb-i bârân
Dökerken ‘andelîb-i hâme âlûd itdi ma‘nâdan

138.

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Meclise nîzeñ dem ursa negme-i mâhûrdan
Bir nefesdür mürde dil ihyâsı içün sûrdan

Telh-kâmem ben baña ta‘n-ı ‘adû virmez ziyân
Mârdur bî-behre zahm-ı merd-i efyûn-hûrdan

Sitem-i ‘âlî çe sevdâ mâ ki çarh-ı bâ-şinâs⁵⁵
Cevherüm fark eylemez feryâd çeşm-i kûrdan

Bulmaz âvâz-ı safâyı dil-şikest-i ‘âşıkân
Kâse-i tanbûr olsa kelle-i fagfûrdan

Neyleyem câm-ı safâ şîrîn-dimâgum ba‘d-ez-în
Ahz idüp âhengüm âvâz-ı per-i zünbûrdan

Bezm-i meyde eylemezler fark-ı çeşm-i ‘âşıkân
Gerden-i berrâk olsa şem‘a-ı kâfûrdan

‘İşret-engîzân-ı güftâr-ı müselleme ey Sa‘îd
Nabz-ı ‘ayşî fark iderler şetme-i tâbûrdan

38b.

⁵⁵ “Bana, alışıktığım çarhtan bunca sitemler ne sevdâdır?”

139.

.--- / .--- / .--- / .---

Gören hû-deh nigâh-ı gamze-i ser-tîzi dilberden
Bilür sâde her âb u tâb-ı rû şemşîri cevherden

Niger dür-dâne gül-çîn olsa eyler bûseler ta'lik
O bâg-ı hüsnde şeftâlu-yı rûyı müzdverden

Olnca pür-girişme mest-i çeşm-i âhu-yı şûhı
Görünmez dâmen-i tîgi nigâhı müşg-i ezferden

Kanı bir kâm-yâb-ı şûh-meşreb 'âşık-ı sayyâd
Ala rindâne mey teklîf-i bûs-ı her şeb-i gerden

Bu vâdîde Sa'îdâ reh-nümâdur sâlik-i hoş-gû
Olnca hâme pey-rev tâze-gû sâhib-suhanlardan

Harfû'l-vâv

140.

.--- / .--- / .--- / .---

Görince çeşm-i yâri gamze-i dil-dûza hem-pehlû
Ele almış didüm gör hançer-i ser-tîz-i pür-câdû

Şemîm-i câne râhat-bahş olmaz kâkül-i tâze
Dile mâye nigâr-ı zülf-i 'anber-bârdandur bu

Bize her mâh u rûz endâmına ân olsa pîrâye
Dil ikbâl eylemez illâ ki dil-ber olsa da gül-rû

Bu şeb ol mâhı zîb-âgûş-ı vasl hâfice itdüm
Deve gördüñ mi didi böyle vahşi görmedüm âhû

Çekerdüm âh-ı serdî hân-kâh-ı sîne-i gamda
Isındurdu hele bir pâre 'aşk-ı na'ra-ı yâhû

Sen âdem hârı mı zann eyledüñ ey mâh-rû bendeñ
Niçün bizden kaçarsın ey perî-refâtâr u merdüm-hû

Olup hem-câ seg-agyâr iderler teşne-hûnlıklar
Güzâr eyler Sa'îdüñ 'ömri hem çü Fâtiha⁵⁶-gû gû

Harfû'l-hâ'

141.

-- / -- / -- / --

İtme hakâret ile nazar kimse hâline

⁵⁶ Kur'an 1

Tâb-âver-i ‘azâb olamazsın vebâline

İtmez kabûl himmet-i şâhâ bî-rû ider
Kâni‘ olan ‘abâsı ile kûteh şâlîna

Makbûl eyle hâhiş-ı merd-i garîbi kim
Mahşer gününde sâtir olur infî‘âline

Her gördüğün ‘azîz bilürseñ ‘azîzsın
Virme derûnı zann-ı bedün ihtimâline

İtdüm Sa‘îd pîr-i hordan bu pendi gûş
İtme hakâret ile nazar kimse hâline

142.

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Hayl-ı hûbân içre sensin tab‘a ancak kâfiye
‘Âşık-i kalb-i marîze la‘l-i nâbuñ şâfiye

39a.

Mümteni‘dür vuslat-ı âgûşa çekmek sen şemi
Nakş-i şûr-engîz tasvîrûñ gönülde vâfiye

Kîl ü kâlüm safha-i süfr-i cemâlünde senün
Hüsn-i hat ile yazar hattât-ı kudret sâfiye

Tâk-ı hüsnünde hilâlün seyri istib‘âddur
Tâlib-i vasla mü‘ekkidli düyûn-ı nâfiye

Nûn-ı ‘âşıkdan şarâb-ı nâzı çekdükce saña
Fevc-i ervahtan gelür âvâz-ı “sıhhâ ‘âfiye”⁵⁷

Kilk-i hoş-gûyuñ zebânın eyle iskât ey Sa‘îd
Teng-terdür meşreb-i ehl-i hünerden kâfiye

143.

--. / .--. / .--. / .--

‘İydiye buluşmaga giderken hâcesine
Bî-tâb sarıldum o mehün ben paçasına

Dün savdı bizi bir iki agyâr ile gördük
Mestâne-reviş gitdi hemân kaplıcasına

Bu çarh-ı denî rûy-keş olmuş bize şimdi
Mânend-i zenân küsgi iderler kocasına

⁵⁷ “Âfiyet olsun!”

Biz tûti- dilüz bâ'is ola sevk-i kelâma
Biz şûh-ı levendâne gerek ki açâ sîne

Bir bûse kabz itmege yetmedi Sa'îdâ
Bâzâr-ı muhabbetde pâ-deş Kozlucasına

144.

-.-- / -.- / -.- / -.-

Vesme vü sürmeyle bildük tâb virdüñ kendiñe
Kâküli sünbül kokar gül-âb virdüñ kendiñe

Süzilüp mânend-i şâhîn-şikârı ol dü-çeşm
Nergisüñ mahmûr şarâb-ı tâb virdüñ kendiñe

Râh-ı kûyuñ kesret-i 'uşşâkdan mesdûddur
İhtişâm-ı ferruh u deryâb virdüñ kendiñe

Yâd ayık girmiş didüñ bâg-ı cemâlüm içre dün
Nâ-pesendâne niçün sen hâb virdüñ kendiñe

Gûşe-gîr-i ravza-i hüsnüñ hayâlüm hayliden
İncinürsin ya niçün şâd-âb virdüñ kendiñe

Şöyle âmed-şod iderseñ kûy-ı yâre ey Sa'îd
Gösteriş hâssiyyet-i sîm-âb virdüñ kendiñe

145.

-- / --. / --. / --.

Bizi kelâm-ı halk-ı füsûn u fesâneye
Gelmiş gibi o şûh gice kahve-hâneye

Oldı şebîh kesret-i 'uşşâk ile derüñ
Hâcet mi kaldı halka sefer âsitâneye

Varduñ hezâr da'vetüñi itmeyen yire
İtme kadem dirîg fakîr ile hâneye

Hûbân-ı 'asr encüm ü hürşîddür o meh
Oldı efendi Yûsuf-ı sâni zamâneye

39b.

Her demde 'ayş u 'işreti zânû-yı yârdur
'Âlem hasedde zevk-i gînâ-yı kemâneye

Zâhid düşürdi vuslat-ı âgûşa şâhidi
Olduk vukûf şu'bede-bâz-ı zebâneye

Ru'yâda kendini görüp ol sîmîn-ten ile
Gûyâ emîn itdi bizi sîm-hâneye

Tarz-ı garîb vâdi-i tâze-edâ ile
Söz yok Sa‘îd bu gazel-i şâ‘irâneye

146.

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Yalvaruñ ol şûh-ı dil-hân-hâra Allah ‘aşkına
Rahm kılsun bu dil-i bîmâra Allah ‘aşkına

Sûziş-i kalb-i devâm-ı ‘âşık-ı şeydâ için
Görmedük hiç böyle âteş-pâre Allah ‘aşkına

Pertev-i ‘aksiyle dil Tûr-ı tecellîzâr olur
Sad-pesend olsun ruh-ı pür-nâra Allah ‘aşkına

Kendüyi ol rûy-ı âteş-tâba teşbîh itmesün
Söyleyin hurşîd-i zerrîn-târa Allah ‘aşkına

Vâdi-i kâmil-pesend içre helâk olmuş gider
Pây-bend ur kilik-i hoş-reftâra Allah ‘aşkına

Eskimiş bu nev-zemîn hayli tekâpûlar ile
Geç dönüp nevbet Sa‘îdâ- râha Allah ‘aşkına

147.

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Âteş-i ‘aşk –ı dilüm tamuya beñzer beñzese
Bu ten-i zâr-ı za‘îf mûya beñzer beñzese

Sînede der-kâr olaldan gamze-i çeşm-i siyâh
Şerha-i sînem gül-i şeb-bûya beñzer beñzese

Nev-resîde hat-ı müşg-âmîzüñe olmaz nazîr
Gösteriş ol zülf-i ‘anber-bûya beñzer beñzese

Halka-i zülf-i mu‘anber içre ol hâl-i siyâh
Hâme-i verz-i ‘anber kendüye beñzer beñzese

Ola hurşîdüñ dü- kursı rûyuña teşbîh-i tâm
Meh hayâl olsa hilâl-ebrûya beñzer beñzese

Seyr idüp didüm o şûhı gûşe-i gehvârede
Ney-süvâr-ı tıfl-ı ser-keş-hûya beñzer beñzese

Mutribâ-yı kalem-i destüñde gûyâ ey Sa‘îd
Nagme-sâz-ı bülbül-i hoş-gûya beñzer beñzese

148.

.--- / .--- / .--- / .---

Nedür ol hatt-ı nev-pûş-ı siyeh ruhsâr-ı âl üzre
Hücûm-ı ‘asker-i Efrenc zemîn-i portakâl üzre

Ya hod kim hatt-ı sebzûn ol leb-i şekker-nevâl üzre
Nüzûl-i sebz-pûş Hızrdur âb-ı zülâl üzre

Degül mutallak-ı leşker-küş-i ‘Abâsiyân hattıñ
Cemâl-i mülki teshîr eyledi âl itdi âl üzre

40a.

Meh-i nev ebruvân-ı dil-bere teşbîh-i nâkîsdur
İden vesm-i ma‘ânî-i hayâlidür hilâl üzre

Çekilmiş turralar bir levh-i hüsn üzre dü-tugrâdur
Dü-sâhibdür nişânı mülket-i şâh-ı cihân üzre

İdüp la‘l-i lebûne hâl-i ‘anber-büyünuñ sırrın
Didüm gör hüsn-i hatı nokta-i yâkûtı Zâl üzre

İdüp rind-i dilümle mest-i seyr âyîne hâkûñde
Koma bu cism-i zârum bir gümân ile vebâl üzre

Delîl oldı hırâm-ı kaddi ol bir serv-i ser-keşden
Anuñçün bitmedi hîç mîve-i vasl ol nihâl üzre

Olurdi feth-i vuslat ‘ukdesi zerrîn kemerinden
Mukaddemce saralum çözmege Keşmîri şâl üzre

Leb-i şîrîn-keîlâmuñ fâtihi telh-i ‘itâbuñdur
Sürûr-ı kalb-i hüzne ol bedeldür iştîmâl üzre

Çün istimdâd-gîr-i feyz-i rûh-ı şeyh enîs oldum
Sa‘îdâ nola tercîh olsa şî‘rüm her kemâl üzre

149.

.--- / .--- / .--- / .---

Çeküp hûn-ı derûnuñ nûş iderseñ eyle demlerle
Ki biñ minnet-keş olmak câm-ı ‘işretten elemlele

Çemende ‘andelîb-i zâr âvâzını basdurmaz
Ağız bir itsek ey gül her nefesde gonca-femlele

Dehen ‘aynına almaz ‘işret-i çarh-ı sitem-kâruñ
Lebûñ yâdına mey nûş eyleyenler câm-ı Cemlele

Niçe bir hâne-i agyâra ey meh pertev-endâzî

Ki bir dem külbe-i ‘uşşâka gel şâhum keremlerle

Sirişk-i çeşmi mercân dâg-ı sîneñ zînet-âlûd it
Giderseñ kûy-ı cânâna dilâ git muhteşemlerle

Benân-ı dest-i yâri yâd idüp yazduñ Sa‘îdâ sen
Sevâd-ı şî‘r-i pâki sîmden kudret-kalemlerle

150.

..-- / ..-- / ..-- / ..-

Diyemem böylece etvârcıguñ bilmem ne
Baña ey mug-peçe etvârcıguñ bilmem ne

Râst geldükce geçersin dile yay ebrû
Bize torluk çeke etvârcıguñ bilmem ne

Dile bes hançer-i gamzeñ nedür âh ol müjgân
Yapunursın niçe etvârcıguñ bilmem ne

Eyledüñ va‘de-i vasluñla Sa‘îdi mesrûr
Yine geçdin gice etvârcıguñ bilmem ne

40b.

151.

.--- / .--- / .--- / .---

Odur ol zülf-i yâre ‘âşıkân âheste âheste
Odur cân-bâze menzil-rîsmân âheste âheste

Bilür vâcib cân ile ‘âkilân tefrîk-i a‘dâyı
Olur cem‘iyyet-i rişte gider âheste âheste

Koşar sâlik reh-i himmetde bâ-vâsıl olur Hakka
Bulur bahre vusûl âb-ı revân âheste âheste

Neden ‘aksine devr eyler ser-i erbâb-ı ‘irfâne
Yıkılmış gösterür gör âsumân âheste âheste

152.

.--- / .--- / .--- / .---

Ne sûd itmiş bulur gül bûyı ta‘n-ı hârdan soñra
Olur tiryâk –i mısırî zehr-i zahm-ı mârdan soñra

İderse çarh bir kez ger nigeñle dil-i sûzâna
İder ehl-i dile sad - hançer-i âzârdan soñra

Keser efgânın ‘âşık tâb-rûy-ı dil-rübâdan soñ
Olur hâmûş bülbül mevsim-i gülzârdan soñra

İder câm-ı muhabbet nûş iden bâtıl-ı şûr-âgâz

Görüp Mansûrî Hak-gû merd iken ber-dârdan soñra

Güzeşte cürm ü her-endîşe kâr-ı merd-i Tâ'ibdür
Oturur çü diyâr-ı fikr ider bî-dârdan soñra

Sa'îdâ terk-i dünyâ oldılar ol 'âkıbet nisyân
Makâmın yâd iderler çarh-ı pür-girdârdan soñra

153.

-- / .--- / -- / .---

'Âlemde şu kim kalur bir serv-i hoş-âzâde
Şâhen-şeh-i mülk-i 'aşk olsa nola ma'nâde

Açma varakı seher ey bülbül-i dil dem-keş
Esmân-ı vefâ umma her bir gül-i ra'nâde

Bâd-ı seher-i gülşen oldukça güşâyış-kâr
Hakkâ ki çemen içre ezhâr-ı sabâ-zâde

Hazret diyü da'vet itdüm o perî-rûyı
İsâra dil ü cânım nakdin idüp âmâde

Zahm-ı ten-i nâ-sûrem oldukda şerer-efşân
Bilmem ne ile sâlik itsem dili feryâde

Ma'mûre-i fezâ-yı nâb ile Sa'îdâ sen
Sürdüñ feres-i tab'uñ hoş-râm-ı suhan-dâde

154.

.- / ..-- / .- / ..-

Görince ol leb-i la'li şarâb renginde
O şûha dil meze itdi kebâb renginde

Dü-çeşm-i mest-i siyeh şâh-bâz-ı keyf -âlûd
Süzildi kebg-i dile mey-i hâb renginde

Gül-i ruhuñ olıcak çü 'arak olur bû-yâb
Meşâm-ı bülbül-i hâhiş gül-âb renginde

İdüp hilâf şeb-i va'd ider o subh-ı tulû'
Ki böyle mâh kanı âfitâb renginde

41a.

Sa'îde itdi nefes şeyh Feyzi-i Kefevî
Bu şi'r-i nâdire-zâyı cevâb renginde

155.

.--- / .--- / .--- / .---

Düşer üftâde dil-ber üstine vuslat-pezîr olsa
Eger bâg içre adum ol nihâli mîve-gîr olsa

Ben ol âşufte-dil-hâh-ı nevâ-yı bezm-i 'irfânem
Gerekmez sâz -ı dîger nây-ı hâmemden sarîr olsa

Mey-i kâm ile mestân-ı hoş-âvâz hil'at-i zer-kâr
Pelâs-ı 'ârifîdür hurde-bînle ger harîr olsa

Ne mümkün târ-ı 'aşkum eylemek her-nev-hata ta'lîk
Olan dil-ber bize cevher-şinâs-ı kadr-i pîr olsa

Dil-i zârûm eger matlab-res olursa bulur ârâm
Keser gûdek figânın mâder-i pistân-ı şîr olsa

Sa'îdâ bu hayâl-i tâzeye şâyestedür hakkâ
Kırımıñ şâ'ir-i hoş-gûlarından ger nazîr olsa

156.

-- / -- / -- / --

Rindâne hayli şevk gelür sûr-ı 'ıyd ile
Âhir ider musâfaha bir hûrşîd ile

Kaddûñ bülend olduğımı çokdan añladuk
Ey mâh ölçelüm seni gel serv-i bîd ile

Beñzer rakîb sûret-i dîvâr-ı kelîme
Ülfet-keş olma mürde-i kâfir-kedîd ile

Eglence âh-ı âteşimüz eşk-i çeşmümüz
Kalduk mekân-ı 'aşkda iki mu'îd ile

Olsun ba'îd-i meclisüñe ol şakî-i seg
Gel yâr-ı pür-vefâ olagör sen Sa'îd ile

Harfû'l-yâ

157.

... / ... / ... / ...

İdüp eflâk-i hakîkatde hilâl ile beni
Baña gösterme mecâz içre güzeller seveni

Nûr-ı tevhîdüñi nakş itmek için fass olsun
Katre-i hûn-ı ciger aña 'atîk-i Yemenî

Rişte-i hûşuma dürr eyle kelâm-ı 'ulemâ
Girmesün gûşuma lâf-ı har-ı her dîn u denî

Çün karîb oldı 'adem bahrine keşti-i vücûd
Ten kenârında reh-i Hakka çevürdüm dümünü

Şâhid-i ‘aşk ile âşufte-dil it her şeb ü rûz
Göze göstermeyesin her sanem-i sîm-teni

Sürme it çeşmüme kîmyâ-yı kanâ‘at hâkin
Ehl-i dünyâ eşiginden beni sen eyle ganî

Dem ura hikmet-i hakîkate Sa‘îd şî‘ri
Gün gibi pertev idüp ‘aşk ile her bir suhanı

41b.

158.

.--- / .--- / .--

Çıkardum âsumâna dûd-ı âhı
Anuñ gök olduğu işte güvâhî

Hayâlin çeşme gelse yaş dökerin
Ne hoş şî‘r eylemek âb içre mâhî

Belâ tîrin atar çeşm-i kebûdî
Belâ-yı âsumânîdür nigâhı

‘Aceb hûn-rîzdür kittâl-i gamzeñ
Müje pîşinde saf urmuş siyâhî

İderdi hüsn-i nazmuñ görse tahsîn
Sa‘îdâ mîr-i hüsvî mîr-i şâhî

159.

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Sûz-ı ‘aşk ile Hüdâ kibrît-i ahmer it beni
Şeb-çerâğ-ı şu‘le-i mihr-i münevver it beni

Nâr-ı ‘aşk icrâ-yı tende rûh-ı ‘Abdi şems idüp
Sûziş-i dilden izâfe kîmyâ-ger it beni

Tîg-i cevher-dâr-ı tevhîdüñle dilde tâb vir
Ceyş-i iblîs ü hevâya sen muzaffer it beni

Hânumân-ı kalbe nâr-ı ‘aşkuñ ile âteş ur
Eşk-i dâğ-ı hasret-i sûzân ile zâr it beni

Cezbe-i her-gûneñi ben zâra eyle bâl ü per
Kat‘-ı ba‘d-ı nefis için tâvûs-peyker it beni

Ahker-i nâr-ı hakîkat eyleyüp bendeñ Sa‘îd
Germ-cây-ı ‘aşk ile hem-çü semender it beni

160.

.--- / .--- / .--- / .---

Bahâr oldı getür rindân için şu câm-ı berrâkı
Zamân-ı def^{ce}-i gamdur lutfuña vâ-bestedür sâkî

Açılmış allar ile tâzeler sahn-ı çemenzâre
Sadâ-yı nevha-ı ‘uşşâk pür itdi bu nüh-tâkı

Kızardı çehre-i hûbân meyle pür –kemâl oldı
Nola alsak birer şeftâlû-yı pür-âb ü dürâkı

Geçüp terden ‘arak-rîz oldı rûy-ı dil-berân üzre
Olup nâzir hümâdan çarh urur pervîn âfâkı

Sa‘idâ kıl tazarru‘ hazret-i Vehhâb-ı bî-çüne
Hemân dūr eyleye bu zevkden şeyhân-ı zerrâkı

161.

-.-- / -.-- / -.-- / -.--

Servden meyyâl akar bir âba beñzetedüm seni
‘Aks-i hüsn-i yâr ile meh-tâba beñzetedüm seni

‘Aşk ile yandukca ben ey sîne âteş sendedür
Hak budur kim külhen-i pür-nâra beñzetedüm seni

Göz yumup açıncadır ey bîve-i dünyâ-yı dún
Müddet-i vasluñ hayâl-i hâba beñzetedüm seni

42a.

162.

--. / .--. / .--. / .--.

Hengâm-ı tarab kıldı Hüdâ tâze bahârı
Görsek nola câm-ı mey ile zevk-i hisârı

Nev-rûz irüp hâce-i Rûm olmada bülbül
Hânende-i şâh-ı gül olup kılmada zârı

Gâhice ‘Irâk ile segâh ile muhayyer
Zîr-efgen ider gâhice dem-beste-nigârı

‘Uşşâk hümâyûn rehâ-yâfte-‘ameldür
Bir tâze ile seyr ü hırâm eylese bâri

Yek-câm-ı keşîde olıcak bûselik ister
Gerdâniyedür ‘âşîka şükrümüze varı

Bir mâh o meh kim hâl-i ruhı bendir-sûret
Her gamze-i merdüm-keşi âhû-yı Tatârî

Geh bâd-ı seherle olup ârâyiş-i gülşen
Geh seyr-i çemenzârda ol âb ile cârî

Bir hâlini Lâhûr ile Keşmîre deyişmem
Gül-çehre-i Rûm olsa baña Tunca kenârı

Gül-geşt-i musallâ ile Şîrâzı niderdi
Bir böyle deme düşmiş Sa'îdüñ ser ü kârı

163.

-- / .-- / .-- / .--

Zülfüñ dil-i sad-pâremüze şâne gelür mi
Murg-ı hevese hâl- ruhuñ dâne gelür mi

Hep böyle mi gavgâ-yı 'adû örtine perde
Merdân-ı muhabbetle ya meydâna gelür mi

Pervâzda havâhiş-geri câdû-yı gamze
Ol gonca-dehen hûn-ı dile kanagelür mi

Ol peri olur mı 'acabâ beste-i teshîr
Efsûn-geri-i sübha-i mercâne gelür mi

Haşâ ki Sa'îd bûs-ı bahâ-yı leb-i rengîn
Zî-kıymet-i sad-la'l-i Bedehşâna gelür mi

164.

.- / .. / .- / ..

Safâ-yı 'işret-i dilde felek be-kâm gibi
Elinde pür mey olan reng-i lâle-câm gibi

Olur remîde hat-ı tâze rûy-ı dil-berde
Kim itdi pertev-i hûrşîdi vakt-i şâm gibi

Meger ki Rûm ilide renc-i fakrsârîden
Yapışdı âh girîbânuma huddâm gibi

'Aceb mi olsa safâ-yâb râh-ı pâ-ber-dûş
Olan o mâh ile pîçîde elif lâm gibi

Resîde mîve-i vaslında âb u tâb ammâ
O şûh göstere 'uşşâka nîm-hâm gibi

Sa'îd tûti-i kilküñ 'aceb letâ'if-kâr
Suhanda Sâbit-i dil-şâd hoş- kelâm gibi

42b.

165.

..-- / ..-- / ..-- / ..--

Görse ‘âşık kapılıp tâb-ı ruh-ı dil-dârı
Cezb ider mihr-i felek zerre-i bî-mikdârı

Salın ey mâh gülistâne olup pür-şîve
Serv görsün nic’olur kâ’ide-i refâtâr

Nazaruñ var senüñ ol gamze-i fettâne meger
Kullanursın dili yagmâ için ol Tâtârî

Bî-direm ‘âşıkâ hûbân olamaz dil-beste
Eger olursa buz üstinde olur bâzârı

Hûn-ı dil kalmadı katre dil-i bî-kânımda
Gözüñ itdi gibi mey-hâre-yi hûn-hârı

Hasret-i halka-i çeşmüm siyehüñden salmış
Kumrı-ı bâg-ı safâ gerdenine zünnârı

Âh bir kez serüme konsa hümâ-yı devlet
Bir gedâyem nola şâh eylese lutf-ı Bâri

Hânedân-ı şeref ikbâl-i sa‘âdet ne gezer
İbn-i vakt-i ser-i hûrân ile devlet-kârı

Bezm-i ‘irfânda Sa‘îdâya gazel-gûyî bes
Neylesün tarz-ı kasîdeyle idüp cerrârî

166.

--. / --. / --. / --.

Hatt-ı sehâb mihr-i ruh-ı yâri sakladı
Hayfâ metâ‘-ı kıymet-i cânı ayakladı

Tâtâr zan mı itdi rakîbi o mâh-Türk
İt gibi dûr- bâşı suhanla padakladı

Çarh itdi dâg-ı sad-gamuñ ile tenümde zîb
Gûyâ Kalender itdi beni tumturakladı

Üftâde oldı bülbül –i dil-haste gâlibâ
Şeb subh olunca bir gül-i âla sabâkladı

İdüp ‘inâyet-i dest savup şeyh-i huşkî rind
Hidmet yanaşdurup evhara hoş yarakladı

Ta‘lîm idince kâfiye-i teng-i ‘arsada
Elde kümeýt-i kalem Sa‘îd çaplakladı

167.

-.-- / -.- / -.-

*Men ki rind-i mey-perestem yelleli
Mey-hâr-ı bezm-i elestem yelleli*

*Ân-cihân ân-mey dilem te'sîr kerd
Tâ-ber-în eyyâm-ı mestem yelleli*

*'Aşk ile mânend-i tîr-i ber-hevâ
Ez-be-hem-sân çarh cüstem yelleli*

*Nûş kerdem çün şarâb-ı 'aşk-râ
Defter-i nâmûs şüstem yelleli*⁵⁸

*'Aşk ile oldum zer-i hâlis gibi
Tîre-hâkem gerçi mestem yelleli*

*Saht-gâh-ı 'aşkda sultân olup
Zulmet-i gamdan çü Rüstem yelleli*

43a.

*Himmetüm bâzı bülend-pervâzdur
Gerçi çeşmüm halka-bestem yelleli*

*Gussa-i âteş-feşân-ı âh ile
Şîşe-i gerdûn-şikestem yelleli*

*Pey-rev-i Sâ'ib şodem men ey Sa'îd
În-gazel-râ nakş-bendem yelleli*⁵⁹

TARİHLER

1.

**Târîh-i Hâne-i Münakkaş Der-Çâgırgan –ı Halîm Giray
Hân Binâ Kerdest**

.-.- / .-. / .--

*Halîmü't-tab' o sultân-ı zamâne
İdince himmet-i 'âlî şahâne*

*Çağırğânda kılup hûb-bünyâd
Serây-ı devlet-güşâ nâzükâne*

⁵⁸ "1. Ben meye tapan rindim; Bezm-i elestin mey içeniyim, yellelli. 2. O cihan, o meyden gönlümün etkilendiği günlerden beri, sarhoşum, yellelli. 3. Aşk lie havaya atılmış ok gibi, çarh boyunca sıçırım, yellelli. 4. Aşk şarabından içtiğim için, nâmus defterini yıkadım, yellelli."

⁵⁹ "Ey Saîd, ben Sâib'in yolundan gidenim. Bu gazeli nakış gibi işledim, yellelli."

Meyânında sarâyüñ kıldı tedbîr
İdeler bir musanna‘ hûb-hâne

Gelüp nakşına bir nakkâş-ı kâmil
Urup el mûy-ı kilke Mâniyâne

O deñlü kıldı ezhâr ile tezyîn
Giren düşdüm sanur bâg-ı cinâne

Urur her bir gül-i sad-bergi âteş
Derûn-ı bülbülân-ı ‘âşikâne

Sunar mihr ü mehi âyine-i reşk
O nakş-ı pîç pîç-i Rûmiyâne

İderdi bergli gülhâlarından
Yiterdi zîb-i desti ‘ârifâne

O altun şîşeler şemse müşâbih
Tavân-ı lâceverdi âsumâne

İdüp menkûle harf ile Sa‘îdâ
Beyân eyyâm-ı vaktin şâ‘irâne

Pesendâne didüm târihin ben
Zihî musanna‘ hem menkûş-ı hâne / 1168

2.

Târîh-i Çeşme vü Kasr Der-Çağırğan

.--- / .--- / .--- / .---

Sa‘âdet Hân-zâde ol Halîm Sultân-ı ‘Âlî-şân
Kılup bir ‘âli devlet-hâne için himmet-i vâlâ

Çağırğanda görüp matbû‘ı üzre ihtiyâr itdi
Zemîn-i dil-keş-i hürrem hevâyı âb-ı rûh-efzâ

Ki ferzend-i Sa‘âdet-mendi için eyledi niyyet
Binâ ider müferrih bir sarây-ı meymenet-serâ

İdince resm esâsın şöyle mergûb itdi üstâdı
Binâsı hûb ra‘nâ düşdi sakfî fark-dân- fersâ

Gören dir ol müzeyyen sakfî dîvâr-ı kec-endûdı
Giyinmiş bir nigâr-hâne-i çîn-i melek-sîmâ

43b.

Sa'âdet-dâr olmuş ehlini zîr-i cenâhına
Hümâ tâ bâl ü per açmış hümâdur uçmaga gûyâ

Ne dil-cûdur õñinde gör ki işbu kasr-ı şîrînüñ
Akup üç lûle-âbı çeşmesinden cûy-ı şîr-âsâ

Behişt için ölenler münkirân-ı kûr-ı bî-idrâk
Bu eyvânı aña bî-şübhe dirdi görse *âmennâ*

Görüp bu kasr ile bu çeşme-i şîrînüñ itmâmın
Hemân elümde oldu kilik-i şûhum tûti-i gûyâ

Sa'îdâ tarh idüp bir yeñi vâdide didüm târîh
'Aceb mevzûn binâdur çeşmesi hem selsebil-âsâ

3.

Târîh-i Vefât-ı 'Abdülazîz Çelebi Bin Şeyh 'Osmân

--- / --- / --- / ---

Hayf ol 'Abdülazîz ibn-i Şeyh 'Osmâna kim
Göç idüp mülk-i bekâ içre 'azîmet eyledi

Bahr-i dünyâ-yı belâ-emvâcî kılmagçün güzâr
Keşti-i tâbûta bindi 'azm-i rahmet eyledi

Şehr-i nûreddîn içinde cânını idüp nisâr
İmtisâl-i da'vet-i fermân-ı hazret eyledi

Firkatiyle gerçi kim oldu ol ahbâbını hûn
Hakka şükr mâh-ı siyâm ile ziyâfet eyledi

Eyleyüp isgâ "*acibu*"⁶⁰ emrini mesrûr olup
Cânını kurbân idüp emre icâbet eyledi

Kıymetin bildükde 'âlem dest-i ber-bâlâ-yı dest
Tahte-i tâbûtını ber-dûş-ı 'izzet eyledi

Var olup bâg-ı cihân cân-ı 'azîzine hemân
İhtiyâr-ı gülsitâne şehr-i cennet eyledi

Çâr-yâr-ı bâ-safâdan 'ayn-ı feyz irüp dile
Bir suhan-gû mevtine ol dem işâret eyledi

Dâl olup târîhinüñ itmâmına didüm hemân
Âh kim Monla 'Azîz 'ukbâya rihlet eyledi

⁶⁰ "Şaşılacak şey." Kur'an 11/ 72.

4.

Târîh-i Vilâdet-i Ahmed Girây Bin Nûreddîn Sultân

.--- / .--- / .--- / .---

Bihamdillah olup mesrûr tab‘-i ârzûmendân
Virüp hep hâhiş-i feyyâz Hak çarh-ı le‘im içre

Olup kân-ı felekde kâm-ı dil sûret-pezirânı
Murâd oldu meger takdîr-i Hallâk-ı ‘alîm içre

Ki ya‘ni togdı bir şeh-zâde mîr kim görse ruhsârın
Muhîbb-i müstakîmi oldu dünyâ-yı sakîm içre

Aña Ahmed Giray nâm oldu gûyâ çarh idüp eyyâm
Gören Mahmûd olur gevher-edâ âgûş-ı sîm içre

Nola bî-mâverâdan işbu tıfl –ı gonca-i ‘izzet
Bahâ-sengîn olur her kıymet ü dürr-i yetîm içre

44a.

Îlâhi ‘ömrin efzûn eyleyüp bahtın gûşâd eyle
‘Azîz ü muhterem it hem selâtîn-i kadîm içre

İdüp bir nâkıs-ı ehl-i suhanı târîhi irâd
Dinilüp gül açıldı gülşen-i mâl-i Selîm içre

RÛBAİLER

1

Vâdi-i rübâ‘ide olunca gûyâ
İrdi dile yek katre câm-ı sahbâ
Ol katre dilümde şöyle cûş kim
Hayyâm-sıfat ‘aşkla oldum rüsvâ

2

Zînet-ger olan tenümde her mûyı baña
Tevhîdiñe kudret vir eyâ bâr-ı Hüdâ
Her şükriñe ez‘âf-ı muzâ‘afa olsun
Bir dil yirine biñ dil ile kıl gûyâ

3.

Ey şâh resul şefi‘-i mahbûb-ı Hüdâ
İhsân-ı şefâ‘at it bize rûz-ı ferdâ
Nâ-kerde cehl-i rûy-ı siyeh görme revâ
Rüsvâyî kılma hezâr ferdâ ferdâ

4.

Geh nîm-nigâh-ı mest gâhice ‘itâb
Geh düşmen-i cân gamzesi gâhi ahbâb

Ümmîd-i visâl-i mâ'ile bu dil-i gûyâ
Bir cânibi âteş oldu bir cânibi âb

5.

Alçak gönül ol alınca meyl ile cevâb
Şebnem gibi bâlâya sakın itme şitâb
Ragbet seni hurşîd ile ber-â-ber itse
İdbâr ile eyle has u hârî sîr-âb

6.

Gonca -dehen gül-ruh u gülbin-kâmet
Meh-i pertev- rû nâmiye hurşîd-sıfat
Verz-i şükri sûz-ı dil -i pür-nâlem
Feryâd eyledir 'âleme âfet âfet

7

Sultân-ı resûl şefî'-i 'âsî ümmet
Şânuñda senüñ risâlet-i hatemiyet

44b.

Hakkâ ki Sa'îd -i 'âsî gerden-reviş
Hasretiñle o nûr-ı mihr-i kudret

8

Târîkî kalbümde dil âşufte vü ac
Söz diñlemiyor gayri kabûl olmaz ilâc
Ey şûh-ı mevâkibî içün lutf eyle
Gel gamzeyle sîneye bir pencere aç

9.

Bezm içre girîbânın idüp istiftâh
Sîne-i sîmîni çün itdi îzâh
İdüp o mehe derd-i derûn ile nigâh
Sad-şevk safâ ile didüm yâ Fettâh

10.

Aldum elüme câm-ı şarâbı küstâh
'Aşk ile çeküp o telh-âbı küstâh
Şûrîde olup bahr gibi cûş itdüm
Terk eyledüm eş'âr-ı kitâbı küstâh

11.

Feryâd senüñ elüñden ey çarh feryâd
Nâ-şâd dilüm eylemedüñ bir kez şâd
Cânüñ mı çıkardı kafes-i gurbetden
Bu tûti-i mecûsi kılayduñ âzâd

12.

'Aşkuñla dilüm zâr u vücûdum it zerd
Erbâb-ı sa'âdetle beni kıl hem-derd
Yandurma firâk âteşi içre yâ Rab
Didârıñı ihsâne baña çâre meded

13.

Günden güne dünyâ baña gelmekte lezîz
Mihrin felek itdi dile gûyâ ta'vîz

İdüp baña it defter-i lutfuñ der-kâr
Kıl nâmun ile kazâ-yı ‘aşkı tenfîz

14.

Bülbül ki kulakdan güle bir ‘âşık-ı zâr
Gülşende yatur gül ise hem-pehlû-yı hâr
Çâk oldı diyü dâmen-i nâz-ı ‘ismet
Feryâdı arturmada her günde hezâr

45a.

15.

Üstâd-ı cihân olsa eger Câlinûs
‘İlme dili birden idebilmez me’nûs
Dâmâde ne deñlü dili pür-şevk olsa
Dâmen-keş olur görüşüp evvelde ‘arûs

16.

Besdür baña yek-câm gerekmez âteş
Her neş’e-i câmı baña virmez âteş
Ger sayf u ger şitâda nûş eyle Sa‘îd
Mey germ-i dil eyler beni itmez âteş

17.

Der-geşten-i mâ gamze-i dil-ber –mahsûs
Ber-çeng-i ‘ûd tîg-i gazanfer-mahsûs
Per-hîz Sa‘îdâ kerd Hüdâ-çîzî-râ
Ez-be-her visâl-i kâ‘ide-i zer-mahsûs⁶¹

18.

Tebhâle o la‘l-i lebe olmuş ‘ârız
Teb ‘ârız olaldan aña solmuş ‘ârız
Rengîn görünürken gül-i âl üzre Sa‘îd
Âhum eseri irdi mi nolmuş ‘ârız

19.

Günden güne bulmakda ‘aceb kuvvet hat
İdelden o mâh-rûy ile ülfet hat
Zabt itdi meded riyâz rûy-ı yâri
Yazdı varak-ı hüsnine hemân hüccet hat

20.

Gör şâ‘ir-i ‘asrı hep perîşân-ı elfâz
Mahsûl-i meâl-i şî‘ri bî-cân-ı elgâz
Oldukca hemân berü nefesden sâdır
Bî-şübhe gören dir aña yahdan elfâz

21.

⁶¹ “Bana tesir etmek, sevgilinin bakışlarına mahsus; udun teli, gazanferin okuna mahsus; Ey Saîd, Hüdâ’nın cansız varlıklarına karşı perhiz tut; her bir visâlin kâidesi, altına mahsus.”

Ben bülbülem itdüm yine gülzârı ferâg
Sad-nevha-i şîvengehi-i zârı ferâg
Olmaz nîgeh bilmem bu dil-i meyyâli
Yohsa ider idüm reh-i eş‘ârı ferâg

22.

Ey kâfir-i Bulgar-neseb it insâf
Kılduñ dilümi esîr bî-lâf u güzâf
Yek-pâre senüñ ile ne var cem‘ olsak
Ruhsat-deh-i vuslat olalum nâf-be-nâf
45b.

23.

Tolsa günehüm ile zemîn ü eflâk
Lutf ider ise Hazret-i Hak baña çe bâk
Ger bahr ola cürm baña gam mı Sa‘îd
Eylerse şefâ‘at baña şâh-ı *Levlâk*

24.

Revna-k-fügen ey şûh saña berberlik
Âyine-i hüsnünde ne bu enverlik
Var hâlet-i dîger o gümüş sîneñde
Bakdukca gelür dîdeme rûşen-gerlik

25.

Men tûtî-i ân-dehân-ı şekker-hâyem
Men bülbül-i ân-rûy-ı gül-i mîr-zâyem
Ân-gamze-i Tâtâr dilem yagmâ kerd
*Dervîş şodem çe sûd ki evvel-bâyem*⁶²

26.

Sîm sadeğ ü bahr-i dürrer-endîşem
*Gavvâs-ı yemem dürr-i yemem abdâl-ı pîşem*⁶³
İtdüm bu kadar cevheri ‘âlemde nisâr
Bir şâ‘ir-i hoş-lehce-i hâtem-i kîşem

27.

Bir dil-ber-i Bulgârî-i şûh-ı fettân
Bir dil-ber-i kâfir-neseb-i bî-îmân
Çekdi dil-i dîvânemüzi zencîre
Sac bağını döşünden idüp âvîzân

28.

Yek şâ‘ir-i hoş-lehce-i nâ-kâmem men
Ez-cevr-i felek-puhte velî hâmem men
Der-dâr-ı cihân şodem Sa‘îdâ meşhûr

⁶² “Ben, o şeker yiyen ağzın tütisiyim; ben, o mirzanın gül yüzünün bülbülüym; o Tatar bakışlar, gönlümü yağmaladı; derviş oldum, ne fayda, önceleri zengindim.”

⁶³ “Fikrim, gümüş, sedef ve denizlerin incisidir; denizin dalgıcı, denizin incisi olan abdalım.”

*Pey-rev-şode-i vâdi-i Hayyâmem men*⁶⁴

29.

Sahhâf gibi dolâb-ı felekde zühre
Göstermede evrâk-i sîmâyı şehre
Kırtâs-ı zer-efşân ile hem ‘arz eyler
Mihri varak-ı zer diyü mâhı mihre

30.

Minnet idemem Sa‘îd her bir düne
Sad-şükr-i sipâs Hazret-i bî-çûne

46a.

Men gerçi hakîr-i zerreyem ‘âlemde
Sıyt-ı suhanum irmededür gerdüne

31.

İrmedi baña çarh-ı felekden behre
Nitdüm bilemem hâsılı şahs u mihre
Girmedi dahi vuslat-ı âgûşuma hiç
Bir dil-ber-i Çerkes-neseb gül-çehre

32.

‘İbretle bak ey dîde gör ol nâ-pâki
Câdû yapulu konculoz-ı bî-idrâki
Piçîde olur mâr-sıfat zehr ile
‘Âlemde ‘aceb masharadur tiryâki

33.

Her-bâr-keş-i zamâne cemmâzeleri
İrgürdi safâyı uça âvâzeleri
Hayfâ ki Sa‘îd her har bâtıldur
Mestâne şeb âgûşa çeken tâzeleri

⁶⁴ “Ben, güzel sözlü ve kötü bahtlı bir şâirim. Hamım fakat, feleğin cevrenden pişmişim. Ey Said, dünyâ mülkünde ben Hayyam’ın takipçisi olmakla meşhurum.”